

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**SURİYELİ YETİŞKİN MÜLTECİLER İLE SANAT
ODAKLI ANLATI ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA AĞAOĞLU

**ANKARA
OCAK, 2022**



**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ PROGRAMI**

**SURİYELİ YETİŞKİN MÜLTECİLER İLE SANAT
ODAKLI ANLATI ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA AĞAOĞLU

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AYŞE OKVURAN

**ANKARA
OCAK, 2022**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Derya AĞAOĞLU adlı öğrencinin hazırladığı “Suriyeli Yetişkin Mülteciler İle Sanat Odaklı Anlatı Araştırması” başlıklı bu çalışma Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Güzel Sanatlar Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Ayşe OKVURAN

.....

Üye

Prof. Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN

.....

Üye

Prof. Dr. Müge ARTAR

.....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 26/01/2022 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. İlhan YALÇIN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdür V.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Derya AĞAOĞLU

ÖZET

SURİYELİ YETİŞKİN MÜLTECİLER İLE SANAT ODAKLI ANLATI ARAŞTIRMASI

AĞAOĞLU, Derya

Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe Okvuran

Ocak, 2022, x + 91 Sayfa

Bu çalışma, Suriyeli mülteci yetişkinlerin (18-65 yaşında olan yetişkinlerin), sanat odaklı tematik araç kullanımı dahilinde; hayatlarına dair ne anlattıklarını, bunları nasıl anlattıklarını, dair kişisel, sosyal ve politik anlamda neler söylediğini ve hayatlarını anlatmanın onları nasıl etkilediğini, bir anlatı araştırması deseninde ortaya koymayı amaçlamıştır.

Araştırma dahilinde, beş katılımcı, araştırmacının yönlendirmesiyle hayatlarını yansıtmak amacıyla onlara verilen karton bavulları kolaj yapmışlardır. Bu bavulları yaptıktan sonra hayatlarını, araştırmacıya anlatmışlardır. Veriler, ses kaydı olarak ve kartonlardaki görsellerin fotoğrafları olarak toplanmıştır. Ses kayıtları çözümlendikten sonra Fraser'ın anlatı araştırması analizi el kitabından yola çıkarak analiz edilmiştir. Analizin ilk kısmında; anlatılardaki kişiler, yerler, olaylar veya durumlar ve duygular dahilinde açıklanmıştır. Analizin ikinci kısmında ise, kişisel, sosyal ve politik temalar saptanmıştır. Kişisel anlamda, bu temalar; yeniden başlama durumu, özlem, korku, başa çıkma yolları, gelecek planları ve hayalleridir. Sosyal anlamda; göçün aile üzerindeki etkileri ve Türkiye'deki ilişkiler, temalar olarak saptanmıştır. Politik anlamda ise, savaşın etkileri, göç süreci, Türkiye'deki kaynaklar ve ırkçılık konusundaki söylemler ve düşünceler dahilinde temalar sunulmuştur. Son olarak, anlatının katılımcılar tarafından nasıl yapıldığı, kartonlardaki çizimler ve anlatıların, katılımcılar üzerindeki duygusal etkisi açıklanmıştır. Bu konuda; katılımcıların kolajını yaptığı bavullarda genellikle daha az renkle ve daha çok semboller çizdiği görülmüştür. Tezin sonuç kısmında; sanat odaklı anlatı aracının anlatı araştırması kapsamında kullanımı, anlatılarda ortaya çıkan temalar

ve anlatmanın katılımcılar üzerindeki etkisi, literatür kapsamında açıklanmış ve yeni araştırmalar adına önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: göç, Suriyeli mülteciler, anlatı, anlatı araştırması, sanat odaklı tematik araçlar

ABSTRACT

AN ART-BASED NARRATIVE RESEACH STUDY WITH SYRIAN ADULT REFUGEES

AĞAOĞLU, Derya

Master Degree, The Department of Fine Art Education

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Ayşe OKVURAN

January, 2022, x + 91 Pages

This study aims to figure out how Syrian adult refugees (aged between 18-5) narrate their lives through art-based thematic tools with a narrative research design. Spesifcally, the research questions focus on what and how Syrian adult refugees narrate, what are the personal, social and political domains on the narratives and how narrating their lives affect Syrian adult refugees.

In the scope of this research, five participants have collaged carboard suitcases in order to reflect their lives. After collaging their lives, participants narrated their lives to the researcher in individual sessions. The data has been collected in forms of voice records and visuals of the collaged carboard suitcases. After transcription, the data has been analysed by the direction of Fraser’s maual. In the first round of the analysis, narratives has been explained through who, where, what and feelings or moods. In the second round of the analysis; personal, social and political domains have been figured out. Lastly, the how of participants have narrated their lives, the visual interpretation of the cardboard suitcases and the affect of narrating their lives on the participants have been explained. In the conclusion part, the findings have been discussed in terms of literature review and suggestions for the future research has been given.

Keywords: immigration, Syrian refugees, narration, narrative research, art-based thematic tools

ÖNSÖZ

2016 yılında tanıştığım ve çalışmaya başladığım Suriyeli mülteciler; ben ve çevremden farklı hayatlar ve koşullar konusunda, ilk günden beri ufkumu ve anlayışımı genişletmişti. Özellikle bu tezi yazmaya başladığım 2019 yazından beri ise, mültecilik konusunda yaşanan insanlık krizi, her gün çığ gibi büyümekte...

Konusunun ve sesini duyurmasını hedeflediğim kitlesinin önemli olduğunu düşündüğüm bu tezin; hem pratik ve sanat odağı noktasında, hem bilimsel kısmında bir metodoloji bulabilmek adına uzun bir yol geçirdim. Bu konuda, COVID 19 virüsüyle beraber geçirdiğimiz kapanma dönemi ve ülkemizin ekonomik olarak günden güne geldiği nokta, Suriyeli mülteci yetişkinlere ulaşmam konusunda uzun bir süreci beraberinde getirdi. Bu konuda öncelikle inancını, desteğini, bilgisini ve güler yüzünü eksik etmeyen danışmanım Ayşe Okvuran'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Temel eğitimim konusunda beni her adımda, destekleyen aileme, özellikle anneme ve dedeme teşekkür ederim. Özellikle anneme, içinden geçtiğim her türlü duygusal iniş çıkışta yanımda olduğu için ayrıca teşekkür etmeliyim...

Akademik öğrenimim boyunca her adımda ikinci bir danışmanım olan babama teşekkür ederim. Ayrıca, ediniyor olduğum araştırmacı kimliğimde ve yürüdüğüm akademik yolda benim için ilham, rol model ve yardımcıları olan lisans döneminde tanıştığım öğretmenlerim, Kürşat Demirutku'ya ve Zeynep Bilki'ye teşekkürlerimi sunarım.

Mesleki ve akademik hayatımda sanatı, özellikle tiyatro ve eğitimi bir arada, disiplinler arası bir şekilde çalışma hayalim; destekten çok yargılı bakışlar ve söylemlerle karşılaşırken, bana inanan tiyatro öğretmenlerim Aclan Büyüktürkoğlu ve Rachel Briley'e teşekkürler...

2016 yılında, mültecilerle çalışma fırsatını bana sunan Zehra Yeler'e, Türk Kızılayı toplum merkezine ve merkeze gittiğimde beni sıcak kalbiyle karşılayan Mehmet öğretmene teşekkür ederim. Ayrıca, tezimin veri toplama aşamasında, çoğu merkez, onlarla kurduğum iletişime dahi cevap vermezken yanımda olan İltica ve Göç Araştırmaları Derneği 'ne (İGAMDER) çok teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında, beni motive eden, içine düştüğüm inançsızlıktan beni her seferinde çıkaran ve bana, benden çok inanan Seyit Ali Çelik'e de teşekkürlerimle...

Belki de son teşekkürü de kendime etmeliyim. Yeni, denenmemiş ve *gerçek* yollar aradığım ve bu konuda ne duyarsam duyayım vazgeçmediğim için...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	8
Önem.....	8
Sayıtlılar.....	9
Tanımlar.....	9
Sınırlılıklar.....	10
BÖLÜM 2.....	11
YÖNTEM.....	11
Araştırma Modeli.....	11
Çalışma Grubu.....	11
Verilerin Toplanması.....	12
Verilerin Çözümlemesi.....	12
BÖLÜM.....	14
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	14
Anlatı, Anlatı Araştırması ve İlişkili Kavramlar.....	14
Göçün ve İlticanın, Hukuki, Sosyolojik ve Psikolojik Açıdan Ele Alınması ve Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler.....	22
Kuramsal Temeller.....	22
Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler.....	32
Sanatta ve Sanat Odaklı Araştırmalarda Anlatının Kullanımı.....	34
Sanat Eğitimi ve Anlatı Çerçevesinde Uygulama Üzerine Sonuçlar.....	40
Mülteci Grup Adına Çıkarımlar.....	40
Anlatı Üzerine Çıkarımlar.....	41
Anlatı Araştırması Üzerine Çıkarımlar.....	41
Sanat Eğitimi Çerçevesinde Anlatının Mülteci Grupla Uygulanması.....	43
Fraser’ın Anlatı Analizi Ana Hatları.....	45
Arkaplan.....	45
Ana Hatlar.....	45
Çıkarımlar.....	47

BÖLÜM 4.....	49
BULGULAR ve YORUMLAR.....	49
Anlatıların; Yer, Olay ve Durumlar, Kişiler ve Duygu Durumu Dahilinde	
İncelenmesi	49
Yer.....	49
Olay ve Durumlar.....	50
Kişiler.....	54
Duygu Durumu	54
Anlatıların; Kişisel, Sosyal ve Politik Temalar Dahilinde İncelenmesi	55
Kişisel Temalar	56
Yeniden Başlama Durumu.	56
Korku.....	57
Başa Çıkma Yolları.	58
Gelecek Planları ve Hayalleri.....	59
Sosyal Temalar.....	61
Göçün Aile İlişkileri Üzerindeki Etkileri.	61
Türkiye’de Kurulan İlişkiler.....	62
Politik Temalar.....	63
Savaşın Etkileri.....	63
Göç Süreci.	64
Türkiye’deki Kaynaklar.	64
İrkçilik Konusundaki Deneyimler ve Görüşler.	65
Anlatıların, Sanat Odaklı Tematik Araçlar Dahilinde İncelenmesi.....	67
BÖLÜM 5.....	70
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	70
KAYNAKLAR.....	80
EKLER	85
Ek 1. Etik Kurul Onayı	86
Ek 2. Aydınlatılmış Onam Formu.....	87
Ek 3. Katılımcılar Tarafından Kolajı Yapılmış Bir Bavul Örnekleri	88
BENZERLİK BİLDİRİMİ	90
ÖZGEÇMİŞ.....	91

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil

Şekil 1. Anlatı Araştırması Kategorileri	42
--	----

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde; tezin problemi, amacı, önemi, sayıltıları, tanımları ve sınırlılıkları yer almaktadır.

Problem

Kişinin yaşadığı yeri bırakmak zorunda olması nasıl bir deneyim olabilir? Gitmek, beraberinde neyi getirebilir? Yoldayken neler yaşanabilir? Yeni, başka ve bilinmeyen bir yerde olmak nasıl bir süreç olabilir? Göçmenler üzerine yapılan çalışmalar, bu gibi soruları farklı açılardan ele almaktadır. Eğitim bilimleri açısından, bu konudaki alan yazının ortak bulguları; göçmenlerin uyum sürecinde yaşadıkları dezavantajlar, bu süreçte nelere ihtiyaçları olduğu ve uyum sürecinde olumlu etki gösteren uygulamalar olarak özetlenebilir.

Göçmenlerin öncelikli sorunu, onların genellikle gittikleri ülkelerde daha düşük statüde olması ve gittikleri ülkenin diline ve kültürlerine hakim olmamalarıdır (Alba & Holdaway, 2017). Bu durumlar, göçmen öğrencilerin okul hayatına dezavantaj olarak yansır çünkü okullar, genellikle öğrencilerin uyum süreci konusunda yeterli kaynaklara sahip değildir. Öyle ki, müfredatları göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır ve öğrencilerin ana diline yeterince ve kültürüne hakim olan öğretmenler çok az sayıdadır. Bunlara ek olarak, öğrenciler, ev hayatlarında da onları destekleyecek bir kaynak bulamamaları durumları sıklıkla görülen bir durumdur çünkü ebeveynleri de genellikle geldikleri ülkenin diline ve eğitim sistemine hakim değildirler.

Uyum konusundaki engellerinden dolayı, öğrenciler kendi potansiyellerini dışa vuramamaları olasıdır (Waters, Heath, Tran, Boliver, 2013). Öğretmen ve idarecilerin onları yargıladıklarını, onlara dair düşük beklentileri olduğunu ve onları keşfetmek için çaba sarf etmediklerini düşünürler. Öğrenciler çoğunlukla akademik olarak düşük seviyedeki sınıflara yerleştirilirler, genel sınavlarda yerli öğrencilere göre daha düşük ortalamalara sahiplerdir. Öyle ki; İngiltere’de, öğrencilerin eğitime devam edip etmeyeceğini belirleyen ulusal sınavlarında, azınlık grup öğrencilerinin, çoğunluk gruba

göre daha düşük performans gösterdikleri kanıtlanmıştır. Benzer performans düşüklükleri, aynı yaş grubunun (15-16), girdiği Peabody kelime dağarcık testinde gözlemlenmiştir.

Uyum ve akademik konularda başarısızlık yaşayan göçmen öğrenciler, aynı zamanda kimliklerine yönelik sorunlar yaşamaktadır. Okullarına ve bulundukları ülkeye ait hissetmezler (Gibson, Carrasco, Paines, Ponferrada, Rios-Rajas, 2013). Öyle ki kültürel uyum sürecinde, çoğunluğun düşüncelerini ve nasıl davrandığını anlamakta zorluk yaşarlar ve kendi -değerlerinin, çoğunluk kültürün değerleriyle bir olmayacağından korkarlar (Keles, Frilborg, Idsoe, Sirin, Oppedal, 2018). Bu, beraberinde kimlik oluşumuna dair bir baskı getirmektedir. Kendi kimliklerine dair çekinceleri mevcuttur (Gibson ve diğer. 2013). Okulda, diğer öğrencilerle beraberken ana dillerini konuşmaktan kaçındıkları gibi, bulundukları ülkenin dilini yeterince iyi konuşamamaktan utanırlar. Kendi etnisitelerinden kişilerle beraber değilken, öğretmenlerinin ve diğer arkadaşlarının onları göremeyeceği bir şekilde arka sıralarda otururlar.

Daha büyük yaşlardaki göçmen öğrencilerin hayatlarında ise başka gerçekliklerden bahsedilebilir (Alba& Holdaway, 2017). Onları yüksek öğrenim ve iş bulma konusundaki zorluklar beklemektedir. Genel sınavlarda daha düşük ortalamaları, onları yüksek öğrenim kurumlarına giriş konusunda dezavantajlı duruma getirmektedir. Özellikle ilk kuşak göçmenler, yerli öğrencilerden daha yoğun bir şekilde mesleki/ teknik liselere ve üniversitelere (ön lisans programlarına) girmektedirler. Örneğin New York'daki Dominikli göçmenlerin mesleki liselerde okuma sayısı, yerlilere göre iki katı daha fazladır. Buna ek olarak, normal lise diplomasına sahip olma durumu ise yerlilerde Dominiklilere göre iki katı daha fazladır (Crul, Holdaway, Valk, Fuentes, Zaal, 2013). Dominikliler'in %20'si lisans derecesine sahipken, beyazların %40'ı sahiptir. Bu durum lisansüstü derecesi içinse, Dominiklilerde (yaklaşık) %4, yerlilerde (yaklaşık) %12'dir. Ayrıca, lisans ve sonrası eğitiminde katmanlaşmalar mevcuttur. Britanya'daki etnik grupların yüzde sekizi en prestijli üniversitelere giderken, %46'sı eskiden teknik okul olup yeni kurulmuş üniversitelere gitmektedirler. ABD'de ise etnik grupların %6'sı en üst düzeydeki okullara giderken, %20'si düşük düzey, %20'si de ön lisans derecesi veren topluluk okullarına gitmektedirler. Okul sonrasında iş bulmak konusunda da; onlara kimsenin yardımcı olmadığını düşündükleri ve toplumda onlara karşı önyargıyı hissettikleri için sosyal ağlardan az veya hiç destek beklemezler.

Göçmen öğrencilerin engellerini aşmak adına yapılan uygulamalarda, öğrencilerin pedagojik ve duyarlı yöntemlere ihtiyacı olduğu söylenebilir. Öğrencilerin

gerek dil ve gerek kültüre uyumu, gerek akademik kariyerlerinin şekillenmesinde olumlu sonuç veren uygulamaların arkasında; öğrencilerin onların ihtiyaçlarını saptayan, bu ihtiyaçları karşılamak konusunda uygun metodolojiler bulan ve bu metodolojileri uygularken güvenli, açık ve saygın iletişim kuran öğretmenlerin olduğu görülür. Örneğin Amerika'daki bir lise, disiplinler arası projelerde; hayattan konuları (yemek ve yaşam felsefesi gibi) seçerek ve grup çalışması uygulayarak, göçmen öğrencilerin kendinden olanı katabilmesini sağlamaktadır (Orozco, Martin, Alexanderson, Dance, Lunneblad, 2013). Aynı okulda, özel kültürel günlerin, o kültürden gelen öğrencilerin organizasyonlarıyla kutlanmaktadır.

Göç türlerinden biri olan mültecilik ise, göçmenlikle karşılaştırıldığında birçok durumda benzerlik göstermekle birlikte, daha kritik dezavantajlar barındırmaktadır. Öyle ki, mülteciler, göçmenler gibi göç etmeyi seçen değil; “eli kulağında- ve genellikle siyasi, dini veya etnik nitelikteki- bir tehdit sebebiyle memleketlerinden kaçmak zorunda bırakılan bireylerdir” (Alba& Holdaway, 2017, sf.9). Araştırmalar; etnisite fark etmeksizin, mültecilerin belirli hasarlara maruz kaldığını göstermektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir: Birçok travmaya maruz kalmış olma, korku seviyesinin yüksekliği, kayıplarla yüzleşme, aile bireylerinden ve sosyal çevreden ayrılma, varlıklarını ve kimliklerini kaybetme... Ayrıca, geldikleri ülkede de birçok problemle yüzleşmektedirler (Ferris& Winthrop, 2010). Bunlar fiziksel düzeyde; kaldıkları kamplardaki barınma eksiklikleri, sağlık servislerine ulaşma zorluğu ve silahlı grupların tehdidi altında olma ihtimali olarak sıralanabilir. Entegrasyon anlamında ise, mülteciler, kültürel ve dini uyumsuzlukla yüzleşirler. Geldikleri ülkedeki kişiler tarafından dışlanmaları ve etiketlenmeleri de onlar için gergin bir ortam yaratmaktadır (Ahmadzadeh, Çorabatır, Husseini, Hashem, Wahby, 2014).

Eğitim çağındaki mülteciler, eğitime ulaşma konusunda birçok problem yaşamaktadırlar. Geldikleri ülkenin dillerini bilmemeleri ve geldikleri ülkenin eğitim sisteminin ve müfredatının onlarınkinden farklı olması, temel problemlerden biridir (Kirişçi, 2014). Kendi müfredatlarından ilerleme ihtimalleri ise düşüktür çünkü onların dillerine ve eğitim sistemlerine hakim olan öğretmen ve kaynak sayısı azdır (Ahmadzadeh ve diğer., 2014). Bunlara ek olarak, çoğu mülteci zaten okula gitmemektedir. Bunun sebebi, ailelerinin eğitimlerini ekonomik anlamda karşılayamıyor olması, ailelerine destek olmak için çalışmak zorunda olmaları, okula ulaşımın zor olması ve okuldaki güvenlik konusundaki kaygılardır (Ahmadzadeh ve diğer. 2014; Ferris& Winthrop 2010). Okulda olmayı deneyimleyen mültecilerden bir kısmı ise, zorbalığa ve

fiziksel şiddete maruz kalmakta, hatta bunlar öğretmenleri tarafından da uygulandığı için okulu bırakmaktadırlar.

Mülteciler konusunda Türkiye, Suriye kriziyle birlikte, en çok göç alan ülkelerden biri olmuştur. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin geçmişi, üç evrede incelenebilir (İçduygu& Şimşek, 2016). İlk evrede, mülteciler, 2011-2015 arasında; Türkiye'de kısa zamanlı kalacakları öngörülerek misafir olarak alınmış olup Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa'daki kamplarda, "misafir" olarak kalmışlardır. Bu yıllar arasında artan göçlerle, 2015 sonunda 1.7 milyon Suriyeli Türkiye'de kalmaktaydı. İkinci evrede ise, Türkiye'yi aşp Avrupa'ya gitmeye çalışan ve hayatlarını bu yolda ciddi tehlikelere ve hatta ölüme atan mültecilerin sayısı 500,000'e kadar çıkmıştır. Bu konuda Avrupa Birliği, Türkiye ile anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre, Türkiye'deki mültecilerin hayat şartlarının iyileşmesi için Türkiye'ye 3 milyon Euro sağlanmıştır. Son evresinde ise, mülteci konusunda, "misafir" politikasının "entegrasyon" politikasıyla değişmesi yer almaktadır. Mültecilerin ülkelerine gidecek olması planı, onların Türkiye'deki hayatın içine katılması planıyla değiştirilmiştir. Buna göre; altı aydan fazla Türkiye'de olan mültecilere çalışma izni, sağlık hizmetlerine ulaşım hakkı, konaklama izni ve olası vatandaşlık sözü verilmiştir. Görüldüğü üzere; bu üç evrede, mültecilerin Türkiye'deki kalış süreleri gittikçe uzamaktadır. Öyle ki, güncel verilere göre mültecilerin çoğunluğu ülkelerindeki iç karışıklık bitmeden dönmeyi düşünmemekte ve bu karışıklığın altı yıldan önce bitmeyeceğini düşünürken, bir kısmı ise (%20) dönmeyi hiç düşünmemektedir (AFAD, 2017).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)'nin 2019 verilerine göre, Türkiye'de 3.6 milyon kayıtlı mülteci bulunmaktadır. Günümüze en yakın saha çalışması ise, 2017 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yayınlanmıştır. Buna göre, yaklaşık üç milyon Suriyeli mültecinin yüzde kırk dokuzu kadın, elli biri erkektir. Kamp içinde ve dışında en yoğun yaş dilimi 19-54 yaş aralığına, en yoğun ikinci yaş dilimi ise 7-12 yaş aralığına denk gelmektedir. Mültecilerin eğitim durumunda ise, en yoğun kesimler; okur yazar olmayan kesimle ilkokul ve ortaokul mezunları arasındadır.

Suriyeli misafirlerin büyük çoğunluğunun (%78,40) güvenlik veya hayati tehlike sebebiyle Suriye'den ayrıldığı görülmektedir (AFAD, 2017). Özellikle Türkiye'ye gelme nedenleri sırasıyla Türkiye'ye güvenmeleri (%44), ulaşım kolaylığı (%43) ve dini yakınlık (%8) yer alır. Türkiye'yi tercih etmiş olan bu popülasyonun ise yarıya yakını Türkiye'ye uyum sağlayabildiğini ve Türkiye toplumunun bir parçası olduğunu

düşünmektedir. Uyum sağlayamadığını düşünen diğer yüzde ellilik kesim için ise bunun nedenlerini; maddi yetersizlikler (%71), savaşın yarattığı psikoloji (%60), sosyal hayat ilişkin ve ahlaka ilişkin farklılıklar (% 40) ve dine ilişkin farklılıklar (%18) olarak sıralar.

Türkiye'deki mültecilerde, savaşın yarattığı psikolojinin detaylı izleri ise, araştırma bulguları dahilinde incelenebilir. Özer, Şirin ve Oppedal'ın (2015) araştırma sonuçlarına göre, mülteci çocukların %79'u ailelerinden birinin ölümüne tanık olduklarını, % 60'ından fazlasının birisinin fiziksel olarak zarar gördüğüne tanık olduğunu, %30'nun da kendisinin fiziksel zarar gördüğünü, %44'nün hayatında beş ya da beşten daha fazla stresli olaya maruz kaldığını, %45'inin travma sonrası stres bozukluğu gösterdiği ve %44'den fazla çocuğun depresyon belirtileri gösterdiğini ortaya koyar. Ayrıca, çalışmaya göre, çocuklardan bir insan çizmesi istendiğinde, yüzde dokuzu bu insana kan, gözyaşı, ölüm ve silah eklemiştir. Yetişkin mültecilerin ise, hislerinin yoğun düzeyde umutsuzluk, stres ve elindekini kaybetme korkusu olduğu saptanmıştır (Ferris& Winthrop, 2010). Bu verilere rağmen, mültecilerin yoğunluğu (yaklaşık %60) psikososyal desteğe gereksinimi olmadığını düşünürken, geriye kalan kısmı desteğe ihtiyacı olduğunu düşünmektedir.

Özetle; Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin, güvendikleri ve kısa vadede ayrılmayı planlamadıkları bir ülkeye tam anlamda uyum sağlayamadıkları gibi kritik birçok psikolojik hassasiyetler gösterdikleri ve buna rağmen psikososyal bir yardım istemediği söylenebilir. Dezavantajlar bununla da sınırlı değildir. Genç kitlenin belirli bir kısmının akılları savaşta kaldığı için savaşmak için memleketlerine geri dönmek istemekte, bazılarının ise terör ve radikalleşme konusunda olumlu tutumları olduğu görülmektedir (Ahmadzadeh ve diğer., 2014). Ayrıca, Irak Şam İslam Devleti örgütlenmeleri, zedelenebilir genç kitleyi, onların öfkeleri ve hayal kırıklıklarından yararlanarak, kendi bünyesine katmaktadır. Bütün bu bilgiler dahilinde, Suriyeli mültecilerin çözülmeye ihtiyacı olan durumları olduğu çıkarımı yapılabilir.

Türkiye'deki mültecileri konu alan birçok rapor, çözüm adına birçok fikir ve aksiyon planlarını sunmuştur (Ahmadzadeh ve diğer., 2014; Ferris& Winthrop, 2010; Özer, Şirin, Oppedal, 2015). Bu planlar kültürel anlamda şu fikirleri sunar: Kültüre duyarlı, çok kültürlü servislerin okullar, toplum merkezleri ve sağlık merkezleri olmak üzere birçok bağlamda sunulması; öğrencilerin kendi ve bulundukları ülkenin kültürüne uyum sağlamaları. Psikososyal anlamda ise; öncelikli olarak risk altındaki öğrencilerin saptanması ve ihtiyaçlarının analiz edilmesi ve karşılanması ve öğrencilerin ulaşabileceği ücretsiz gençlik programlarıyla onların potansiyellerinin keşfettirilmesi fikirleri yer alır.

Eğitim bilimleri çerçevesinde ise, öğrencilere hangi müfredatın-neden ve nasıl öğretilceğinin onların sosyal, kültürel ve bilişsel anlamda analiz edilerek karar verilmesi, kişisel gelişim programlarının açılması, öğrencilerin umudunu arttıracak eğitim programlarının tasarlanması ve uygulanması fikirleri sunulmaktadır.

Dünyadaki mülteci eğitimi çalışmalarında da, tıpkı göçmen eğitiminde olumlu sonuç veren uygulamaların özelliklerinde olduğu gibi; öğrencilerin kişisel ve sosyal gelişim ihtiyaçlarını, pedagojik ve öğretmenin hassasiyetini içeren uygulamalardan bahsedilebilir. Öyle ki; mülteci eğitimi araştırmalarında, okullardaki mülteci öğrencilerin kaynaşmasını sağlayan uygulamaların ortak özelliklerinin; çeşitliliğin kutlanması, umut ve birleşme adına hoşgörü, psikososyal ihtiyaçların karşılanması amacı, sosyal adaleti sağlamak için adanmışlık olduğu bulunmuştur (Sandra& Kaur, 2011). Uygulamaların kendilerinden de örnek vermek mümkündür. Ürdün'deki mültecilerin spor, sanat ve drama derslerinden yarar sağladığı görülürken, Lübnan'daki mülteci öğrencilerin hayat becerileri gibi derslerle kendilerini geliştirdikleri ve Norveç'teki öğrencilerin okula ve öğrenmeye geri dönmesi için toplum merkezlerine cesaretlendirme programlarının açıldığı görülmektedir (Ahmadzadeh ve diğer., 2014).

Sanat eğitimi uygulamalarında ise, her ne kadar örnekler sınırlı olsa da uygulamaların sonuçlarının birçok konuda etkin olduğu görülür. Uygulamalar genellikle müzik, tiyatro ve anlatı üzerinedir. Avusturalya'da; müzik öğretmenleri, sosyal hizmet çalışanları, ruh sağlığı çalışanları ve sağlık bilimcilerin, İranlı göçmenlerle yaptığı müzik eğitimi ve terapisi odaklı uygulamada; katılımcıların, uygulama süresince mutlu ve bir toplulukla beraber hissettiklerini belirttikleri, kültürlerini ve etnisitelerini ifade etme fırsatı bulduğunu ortaya konmuştur (Sunderland et al, 2015).

Kanada'da yapılan bir okul tiyatrosu uygulama araştırması ise, uygulamanın (Rousseau& Lacroix, 2006) sonucunda, öğretmenlerin öğrencilerini ve onların ihtiyaçlarını çok daha iyi fark ettiğini, öğrencilerin birbirlerine daha çok kenetlendiğini, kimlik gelişimi sürecindeki öğrencilerin daha olumlu bir benlik inşası sürecine girdiğini gözlemlemiştir. Norveç'te yapılan bir uygulama araştırması ise (Horghagen& Josephson, 2010) katılımcıların aldığı dersler sonucunda kendi hayatlarını fiziksel olarak canlandırmasını hedeflemiştir. Sürecin sonundaki bulgular, katılımcıların; kendi hayatlarına bakışlarını nefret dolu bir halden daha barış dolu bir açığa aldıklarını, yeni hayat durumlarına alışmada daha az zorlandıklarını, yeni bakış açıları edindiklerini ve süreci yeni bir buluşma, birlik noktası olarak gördüklerini açıklar.

Mültecilerin seslerini duyurabileceği, hayat hikayelerini paylaşma fırsatı bulduğu anlatı uygulamalarından da örnek vermek mümkündür. Bu tür araştırmalar, aynı zamanda hayatlarına dair anlam çıkarma ve çalışmanın bir parçası olma şansı da vermektedir (Matthews& Ross, 2010). Örneğin, Avusturalya’da, mülteci kadınların hayat hikayelerini, hayatlarından görseller ve kendi yazdıkları ve kaydettikleri ses kayıtlarıyla video formatına getirdikleri uygulamada; hayatlarına dair yeni bir anlam çıkardıklarını, hayatlarında neleri başardıklarına odaklanabildiklerini, gelecek hedeflerine bakabilme fırsatı bulduklarını ortaya koymuştur (Lenette, 2015). Benzer şekilde, Kanada’da, LGBT mültecilerle yapılan bir uygulamada ise, katılımcılar, hikayelerini anlatmalarının; onlara seslerini duyurma fırsatı verdiğini ve onları özgürleştirdiğini söylemiştir (Fobear, 2015).

Belirtilen sanat eğitimi pratiklerinden; tiyatro ve anlatı pratiklerinin mülteciler üzerindeki olumlu etkileri, birkaç kuramsal perspektiften açıklanabilir. Öyle ki, Sommers’a (2008) göre, bu etkinlikler toplumsal bir durumu ele alır ve karmaşaları, hisleri ve öykülerimizi anlamayı sağlar. Toplumla beraber uygulanan tiyatro pratiklerinde ise, kişiler birbirleriyle bağ kurar, hikayelerini paylaşır ve bir grup olarak seslerini duyurma fırsatı bulurlar (Taylor, 2003). Bu pratiklerde, kişiler onlara sunulan kurgunun içine katılıp interaktif bir şekilde farklı bakış açılarını deneyimler. Buna göre sanatçılar, toplumu ilgilendiren bir konuyla ilgili senaryo geliştirir ve bu senaryoyu performans yoluyla sunduğunda kişiler buna karşı olan reaksiyonlarıyla kurgunun içine girer. Anlatı ise, kişilerin hikayelerini, katılımcılara, ses, beden ve bazen canlandırmayla aktarmasıdır. Bu, sosyal bir uzamda gerçekleşir ve anlatıcı, geçmiş ve gelecek ile şu anda bağ kurup yaşantıların görsellerini zihninde aktive ederek anlatır. Bu anlatı, insanın, tarihi boyunca hikayelerini anlatarak ve hikayeleri dinleyerek var olduğu göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların; duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini ve bu deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını keşfedip duyurabildiği pratikler olabilir (Elliot, 2005).

Ülkemizde, mülteci eğitimindeki sanat uygulamaları konusunda, bilindiği kadarıyla, herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Bununla beraber dünyadaki anlatı araştırmaları, farklı etnisiteleri kapsasa da; Suriyeli mültecileri konu alan sadece bir araştırma bulunmaktadır. Aynı zamanda, dünyadaki sanat anlatısı pratiklerine yönelik araştırmalar da, Suriyeli mültecilerle az sayıda yapılmıştır. Dolayısıyla alan yazında; mültecilerin göç deneyimini ve uyum durumlarını onlardan dinleyen ve onların seslerini duyurma konusunda aracı olan ve bunu sanat odaklı anlatı araçlarını kullanarak yapan bir araştırma eksikliği bulunmaktadır. Bu tez, alan yazındaki bu boşluğu doldurmayı

hedeflemektedir. Dolayısıyla tez, mülteci yetişkin kitlenin (18 yaş üstü) göç deneyimlerini hikayeler dahilinde nasıl aktardıklarını bu hikayeleri sanat anlatısı teknikleriyle nasıl aktardıkları ve hikayelerinde ne gibi anlamlar verdiklerini bulmayı amaçlamaktadır.

Amaç

1. Suriyeli mülteci yetişkinlerin anlatılarında; yerler, kişiler, olaylar ve duygu durumları nelerdir?
2. Suriyeli mülteci yetişkinler, deneyimlerini, kişisel ,sosyal ve politik temalar olarak nasıl aktarırlar?
3. Suriyeli mülteci yetişkinler, hikayelerini, sanat odaklı tematik araçlar dahilinde nasıl aktarırlar?

Önem

Dünya çapında, farklı etnisitelerden katılımcılarla yapılan anlatı araştırmalarının Suriyeli mültecilerle sıklıkla yapılmamaktadır. Ülkemizde ise, bu konuda hiç araştırma bulunmamaktadır. Suriyeli mültecilerin hikayelerinde duyulurluk konusunda bir boşluk gözükmemektedir. Tez, bu boşluğu doldurma konusunda önem kazanmaktadır.

Tez, anlatı araştırması deseniyle, Suriyeli mültecilerin seslerini duyurmaya ve hikayelerini açıklamayı hedeflemektedir. Böylece, göç etmek zorunda kalmanın kişileri üzerindeki etkisini açıklayarak onların seslerinin duyulması konusunda önem kazanabilir. Ayrıca tez, mültecilerin psikososyal ihtiyaçlarını giderme konusunda; anlatının ve anlatı tiyatrosu uygulamalarının ne gibi etkilerinin olabileceğini de ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece, mültecilerin ihtiyaç duymadığını düşündüğü direkt bir psikososyal yardımdansa tez; sanat eğitiminin, mülteci eğitiminde ihtiyaç karşılamaya yönelik nasıl bir rolü olacağını açıklayabilir.

Türkiye’de 3.6 milyon mülteci bulunmaktadır. Araştırma bulgularına göre, bu kitle travmaya maruz kalmış olma, kayıplar yaşama ve benzeri gibi, savaşın yarattığı psikolojiden etkilenmektedir. Ayrıca, kitlenin yarısı Türkiye’ye uyum sağlayamamıştır. Tezin uygulama kısmı; mültecilere hikayelerine bir bütün olarak bakma ve bu hikayelerde yalnız olmadığını görme fırsatı sunabilir, zira bunlar anlatı araştırmalarının genellikle

rastlanan avantajlarındandır. Bu anlamıyla tez, risk kitlesiyle çalışma konusunda da bir yol sunabilir.

Sayıtlar

Katılımcıların, araştırmacıya kendini açması ve geliş hikayesini anlatması, araştırmacının güven sürecini etkin bir şekilde ele almasıyla gerçekleşebilir. Öyle ki, yardım mesleklerinde güven oluşturma süreci, kişinin kendini açması açısından, ilk ve en elzem süreçtir (Hill, 2001). Katılımcıların devamlılığı dahilinde bir güven oluşacağı var sayılırsa, hedeflenen veri toplanabilir. Dolayısıyla, veri toplama süreci, araştırmacının güven uyandıracığı ve katılımcıların devam edeceği var sayımıyla gerçekleşecektir. Buna ek olarak, ulaşılan kişilerin anlatılarının Suriyeli mültecilerin deneyimlerini temsil edeceği var sayılmaktadır.

Tanımlar

Göçmen: Resmi olarak bir ülkeden başka bir ülkeye, isteği doğrultusunda, yerleşmek amacıyla göç eden kişi

Mülteci: Belirli bir toplumsal ve/ya politik nedenle, zarara uğrayacağı gibi haklı sebeplerden korktuğu için, vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkeye göç etmek durumunda kalan kişi

Yetişkin: 18 yaşının üstünde olan, onamını kendi verebilecek erişkinlikte olduğu var sayılan kişi

Sanat Anlatısı: Bir katılımcının, anlatısını sanat araçlarından yararlanarak (örneğin kolaj, müzik, canlandırma ve saire) gerçekleştirmesi

Sanat Odaklı Tematik Araçlar: Katılımcıların; üzerlerini kendi istedikleri gibi kolajladığı veya doldurduğu, bir temaya ait fiziksel nesneler (örneğin, göç temasına ait olan, katılımcılar tarafından kolajı yapılmış ve katılımcıların hayatını yansıtan bir karton bavul)

Anlatı araştırması: Katılımcıların, araştırmacıya, onlara sorulan fenomenle ilgili deneyimlerini birbirini izleyen sırada olaylarla anlamlı, zamansal, nedensel bir şekilde, sosyal bir bağlam içinde paylaşması ve bu paylaşım sürecinin, anlatının özelliklerine göre analiz edildiği araştırma deseni

Sınırlılıklar

Tez için toplanan veri, Ankara'daki mülteci merkezindeki gönüllü kişilerle sınırlıdır. Kişilerin ana dilinin Arapça olması ise ikinci sınırlılıktır. Katılımcıların, hayatlarını Türkçe anlatmaları, ikinci dillerini kullandıkları için anlam konusunda sınırlılık teşkil etmektedir. Tezin katılımcı sayısı ise, doyum noktası konusunda bir sınırlılık teşkil etmektedir. Son olarak, Türkiye'de ve dünyadaki hukuki tanımlarda, "mülteci" kavramının tam olarak ne ifade ettiği konusundaki farklılıklar ise bir sınırlılıktır. Bu tez kapsamında, tanımlar kısmında da yazdığı gibi, ülkesinde hayatını genellikle güvenlik sorunları yüzünden idame ettiremeyen ve bir başka ülkeye gelmek durumunda kalmış kişiler mülteci olarak kabul edilmiş, hukuki anlamda Türkiye'de yasal olarak mülteci olup olunmadığına bakılmamıştır.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde, tez için planlanan yöntem; araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve ilgili çalışma planı dahilinde açıklanmıştır.

Araştırma Modeli

Tez, öncelikle, nitel araştırma yöntemlerinden ve anlatı araştırması deseninden yararlanmaktadır. Bunun en belirgin nedeni; alan yazında yeterince ele alınmamış olan Suriyeli mültecilerin hikayeleri konusunda bütüncül veri sağlamayı ve onların yaşantılarını, “değer, inanç ve görüşlerini” (Saban& Ersoy, 2017, sf.8), onların gözünden açıklamayı hedeflemesidir. Bu metodoloji, aynı zamanda veri toplama sürecinde araştırmacının katılımcılarla yakın ilişki kuracak olması ve verileri yeniden hikayeleştirmesi ve anlamlandırmasıyla uyumludur (Creswell, 2014).

Anlatı araştırmasında, araştırmacı, katılımcıların anlatılarını yeniden hikayeleştirir (Saban& Ersoy, 2017). Dolayısıyla, tezin anlatı araştırması deseniyle ele alınması, Suriyeli yetişkin mültecilerin hikayelerinin hassas ve etkin bir şekilde seslerinin duyulmasını sağlayabilir. Son olarak, bu tez, göç etme fenomeninin açıklanmasındansa bir deneyim olarak göç etmek durumunda kalmanın ne anlama geldiğini ve bu anlamın kişiler tarafından nasıl iletildiğini irdelemek istediği için anlatı deseni daha uygun olabilir.

Çalışma Grubu

Tezin çalışma grubu öncelikle yansız atama ile yapılmıştır. Buna göre, araştırmacının Ankara’da ulaştığı İGAMDER mülteci merkezindeki psikologlar, katılımcılara ulaşması ve gönüllü katılımcılara tez konusunu ve yapılacak uygulamayı anlatmış ve katılımcıları bu çalışmaya çağırmıştır. Dolayısıyla, çalışma grubu merkezlerdeki, on sekiz yaşından büyük Suriyeli mültecilerden oluşmaktadır. Bu yaş

grubu, Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin en yoğun yaş dilimine ait olduğu için (bkz: 18-54) seçilmiştir. Bunun dışındaki birkaç neden ise şöyle sıralanabilir. Öncelikle bu kitle, geliş hikayeleri ve uyum süreçlerini, yaşı daha küçük olan kitleye göre daha etkin bir şekilde açıklayabilecek farkındalıkta olabilir. İkinci nedeni, hikayelerini Türkçe anlatabilmeleri, daha genç yaşlara nazaran daha uzun süre burada kaldıkları için daha muhtemel olabilmesidir. Son olarak, kendi onamlarını verebilecek olmaları ve süreçteki katılımlarının bir velidense kendilerine bağlı olmaları, tezin devamlılığını daha etkin kılabilir. Çalışmaya beş katılımcı gelmiştir. Bunlardan dördü erkek biri kadındır. Yaşları sırasıyla, 28, 31, 26 ve 22’dir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması süreci, bir seans dahilinde gerçekleşmiştir. Bu seansta öncelikle araştırmacı, katılımcılara araştırmanın amacını açıklamıştır. Sonrasında, katılımcılarla güven ortamı oluşturabilmesi için, araştırmacı, kendi hikayesini, kendi düzenlediği sanat odaklı tematik araç olan, kendi kolajını yaptığı ve hayatını yansıtan bavulunu açıklamış ve dolayısıyla bu araç dahilinde hayatını anlatmıştır. Böylece, süreci de katılımcılara modellemiştir. Katılımcılardan, kendi hayat hikayelerini, onlara dağıttığı karton bavullara çizmesini istemiş ve bu bavulları istedikleri anlatı tekniğiyle, özgürce anlatmalarını istemiştir. Bu anlatılar, araştırmacı tarafından ses kaydına alınmış ve gözlemlenmiştir. Her katılımcı, araştırmanın amacını ve araştırmacının anlatısını bir grup olarak dinlese de, anlatısını tek başına, sadece araştırmacının olduğu bir odada anlatmayı tercih etmiştir. Katılımcıların bavullarını şekillendirmesi yarım saatle kırk dakika arasında sürerken, anlatmaları ortalama yirmi beş dakika sürmüştür. Anlatısını kısa zamanda bitiren katılımcılara araştırmacı tarafından yapılandırılmamış sorular sorulmuşken, uzun ve detaylı anlatan katılımcılara genellikle bir soru sorulmamıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Kayıt edilen hikaye anlatımları, öncelikle anlatı araştırmasının tekniklerinden biri olan anlatı öğelerine (yer, olay ve durumlar, kişi ve duygu durumları dahilinde) ve kişisel-sosyal-politik modele (Fraser, 2014; Saban & Yücesoy, 2017) göre incelenmiştir. Buna göre veriler, tezin ilk amacına cevap bulmak adına, kişisel deneyimler dahilinde

psikolojik düzlemde, kişiler arası ilişkiler düzleminde ve deneyimlerin politik bağlamı düzleminde yeniden yaratılacaktır. Tezin ikinci amacı içinse, anlatılar, sanat odaklı tematik araca (katılımcıların kolaj yaptıkları bavulları dahilinde) incelenmiştir.

Verilerin analizinin güvenilirliği (trustworthiness) için, ses kayıtları; katılımcıların kolajladığı bavullardaki görseller ve araştırmacının, katılımcılarla olan sürecine dair gözlemleriyle desteklenmeye çalışılmıştır. Anlatı araştırmasında, verilerin güvenilirliği, aynı zamanda, katılımcılarla sürecin, onların hem kendilerini güvende hissederek, istedikleri ölçüde ve şekilde hayatlarını paylaşabilecekleri bir süreç olarak planlanması; hayatlarını çoğu mültecinin sesi olacak şekilde paylaşımlarına da yardımcı olabilir. Son olarak, veriler, araştırmacı tarafından birçok kez dinlenmiş, olduğu gibi çözümlemiş ve kodlar hem haftalık hem de üç aylık süreyle tekrar kontrol edilmiştir.

BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, kuramsal bilgiler, bölümler halinde sunulacaktır.

Anlatı, Anlatı Araştırması ve İlişkili Kavramlar

Bu bölümde, bir kavram olarak anlatı, sosyal bilimlerdeki ve sosyal bilimler araştırmasındaki yeri ve bunlara ilişkin bilgiler sunulacaktır.

İnsanlık, tarihi boyunca, hikayeler anlatarak var olmuş ve bu şekilde deneyimlerini ve değerlerini iletmıştır. (Bamberg, 2010). Bu anlamıyla anlatı, insan olmanın öğelerinden biridir: İnsan birbirine hikayeler anlatma, hikayeleri dinleme ve anlama yatkınlığıyla doğmuştur (Fraser, 2004). Hikayeler, aynı zamanda insanı sosyal varlık yapmıştır. Öyle ki, hikayeler anlatıldıkça insan, kendini ve yaşantısını anlamlandırmıştır. Bu anlamı aktarırken ise kendi kimliği ve toplumunu yansıtmıştır. (Fraser, 2004). Öyle ki, yıllar boyunca hikayeler, insanın öğrendiği ve içselleştirdiği formda, kendi gerçekliğini yaratması ve kendinden olanı katmasıyla aktarılmıştır (Elliot, 2005). Böylece, kişilerin kendi seslerini duyurmaları için de bir araç olmuştur. Bu araçla, kişilerin, duyguları, düşünceleri, sesleri ve neyi nasıl anlamlandırdıkları duyulmuştur.

Anlatı araştırması, anlatının sosyal bilimler araştırmalarına uygulanmasıdır. (Elliot, 2005). Burada anlatı, belirli bir izleyiciye, dünya ve kişinin deneyimleri hakkında içgörü sağlayan, birbirini izleyen sıradan olayların anlamlı bir şekilde sıralanması olarak tanımlanabilir. Bu tanımla anlatı, zamansal ve nedenseldir, anlamlıdır ve sosyaldir. Zamansaldır çünkü anlatılan olaylar birbirini izler. Nedenseldir çünkü geçmişten günümüze gelen olaylar birbirini etkiler ve olaylar sırasınca değişim gerçekleşir. Bu değişim, kişilerin hayatlarını ve kaderlerini etkileyecek bir değişimdir. Anlamlıdır çünkü kişinin bu olayları anlamlandırma sürecini iletir. Ayrıca dinleyen de kendi için bir anlam çıkarır. Sosyaldir çünkü paylaşılır ve dinlenir. Diyaloğa açık bir uzamda, anlatıcının hikayeye verdiği anlam iletilir. Dinleyiciye, anlatıcıya ve uzama ihtiyaç duyar. Dinleyici de anlatılanı yeniden anlamlandıran ve hikaye eden olarak aktiftir. Anlatan ise, verdiği mesajdan sorumlu olan, istediği şekilde anlatan ve dinleyicisine neyi ne kadar ve nasıl

anlatacağını seçen kişidir. Özetle, bu dört kavramdan hareketle, anlatının araştırma sürecine uygulanmasının amacı şöyle açıklanabilir: Zamanla değişen hikayenin sosyal bağlamda yarattığı anlamın dökülmesi; kişilerin hayatından çıkan anlamı bilimsel olarak yansıtmak...

Anlatıların bilimsel araştırmalarda kullanılmaya başlanması, 1980'lerde İngiltere'deki sosyoloji araştırmalarına dayanır. Dael Bertaoux (1984), bu araştırmalarda, bireysel hikayelerden tarihi ve toplumsal hikayelerle daha çok ilgilenilmiş olduğunu ve bireysel hikayelerin göz ardı edildiğini belirtmiştir. Bireysel hikayelerin sosyal dünya için anlayış kazandıracağını düşünür. Bu akım, Amerika'yı da etkilemiştir: 1986 yılında, Elliot Mishler, araştırmalarında, kişilerin hikayelerini dinleme ihtiyacına değinir. 1990'larda ise, nitel araştırmalarda, anlatı odalı analiz kullanılmaya başlanmış ve hatta nitel araştırma için bir metodoloji olarak yerini almaya başlamıştır (Elliot,2005). Böylece farklı alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Bu yıllardan beri anlatı araştırması, mülteci kadın çalışmaları, sağlık pratiklerinde ve eğitim bilimlerinde belirgin bir şekilde kullanılmıştır. (Elliot, 2005).

Sağlık bilimcilere göre (kişiler), anlatı, hastaların hayat ve hastalık geçmişi açıkladığı için her zaman kullanılmaktadır. Overcash (2004), anlatı araştırmasını, hastalardan zengin ve çok boyutlu veri toplanabilmesi için kullanmıştır. Göğüs kanserli kadınların hayatının kalitesini nasıl sağladıklarını tematik analizle ortaya koymuştur. Proudfoot (2014) ise HIV'li anne adaylarının annelik konusundaki deneyimleri hakkında, anlatı araştırmasını kullanarak bir doktora tezi yazmıştır. 11 anne adayıyla yaptığı mülakatlarda, tematik analizle, HIV olmanın anneliğe olan olumlu etkilerini açıklamıştır. Anlatı araştırmasını seçmesinin nedeni, katılımcıların tecrübelerinden nasıl bir anlam çıkardığını, kimliklerini nasıl ifade ettikleri, katılımcı ve araştırmacı arasında bir hikaye anlatımı ve iletişim sürecini etkin kılacağını düşünmesidir. Bununla beraber, sanat egzersizleriyle desteklenen anlatı araştırmaları da mevcuttur.

Mülteci ve kadın çalışmalarında yayınlanan araştırmalarda ise, belirli bir grubun maruz kaldığı dezavantajlı durumların deneyimlerinin aktarıldığını görmek mümkündür. Amerika'da, Bosna'dan Chicago'ya göç etmiş olan mültecilerin ruh sağlığına yönelik yapılan bir anlatı araştırmasında (Miller et al., 2002) , yarı-yapılı mülakatlar ve anlatı odaklı analiz kullanılmıştır. Bu analizlerde, mültecilerin stresi ve başa çıkma mekanizmaları konu alınmıştır. Analizler sonucunda, dışlanma, toplum algısını kaybetme, aile bireylerinden ayrılma, hayatındaki önemli işleri kaybetme, sosyal ortama hakimiyeti kaybetme, yoksulluk ve bununla ilgili stres kaynakları, önem verilen sosyal

rolleri kaybediş temaları ortaya çıkmıştır. Bu bulgularla ruh sağlığı önleme çalışmalarında göz önünde bulundurulabileceği ve mülteci gruplarda anlatı metodolojilerinin değerinin ortaya konulduğu belirtilmiştir. Hollanda’da, İranlı kadınlarla yapılan bir anlatı araştırmasında ise (Ghorashi, 2007), anlatının özellikle seçilmesinin nedenleri vardır. Bunlar; sessizlik ve duygulanma anları gibi anların anlamını irdeleyebilmek, hikayelere çok boyutlu bir şekilde bakabilmek, mültecilerin duyulmayan hikayelerini dile getirebilme şansı yakalayabilmek ve dışarıda bırakılmış gruplara kendilerini ifade edebilme şansı vermektir. Katılımcıların anlattıkları hikayeler, Amerika’da bir başkası olma ve Amerika’da olma deneyimlerini konu almaktadır. Bu hikayelerde, katılımcılar, geçmişe dönmekte zorlanmış ve uzun süre sessiz kalmış olsalar da; araştırmacıya göre, geçmişi “şu an”da fark etme, oldukları kişinin bir parçasının geçmişleri olduğu ve bu geçmişi yaşamakta yalnız olmadıklarını görme fırsatı bulmuşlardır. Türkiye’de kadınların erken evliliği üzerine bir araştırmada (Burcu vd. 2015) anlatı, katılımcıların erken evliliğe yönelik deneyimlerinin ve tutumlarının görüşmelerle toplanması ve bu görüşmelerin anlatı analizlerinden geçirilmeleriyle kullanılmıştır. Kullanılan görüşmelerde kadınların hikayeleri dinlenmiş ve böylece çok yönlü veriler toplanmıştır. Anlatı analizi ise, katılımcıların sosyal ve kültürel ortamlarıyla ilişkilendirilmiştir. Sonuçlar dahilinde, erken evlilik, evliliğe tepki, sosyal çevre, evlenme nedenleri, evliliğin kadınlar adına sonuçları gibi birçok tema ortaya konulmuştur.

Eğitim bilimlerinde ise, Öğrenmenin hikayesini ortaya koymak adına Cortazzi (1994), İngilizce’yi ikinci yabancı dili olarak öğrenen ilkökul öğrencilerinin üst biliş becerilerini geliştirmek adına kendi hikayelerini, belirli ana kavramlar dahilinde yazmalarını istemişlerdir. Anlatı yaklaşımının, yaşı küçük öğrencilerle uygulama alanında da (ses ve konuşma terapisi) kullanabileceğini ve eğitim bilimleri adına kullanışlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Leitch (2006) ise, öğretmenlerin sanat-odaklı metodolojileri kullanarak, kendileriyle ilgili farkında olmadığı hikayeleri ortaya koymak üzerine bir anlatı araştırması yürütmüştür. Araştırmada, altı kadın öğretmen adayının, kendinden sakladığı fakat öğretmen kimliklerini etkileyen öğelerle ilgili bir hikaye ortaya konulmuştur. Anlatı araştırması deseniyle ise, öğretmenlerin deneyimleri, sözden öteye geçen bir dille anlamlandırılabilmiştir. Araştırmacılar, katılımcılardan, birkaç seansta; otobiyografik zaman çizelgesi, kendilerini okul sistemi içinde çizdikleri resimleri ve kendi yüzlerini yansıtan maskelerini yapmalarını istemişlerdir. Bu sırada, iki saatlik bireysel seanslarda katılımcılarla hayat hikayeleri hakkında görüşmeler yapılmıştır. Sürecin sonunda, katılımcıların hayat hikayeleri katılımcıların ürettiği her şeyi katarak

yaratılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin hayatlarında fark etmediği durumları gördükleri, bundan öğretmen kimlikleri kapsamında anlamlar çıkardığı görülmüştür.

Eğitim bilimlerinde, öğretmenler üzerine yapılan anlatı araştırmalarından da söz edilebilir. Kentli'nin (2016) bir araştırması, eğitim fakültesindeki öğretmen adaylarının ideal öğretmenlerinin sınıf yönetimi yaklaşımlarını, anlatı kullanarak belirlemiştir. Buna göre, sınıf yönetimi dersi alan 139 öğretmen adayı otobiyografik yazılar yazmıştır. Bu yazılar, katılımcıların ideal bulduğu bir öğretmeni ve bu öğretmenle ilgili bir anıyı konu almıştır. Veriler, içerik analizine tabii tutulmuş ve ilgili temalar teori çerçevesinde incelenmiştir. Bu temalar; öğretim şekli, ders dışı ilgilenme, değer verme, olumlu sınıf iklimi, problem çözme, kin gütmeme, başarı deneyimi, sert disiplindir. Benzer şekilde yapılan başka bir araştırmada (Saban & Sarıçelik, 2018) ise, bir öğretmenin içe dönük öğrencisinin farkına varması öğrencisini tanıma ve ona ulaşma, gelişimini izleme ve bunun öğretmene mesleki yönden kattıklarını ele alır. Bu araştırmada, bir öğretmene 12 tane açık uçlu sorular sorulmuş ve (bir önceki cümlede belirtilen) alt başlıklar halinde öğretmenin hikayesi sunulmuştur.

Anlatı araştırmasının, başka alanları da etkilediğini görmek mümkündür. Bunlardan ilki, kişiler hakkında zengin bilgi sağladığı için psikolojinin alt alanlarıdır. Kanada'da, 15 psikolojik danışmanın öz sevgilerini nasıl deneyimlediklerini konu alan bir anlatı araştırması yapılmıştır. Kişilerin öz sevgi konusundaki deneyimleri anlatıları, tematik analizlere tabii tutulmuştur. Araştırmanın sonucunda, öz bakım ve tükenmişlik konusunda önlem alması gereken profesyonellere, psikoterapistlere ve psikolojik danışman yetiştiricilerine bilgi sağlamıştır. Uştuk'un (2016) araştırmasında ise, aşk deneyimlerine dair hikayeler kaydedilmiş ve anlatı analiziyle çözümlenmiştir. Çözümlemeler, aşkın üç bileşenine (yakınlık, tutku, bağlılık) ve yaşa göre kategorize edilmiştir. Üç farklı jenerasyonun (gençler, genç yetişkinler ve kırk yaşının üstü kuşak) aşka dair anlattığı hikayeler üzerine deneyimleri, tutumları ve algıları betimlenmiştir. Buna göre; 14-18 yaş arası tutkulu, 18-25 yaş arası romantik ve 40 üstü yaş grubu şefkatli aşk yaşamaktadır. Bu bulgulara ulaşılırken, anlatı araştırmasının seçilme nedeni kişilerin deneyimleri ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdığının önemli olmasıdır. İkinci bir alan ise sanattır. Kişilerin sanatla olan etkileşimlerini açıklamak amaçlanır. Örneğin, Norveç'te yapılan bir anlatı araştırması (Torrisson & Stickle, 2018); katılımcıların tiyatroya katılımıyla ruh sağlığındaki düzelmeler arasındaki ilişkiyi konu almıştır. Tiyatroya katılan 12 kişiyle, tiyatroya katılım hikayeleri hakkında mülakatlar yapılmış ve

deneyim odaklı incelemeler yapılmıştır. Sonucunda, kişilerin zihinsel sağlıklarında olumlu bir dönüşüm yaşadığı ortaya konulmuştur.

Sosyal bilimlerin farklı alanlarında anlatının kullanımının artışının, onun keşfedilen belirli birkaç karakterleriyle ilgili olduğu düşünülmektedir (Gilbert, 2008). Öncelikle, psikanaliz ve psikolojide kişinin deneyimlerini anlamlandırmak ve dili nasıl kullandığını deşifre etmek için elverişli olduğu görülmüştür. İkinci olarak, bir konuyu disiplinler arası bir şekilde araştırma şansı verdiği fark edilmiştir. Bu anlatı metodolojisiyle; dile, davranışa, sosyolojiye ve iletişim gibi birçok alana aynı anda odaklanılabilmektedir. Üçüncü olarak, anlatı araştırmasının insanların seslerinin duyulması konusundaki elverişliliği fark edilmiştir. Buna göre, sosyo-ekonomik eşitsizlik, kölelik, kadınların uğradığı haksızlıklar gibi toplumun göz ardı ettiği ve duyulmayan konuları duyuran araştırmalar yayınlanmıştır. Son olarak, anlatıdan elde edilen bilginin farklı formlara adapte edilebilmesi, onun bu dönemdeki kullanırlığını arttırmıştır. Buna göre; söylevlerde, metinlerde, görsel materyallerde ve performanslarda anlatı yer almıştır.

Anlatının araştırmalarda kullanımı iki farklı şekilde kategorize edilebilir. Öncelikle anlatı bir araç olarak kullanılabilir. Burada, anlatı bir metodoloji olarak kullanılmamakta, başka bir metodolojinin veri toplama sürecinde veya analizine katkı açısından bir araç olarak kullanılmaktadır (Bamberg, 2010). Hem nicel, hem nitel araştırmalarda bu kullanımdan söz edilebilir (Elliot, 2005). Örneğin boylamsal çalışmalarda, katılımcılar geçmişlerini hatırlayarak kronolojik sırada anket doldururlar. Bu retrospektif uygulamaya, nicel anlamda anlatı gözüyle bakılabilir; çünkü retrospektif olması zamansallığa uyar. Ne var ki, anlam ögesi yoktur, çünkü anlatıcı kendi anlamını yansıtmaz, deneyimlerini anlatmaktansa hatırlar ve buna göre de doldurur. Bununla beraber, bazı araştırmacılar, nicel anket verisini, katılımcıların hikayesini oluşturmak için kullanırlar. Mesela “event history analysis” araştırmalarında zamansallıktan, olayların yarattığı değişimden bahsedilebilir. Anlam ise araştırmacı tarafından verilmektedir çünkü, kişinin hayatı kısa ve daha az kapsayıcı da olsa, anlatı olarak yazılır. Nitel araştırmalarda ise anlatı, mülakat tekniklerinde kullanılmaktadır. Katılımcı, mülakat sürecinde, araştırmacı tarafından sorulan sorular dahilinde, herhangi bir deneyimiyle ilgili zamansal bir anlatım yapar. Burada hem zamansallık ve nedensellikten, hem anlamdan, hem de sosyal bir bağlamdan bahsedilebilir. Ne var ki, araştırmacının amacı yeni bir hikayeyle katılımcılarının sesini duyurmaktansa, araştırdığı konuyla ilgili analizler yapmaktır.

Anlatının asıl amaç olduğu anlatı araştırmalarında ise, farklı yaklaşımlardan söz edilebilir (NCRM, 2008). Olay anlatısı (event narrative), anlatının yapısına ve kişinin anlattığı hikayenin elementlerinin nasıl birleştiğini inceler. Labov ve Wletsky'nin öncüsü olduğu bu yaklaşıma göre, bir anlatıda zamansallık ve nedenselliğe ek olarak belirli kavramlar mevcuttur. Bunlardan ilki özetir (abstract). Bu kavram, anlatı konusunun bir özetini içerir. İkincisi yöndür (orientation); zamanı, yeri, kişileri ve durumu içerir. Muğlak aksiyon (complicating action) ise, hikayede tam olarak ne olduğudur. Değerlendirme (evaluation) ise olayın anlamını ve belirginliğini içerir. Çözüm (resolution) hikayenin finalinde ne olduğudur. Koda (coda) ise en sonunda ne olduğu yani perspektifin şimdi ve buradaya dönmesidir. Labov ve Wletsky'e göre, bu anlamıyla anlatı dinleyicisinin bir sonraki adımda ne olduğunu merak ettiği bir devamlılık ve gerilim yaratır. Ne var ki, bu yaklaşıma ait başka düşünceler de mevcuttur (Elliot, 2005). Bu düşünceler, Labov ve Wletsky'nin modelindeki bazı öğelerin gizil olabileceğini öne sürer. Örneğin, boşanma veya bebek kaybı gibi anlatılarda yer veya nedensellik açık olmaması muhtemeldir.

Deneyim anlatısı (experience narrative) ise içeriğe odaklanır (NCRM, 2008). Öncelikli amacı, olayların ve deneyimlerin nasıl hikaye edildiğiyle ilgilenir. Bu incelemede önemli olan kavramlar, yukarıda da belirtildiği üzere; zamansallık, nedensellik, anlam ve sosyal bağlamdır. Kişilerin anlatıları; olayların zamanı ve birbirine bağlılığı, kişinin çıkardığı anlam ve araştırmacıyla hikayesini anlatırken kurduğu ilişki üzerinden incelenir. Başka bir yaklaşım ise, diyalog odaklı veya performans anlatısıdır. Bu yaklaşım, performansa odaklanır. Kişinin hikayesini nasıl bir performans bağlamında anlattığıyla ilgilenir. Aynı zamanda; kişi hikayesini anlatırken araştırmacıyla nasıl bir ilişki kurar, hikayesini nasıl oluşturur, ne gibi bir sosyal bağlamda hikayesini üretir ve bu hikaye araştırmacı tarafından nasıl dinlenir, araştırmacı ve kişi arasında nasıl bir ilişki vardır gibi soruları da yanıtlar. Kişinin anlatısını anlatırken ne gibi duygular içinde olduğu, nerelerde duraksadığı, ne gibi sözel olmayan tepkiler verdiği, ne gibi nidalarda bulunduğu da incelenir. Son olarak, tematik anlatı araştırması ise, katılımcıların anlatılarındaki ortak alanları inceler. Bu konuda, katılımcıların arka planlarına ve incelenen fenomene göre farklı yaklaşımlar söz konusudur. Örneğin Fraser'ın el kitabında kadın çalışmaları ve sosyal hizmet alanları araştırmaları için; kişisel, sosyal, kültürel ve politik temalar örnek olarak verilmektedir. Yüksek öğrenim çalışmalarında ise, her katılımcının hikayesi ve ortak temalara bakıldığı yöntemlerden söz etmek mümkündür (Birch, 2011).

Metodoloji olarak kullanılan anlatı araştırmaları, kendine has araştırma kavramlarını içermektedir. Bunun ilki geçerliliklerdir (Elliot, 2005). Anlatı araştırmalarında iç geçerlilik, dış geçerliliğe göre daha yoğun araştırılan bir kavramdır. Bu; doğruluğu ve güvenilirliği içerir. Anlatı araştırmalarında bu kavrama yönelik iki yaklaşım bulunmaktadır. İlki, iç geçerliliğin sağlanmasının şüpheli olduğunu düşünür çünkü kişilerin doğru olarak deneyimlerini aktarmasının güç olduğunu ve daha çok kendi süzgeçlerinden geçen olayı yansıtacaklarını düşünür. Diğer yaklaşımsa kişilerin kendi süzgeçlerinin anlamlarını doğuracağı için anlatı araştırmasında toplanan verilerin kişinin kendi sözcükleriyle ve kendi perspektiflerini yansıtacak şekilde toplanmasının iç geçerliliği arttırdığını düşünür. Ne var ki, burada soruların önemi çok büyüktür. Soruların konuyla doğrudan ilgili olması, hayatın içinden olması ve anlatıcının kendi sesini ve gerçeklerini duyurmaya cesaretlendirmesi, verilecek cevapların da doğruluğunu arttıracığı için, önem teşkil eder. Bununla beraber dış geçerlilik ise, verilerin genele uygunluğudur. Bu konuda, anlatı araştırması her ne kadar kişinin hikayesini açıkladığı için biricik olsa da, hikayelerin araştırılan konuyla ilgili olması ve kişinin ait olduğu sosyal gruba uygunluğu dış geçerlilik için kıstaslardır.

Etik, anlatı araştırması sürecinde önemli yer teşkil eden kavramlardan bir başkasıdır. (Elliot, 2005). Anlatı araştırması, katılımcıların gerçekliğini gelecek okuyucular için de açıklayacağı için; kişinin sadece veri toplama sürecinde değil, verileri analiz ederken de etik sorumlulukları vardır. Öncelikle, veri toplama sürecinde, araştırmacının katılımcıyla etkileşimsel bir sürece girmesi, onun her zaman etik ilişki prensiplerini gözetmesini gerektirir. Bu, sadece onam almak ve verilerin gizliliğini korumakla sınırlı değildir. Ayrıca, araştırmacının konuyu ve araştırmanın amacını tam olarak katılımcıya açıklaması, katılımcıyı cesaretlendirmesi fakat zorlamaması, katılımcının kendini açtığı konularda hassas olması gibi sürece ilişkin prensipleri de içerir. Aynı zamanda, veri analizi sürecinde, araştırmacıyı gözetmesi gereken birçok etik ilke beklemektedir. Anlatıcının anlamını yeniden inşa edecek ve akademik dünyaya duyuracak kişi araştırmacıdır ve söz konusu bilgiler kişilerin hayatlarının devam eden bir parçasıdır. Dolayısıyla, anlatıcının gerçekten ne anlam ifade ettiği dürüst bir şekilde yansıtılmalıdır.

Anlatı araştırmasının teorik ve kavramsal düzleminin gerçek hayatla birleştiğı evre, uygulama evresidir. Her düzlemde olduğu gibi, uygulama evresi de belirli yaklaşımlarla ilerler. Buna göre ilk evre, veri toplamadan önce, araştırmacının mülakat sürecine hazırlanmasıdır (Fraser, 2004). Mülakatı keserek mi yoksa kesmeden mi

yapacağı, katılımcının anlatmasını istediği hikayeyi bölerek farklı sorular halinde mi soracağı yoksa direkt katılımcının hikayesini mi dinleyeceğini, hangi anlatı analizi yaklaşımını benimseyeceğini belirlemesi gerekir. Bununla beraber, soracağı sorulara, hem iç geçerlilik kapsamında hem de katılımcılarının sosyo kültürel ve tarihsel bağlamlarına göre uyarlaması beklenir. Bununla beraber, veri toplamadan önce nasıl bir iletişim tarzını benimseyeceğini, nasıl bir güven ortamı oluşturacağını belirlemesi gerekir. Ayrıca, katılımcıların kendilerini hassas konular (travma, stres ve benzeri ağır konular) dahilinde açmasına hazır olduğundan emin olmalıdır.

Veri toplama sürecinde ise, araştırmacı, gerekli veri toplama koşullarına karar verdikten sonra (ses kaydı, video, not tutmak ve benzeri) anlatıcıları dinlemekle görevlidir (Fraser, 2004). Burada, karşı tarafın duygularıyla etik prensipler dahilinde bağ kurmalı, anlatılan hikayeleri gerçekten dinlemeli ve hikayelere dair olan olumlu tutumunu elden bırakmamalıdır. Hikayelere karşı hassas olduğu kadar yılmazlığını da katılımcılara göstermelidir, böylece katılımcıların hikayelerine acımayacaktır. Bu aşamada araştırmacı, sürecin nasıl gittiğine dair kendine şu soruları sorabilir: Duygular nasıl ortaya çıktı? Görüşmelerden ortaya çıkan anlam nereye doğru gidiyor? Her bir görüşme nasıl başlıyor, açılıyor ve bitiyor? Anlatıcıları dinlerken nasıl bir tutumdasın? Kendinle ilgili ne iç gözü kazandın? Sana neler hatırlattı?

Veri toplama sürecinden sonra, deşifre süreci başlar (Fraser, 2004). Bu süreç, araştırmacının hatırlayacağından daha doğru ve detaylı bilgi vereceği için önemlidir. Bu aşamada, farklı türlerde çözümlemeler yapılabilir. Araştırmacının amacına göre, arada temizlemeler yapılabilir veya duraksamalar ve anlamsız sesler de dahil yazılabilir. Transkripsiyonun doğru olup olmadığı, araştırmacıya destek biri tarafından bakılabilir veya yazılan şeye bakılırken tekrar dinlenebilir. Transkripsiyondan sonra, hikayelerin hangi anlama gittiği hakkında açıklamalarda bulunulur. Araştırmacı, elindeki bilgileri, benimsediği modele/anlatı formuna ve/veya yönergeye göre yorumlamaya başlar. Hangi deneyimlerin nasıl anlatıldığı konusunda ilk bakışını gerçekleştirir. Bu aşamada, verileri nasıl analiz edeceği, araştırmacının benimsediği yöntemle kalmıştır: satır satır inceleyebilir, bölüm bölüm inceleyebilir veya bütün olarak farklılıklara ve benzer temalara bakabilir. Bu aşamada, araştırmacı-benimsediği analiz modeline göre fark edecek olsa da- kendine şu soruları sorabilir: Transkripsiyonlarda ortak temalar nelerdir? Ana noktalar nelerdir? Hangi kelimeler seçilmiş ve bu kelimelerin önemi nasıl belirtilmiş? Sesler, duraksamalar, nidalar var mı?

İlk yorumlarından sonra, araştırmacı, hikayelerdeki belirli ögelere bakmaya başlar (Fraser, 2004). Bunlardan ilki kişinin öz iletişimsel sürecidir. Anlatıcı kendiyile ilgili, kendi düşünme ve duygulanma süreciyle ilgili ne anlatıyorsa, bunlar incelenir. İkinci öge, kişilerarası ögedir. Burada, kişinin ilişkileri ve başkalarıyla ilgili olan deneyimleri incelenir. Üçüncü öge ise kültürel ögedir. Burada, araştırmacı, kişinin sosyal yaşantısını, ait olduğu sosyal grupla beraber ve ilgili olan deneyimlerini, bu gruba ait olan ortak özelliklerini inceler. Son öge ise, politik ögedir. Bu öge, kişinin yaşadığı çağ ve duruma özgü, dünya tarafından kullanılan ve dünyayı etkileyen koşullar ve söylevler dahilinde incelenir. Bu, hikayeleri evrensel düzlemde anlamak adına bir çerçeve oluşturur. Analizlerden sonra, araştırmacının görevi, hikayeleri yeniden yazmak ve hikayeleri duyulur, temsil edilir hale getirmektir. Bu aşamada, analizler dahilinde çıkan anlama göre hikaye yeniden yazılır ve akademik bir bilgi olarak sunulur. Burada, araştırmacının dikkat etmesi gereken unsurlar şöyle sıralanabilir: Analizler ve hikaye araştırma sorusuna uygun mu? Yaptığın yorumlar dürüst mü? Yazılan hikaye hassas ve olumlu bir tutum dahilinde yazılmış mı?

Göçün ve İlticanın, Hukuki, Sosyolojik ve Psikolojik Açıdan Ele Alınması ve Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler

Bu alt bölümde, göçün ve göç sürecine ait kavramların öncelikle hukuki ve sosyolojik tanımlarından bahsedilecektir. İkinci olarak, farklı göç türlerinin psikolojik süreçlerinden bahsedilecektir. Son olarak, Türkiye’deki Suriyeli mültecilere değinilecektir.

Kuramsal Temeller

En basit ifadesiyle göç, kişilerin yaşadıkları yerden ayrılımları ve başka bir yerde yaşamlarını sürdürme deneyimidir (Akıncı ve arkadaşları, 2015). TDK’ya göre ise göç “ ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Alan yazında ise, göç birçok perspektiften tanımlanır. Bunlardan ilki, bireysel düzlemde, kişinin; ekonomik, sosyo kültürel ve eğitimsel düzey gibi birçok yapısından uzaklaşarak yeni bir hayata

başlamasıdır (Erol ve Ersever, 2014). Kolektif bakış açısı ise, göçün toplumsal bir bakış hareket olduğunu ifade eder. Dolayısıyla göç eden topluluğun yeni bir toplumda uyum sağlamasını da içerir (Akıncı ve arkadaşları, 2015). Sosyolojik bir bakış açısına göre ise göç kişinin algısında başlayan, fiziksel yer değişimiyle devam eden ve uyum sürecinde yaşanan deneyimlerle sonuçlanan bir bütündür. Bu bakış açısına göre bu uyumlanma gerçekleşemediğinde, göç süreci tamamlanamaz çünkü sürecini tamamlayamayan kişiler hala göçmendir ve muhtemelen yeni bir yer arayışı içindedir (Aydemir ve Şahin, 2018). En geniş bakış açısıyla ise göç “bir yerden başka bir yere yapılan, sosyo-kültürel, politik ve bireysel dinamiklerden etkilenen, kısa-orta ve uzun vadeli olabilen bu eylemin, geriye dönüş planlı veya sürekli yerleşim hedefi güden bir yer değiştirme hareket”tir (Akıncı ve Arkadaşları, 2015, sf.60).

İnsan, tarihi boyunca çeşitli nedenlerden göç etmiştir (Sayın ve arkadaşları, 2016). Bu nedenler ilkel, yani doğa değişimi, kuraklık ve benzeri fiziksel zorluklar olabilir. İkinci neden ise, yönlendirilen, yani daha iyi hayat şartlarında yaşamak adına yapılan tercihlerle ilgili olabilir. Üçüncü neden ise, zoraki, yani sosyal veya politik durumların bireyler üzerinde yarattığı baskıyla ilgili olabilir (Sayın ve arkadaşları, 2016). Bununla beraber, alan yazına göre söz konusu göç nedenlerini kuvvetlendiren ihtimaller söz konudur (Çağlayan, 2006). Örneğin göç nedenlerin aksiyona dönüşmesi belirli değerler bütünüyle olur. Göçü zorlaştıracak nedenler itici değerlerken, kolaylaştıracak nedenler çekici değerlerdir. Bu itme-çekme dengesine göre, kişi göç etme deneyimine başlar veya bu fikirden uzaklaşır. Örneğin; öncelikle mesafenin azlığı göç eden kişiyi çeken, yani cesaretlendiren faktörlerdir. Bununla beraber, göç edilen yerdeki imkanlar ve yaşanacak sürecin elverişliliği de önemli faktörlerdir. Cates ve Miller’a (2016) göre ise, göç hareketi “göçü önceleyen bir ilişkiler temeline dayanmaktadır”. Bu inceleme, göç veren ve göç alan ülkeler arasında, göç öncesindeki ilişkileridir. Buna göre ilişki (ticari, mali, politik, nüfuz ve benzeri veya savaş gibi) içinde olan iki ülkenin göç dinamiği halinde olması olasıdır. Başka bir bakışa göre ise göç, disiplinler arası bir nedenler bütünüdür. Buna göre göç ve göçmen ilişkisinde incelenir. Göçmenlerin gitmeye karar verdikleri ülkede kurdukları ilişkiler, göç edilen ve verilen ülke arasındaki sosyal ilişkilerle birlikte, göç olasılığını arttırmaktadır. Ne var ki bu nedenlerle yapılan göçlerde, kişi göç ettiği ülkede kendi grubunun içine kapanmakta ve göç ettiği toplumun baskın kültürüyle tanışmamaktadır. Türkiye’den Almanya’ya verilen göçler bu kurama göre açıklanabilir. Crisp’e göre ise bu ağlar, aynı zamanda potansiyel göçmenlerin elde ettiği bilgi

kaynakları, göç maliyetinin sosyal ağlar sayesinde azalması ve varılan ülkenin göçü desteklemesi faktörleriyle, göç ihtimalini güçlendirmektedir.

Göç, nedenlerine ve süreçlerine göre alt başlıklardan da söz edilebilir. İlk kategori, bireysel veya toplu göçleri içerir. Kitlesele göç, kişinin yalnız veya kişinin ailesiyle yaptığı göçken bir bölgede yaşayan insanların bir şekilde toplu bir şekilde yer değiştirmesine toplu göç denmektedir (Akıncı ve arkadaşları, 2015). İkinci bir göç kategorisi ise, isteğe bağı ve zoraki göçleri içermektedir. İsteğe bağı göçlerde, kişi başka bir zorlayıcı durumun veya baskısı etkisinde kalmadan yapılan göçlerken, zorunlu göç ise “siyasal baskılar, savaşlar ve doğal afetler gibi etkenler sebebiyle kişiyi göç etmeye zorlayan ve isteği dışında gerçekleşen göç hareketi”dir (Akıncı ve Arkadaşları, 2015, sf. 62). Üçüncü kategori ise, geçici ve kesin göçleri içerir. Buna göre göç edenin olduğu yeri belirli bir süreyle terk etmesi geçici göç iken, kişinin olduğu yere geri dönmek üzere yaptığı göç ise kesin göçtür (Sayın ve arkadaşları, 2016). Dördüncü kategori, iç ve dış göçü içerir. Kişinin ülke içinde yaptığı göç iç göç iken, ülkesini bırakıp başka bir ülkeye gitmesi, dış veya uluslar arası göç olarak nitelendirilir (Sayın ve arkadaşları, 2016). Beşinci kategori ise, yasal ve yasadışı göçleri içermektedir. Bir ülkeye hukuki olarak yasal yollardan giren kişi yasal göç gerçekleştirirken, kaçak olarak, herhangi bir göçmenlik statüsü altında olmadan göç eden kişi yasal olmayan göç gerçekleştirir (Akıncı ve Arkadaşları, 2015). Altıncı kategori ise transit göçtür. Bu göç, göç edilen bir ülkeden başka bir hedef ülkeye geçme sürecini içerir. Bunun dışındaki kategoriler, kişinin ne yapmak istediğine göre şekil alan kategorilerdir. Bunlar; emek, beyin göçü ve mevsimlik göç olarak sıralandırılabilir (Sayın ve Arkadaşları, 2015). Emek göçü, tayin ve benzeri nedenle yapılan geçici iş göçleri iken; beyin göçü genellikle geliştirmekte olan ülkeden imkanları eğitim veya iş anlamında daha elverişli olan ülkeye, bu imkanlardan yararlanmak amacıyla gitme süreci iken; işçi göçü ise, “bir ülkede oluşan işgücü açığının bir diğer ülkedeki işgücü fazlasıyla giderilmesi” (sf,3) adına ülkelerin verdiği göçtür. Mevsimlik göç ise, genellikle mevsimlik işlerin yapılması adına verilen göçlerdir.

Yukarıda da belirtildiği üzere göçmen, kendi seçimiyle bir yola çıkan ve bu hususta herhangi zorlamanın etkisinde kalmayan kişidir. Ne var ki, zoraki göçler de mevcuttur. Her ne kadar devletlerin başlıca görevi vatandaşlarını korumak olsa da, belirli nedenlerden dolayı bireyler korunamayabilir ve kendini ciddi bir tehdit altında hissedebilir. Kişilerin güvende hissetmek adına başka ülkelere sığınmak durumunda kalması, mültecilik ve sığınmacılık kavramlarını oluşturur (Urk, 2010). Zorunlu göç çerçevesinde değerlendirebilecek olan mülteci, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre, “İrki,

dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıslardır” (Urk, 2010). Sığınmacılar ise, “İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler”dir (Urk, 2010). Bu konuda ayırım, mültecilerin korunma altına girdiği ülkelerde statülerini resmi olarak almış olmalarıyla sığınmacıların henüz bu statüyü alma konusunda bekliyor olmalarıdır. Eğer koruma bekledikleri devletten olumsuz bir karar çıkarsa, kişiler bu devleti terk etmekle yükümlüdür. Sığınmacı ve mülteci, güvenlik hakları elinden alınan ve göç etmeye zorunlu bırakılmış kişiler olmak konusunda benzerlik gösterirken, resmi statülerini elde etme süreci anlamında birbirinden ayrılırlar. Ne var ki, bu farklılık onların sahip olduğu haklar konusunda birçok farkı ortaya çıkarmaktadır. Öyle ki, mülteciler evrensel hakları dahilinde koruma altındayken, sığınmacılar başvuruları kabul edilmediği ve sığınmak istedikleri ülke onların gitmesine yönelik kararlar aldığı takdirde, sınır dışı edilebilirler (Urk, 2010).

Zoraki göç durumu; mülteciyi, göçmenden ayıran birçok faktörü beraberinde getirmektedir. Öncelikle, göç etmek her ne kadar evrensel bir hak olsa da göçmen, zoraki göç etmediği için evrensel yasalarla değil, ülkenin göçmene vaat ettiği haklar çerçevesinde korunmaktadır (Urk, 2010). İkinci bir fark ise, mültecilik, göçmen olmaya kıyasla birçok resmi statüye ve bu statünün getirdiği resmi süreçlerle de ilgilidir. Örneğin, münferit mülteci, kişinin bireysel olarak ülkesinden çıkıp başka bir ülkeye gidip sığınma isteğinde bulunmasıdır. Bu durumda ilgili ülke görüşme yapar ve sığınma talebine yönelik kararı verir. Bununla beraber, başka bir ülkeye turistlik, öğrencilik ve benzeri durumlardan göç etmiş ancak geldikleri ülkedeki durumların değişmesi nedeniyle bulundukları ülkeden sığınma isteğinde bulunarak mülteci olarak kalan kişiler ise yerinde mülteci olarak adlandırılır. İltica durumu (mülteci ve sığınmacıların başka ülkeye sığınmak amaçlı göç etmesi durumu), akınlar halinde olduğunda ise tek tek görüşme yapılamaz ve ilk başta ilgili ülkeye gelen herkes mülteci olarak kabul edilir. İltica durumu yasal olduğu gibi yasa dışı yollarla da olabilir. Göçmenlikten farklı olarak, yasadışı mülteci veya sığınmacı geri gönderilemez bunun yerine “toplumsal uyumun sağlanması ya da üçüncü ülkeye yerleştirme gibi idari işlemlerden biri uygulanır” (sf.21). Yasadışı

mültecilik ve sığınmacılık kavramıyla şiddeti kuvvetli ihtimal artan bir başka olay ise “insan ticareti”dir (Deniz, 2014) . “Bireyin zorlama, baskı, şiddet ya da tehdit yoluyla rızası dışında alıkonulması, bir yerden bir yere götürülmesi, her konuda her türlü çalıştırılması insan ticareti, bunu yapan kişi ya da şebekeler ise insan taciri olarak kabul edilmektedir. (sf.178) “

Tıpkı göç etme hakkı gibi, tehdit durumundan uzaklaşarak başka bir ülkeye sığınmak da evrensel bir haktır (Urk,2010). Başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere birçok bildirge de bu hakkı savunmaktadır. Öyle ki, İnsan Hakları Evrensel Bildirge’sine göre “Herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda, başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır” (İlgili Bildirge). Bu konuda, “Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir (Bildirge, 10). “Ayrıca, bağımsız, vesayet altında ya da kendi kendini yönetemeyen ya da egemenliği başka yollardan sınırlanmış bir ülke olsun ya da olmasın, bir kişinin uyruğu olduğu ülke ya da memleketin siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayırım yapılamaz.” (Bildirge, 11). Aynı bildirgenin bir sonraki maddesine göre ise “Herkesin yaşama özgürlüğü ile kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.” (12) Dolayısıyla; insan olma ve kişinin ülkesinde yaşananlar nedeniyle başka ülkeye sığınması durumu, bildirgece korunmaktadır. Bununla beraber, mültecilerin korunmasıyla ilgili özel haklara, “Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi”nde yer verilmektedir. Bu haklardan başlıcası korunma ve korunan mültecinin tekrar tehlikeye atılmama hakkıdır (Urk, 2010). Öyle ki, 31.maddeye göre “Hiçbir Akid Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir içtimai zümreye mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat ve hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez.” (54) ve “Mültecilerin hukuki durumu hakkındaki sözleşmeye göre izin almadan ülkeye giren mülteciye ceza verilmez, durumunu düzeltmesi istenir veya başka bir ülke kendisini kabul edinceye kadar beklenir, geldiği ülkeye geri yollanmaz.”(56)

İnsan Hakları Bildirgesi, aynı zamanda, kişilere, onlar nerede ve hangi koşullarda olurlarsa olsun, hukuk önünde tanınma hakkını vermektedir (Urk, 2010). Bu ise, gerek göçmenleri, gerekse sığınmacı ve mültecilere insan olarak, herkesin yararlandığı haklardan yararlanma durumu sağlamaktadır. Bu yüzden, aslında göçmenler ve mülteciler aynı bildirgede yer alan; insanlık dışı işkence ve muamele uygulanmaması, kanaat ve ifade ve hakkını dile getirme özgürlüğü, eğitim alma, eğitimle birlikte

gelişmeye ve temel özgürlüklere sahip olma haklarına da sahiplerdir (Urk, 2010). Belki de en önemlisi, bildirgenin 27. maddesine göre, “Herkes, topluluğun kültürel yaşamına serbestçe katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel ilerlemeleri ve bunun sağladığı yararları/(olanakları) paylaşma hakkına sahiptir. Herkes, yaratıcısı olduğu herhangi bir bilimsel, edebi ya da sanatsal üründen doğan manevi ve maddi menfaatlerin korunması hakkına sahiptir.” (Bildirge, 27).

Türkiye’deki mültecilik yasalarına bakıldığında, evrensel hukuktan daha farklı yapılar görülmektedir (Urk, 2010). Öncelikle Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’ni ve ilgili “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin” sözleşmesini de imzalamıştır. Dolayısıyla sözleşmedeki maddeyle paralel olarak mülteciler, geri gönderilemez ve yasadışı giren mültecilere ceza verilmez, ancak durumunu düzeltmesi ve bir başka ülkeye gidinceye kadar başka bir ülkeye yollanmaz (Urk, 2010). Ne var ki, bu sözleşmede mülteci kavramına coğrafi bir sınırlandırma koymuş ve “Avrupa’dan gelenler” olarak sınırlandırmıştır (Urk, 2010). Dolayısıyla sözleşmeye mülteci , “1 Ocak 1951’den önce vuku bulan olaylar neticesinde; ülkesinde ırk, kimlik, din, siyasal düşünce ve toplumsal konum gibi hususlarda tabiiyeti olduğu devletin ona tarafsız davranamayacağı düşüncesi sebebiyle kendisini baskı altında hissederek devletine olan güvenini kaybetmesi ve ülkesini terk edip başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunmakla birlikte söz konusu talebi o ülke tarafından kabul edilen kişidir. Ekonomik ya da turistik nedenlerle göç edenler mülteci olarak kabul edilmez.” (Cenevre Sözleşmesi, Madde X) olarak tanımlanırken, Türkiye bu tanıma iki şart koymuştur. Bunlar; sözleşmenin “hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı” olarak yorumlanamaması ve tanıma, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen siyasi olaylar nedeniyle” ibaresinin eklenmesidir (Urk, 2010). Bu tanımlamalar çerçevesinde ise, Avrupa ülkesi dışından gelen kişilere şartlı mültecilik statüsü verilmektedir. Bu, kişi “üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar” kişinin Türkiye’de kalmasına izin verir (Urk, 2010). Kişi, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek adına Birleşmiş Milletler’e başvurusunu yapmalıdır.

Türkiye’deki mültecilikle ilgili koşullar, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğinin kesin olmaması dolayısıyla yapılacak külfet paylaşımından emin olamaması ve nüfusundaki demografik yapısını bozmadan korumak istemesinden kaynaklanmaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015). Öyle ki Türkiye, ulus devlet inşasından, ulusal yıllarına kadar kendi demografik yapısını oluşturmak isteyen bir ülke olmuştur ve sadece 1980’li yıllardan bu yana, ekonomik gelişme hedefi adına küresel bir bakış açısına sahip

olmuştur. Dolayısıyla, Avrupa Birliği süreci ve uluslar arası hukuktaki konumunu sağlama sürecinde imzaladığı Cenevre Sözleşme'sinde sınır koyarak, "yüksek hacimde mülteci hareketlerine kaynaklık eden Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinden yapılacak başvuruların önünü kesmiştir." (Demirhan ve Aslan, sf.39) Ne var ki, 1980'li yıllardan sonra, küreselleşmenin hız kazanmasıyla ülkeler arası geçiş artmış ve Afrika ve Asya'dan birçok kişi yasadışı olarak Türkiye'ye girmiştir. Ayrıca, İran'daki rejim değişikliğiyle sözleşmedeki şartları karşılamayan başvurular, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile Türkiye'yi bir mutabakat yapmak durumunda bırakmıştır ve söz konusu "geçici mültecilik" kavramını getirmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'ye akın olarak gelen mülteciler başta resmi bir statü olmamasına rağmen "misafir" olarak kabul edilmişken, Birleşmiş Milletler'le de süren müzakereler sonucunda 2013'in sonunda ise "geçici koruma" politikası yürürlüğe girmiştir. Bu tür politikalar, uluslararası olarak da "kitlesel bir akın halinde sınırlara gelen veya geçen kişiler için, devletlerin bireysel mülteci statüsü belirleme kapasitelerinin zorlandığı durumlarda ilan ettikleri" (Ağır, 2017, sf.119) türden bir korumadır. Diğer sözlerle Suriyeli mültecilerin Türkiye'de edindiği statü, uluslararası bir statü olup, geri gönderilmeme ilkesini, sağlık ve barınma gibi birçok koruma hakkını barındırmaktadır (Ağır, 2017). 2014 yılında bu korumaya son hükümleri eklenmiştir. Buna göre, şartlı mültecilere ilişkin: "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. " (Urk, 2010) ifadesi sağlanmıştır. Bu maddenin hukuki işleyişe yönelik ise şöyle bir açıklaması vardır: " Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." (Urk, 2010). Dolayısıyla kişilerin hakları, bakanlıklarca da uygulamaya konulmaktadır.

Hukuki ve sosyolojik boyutunun yanı sıra göç ve iltica alan yazında psikolojik açıdan da incelenmiştir. Bu incelemelerin en yaygını, kültürel uyum adına yapılan incelemelerdir. Buna göre kültürel uyum süreci, belirli bir kültürden olan grupların başka bir hakim kültürün düşünce ve davranış kalıplarına alışma sürecidir (Berry, 1997). Başka bir ülkede yaşamaya başlayan kişilerin, o ülkenin kültürüne uyumu konusunda belirli kültürel uyum stratejileri söz konusudur (Ward ve diğerleri, 2005). Öncelikle, kişiler hakim kültüre alışabilir. Bu durumda, ya hem kendi kültürlerinin değerlerini hem de

hakim kültürün değerlerini taşıyarak entegre olurlar; ya da kendi kültürlerinin değerlerinden vaz geçerek tamamen hakim kültürün değerlerini benimseyerek asimile olurlar. İkinci seçenek ise kişilerin hakim kültürle uyuşamamasıdır. Bu durumda, kişiler ya kendi kültürünün değerlerini koruyup hakim kültürün değerlerini reddederek ayrık bir duruma gelirler ya da hem kendi kültürünün hem de hakim kültürün değerlerini benimsemeyi reddederek sistemin dışında olurlar. Bununla beraber, hakim kültürdeki (göç edilen ülkenin kültüründeki) kişilerin tutumuna göre değişen kültürel uyum stratejileri de söz konusudur. Eğer kişiler, farklı kültürden olan grupları dışlanmaya zorluyorlarsa, zorlanan kişiler ırk ayrımına (segregation) uğrayabilir. Eğer, hakim kültür, farklı kültürden olan kişileri asimile olmaya zorluyorsa bu kültüre uyumdansa zoraki asimilasyonu beraberinde getirir.

Yukarıda açıklanan bütün stratejiler, aslında sadece bireylerin özgür seçimlerini değil, aynı zamanda, bireylerin içinde bulunduğu ülkenin de psikolojik anlamda ön koşullarının hazır olması gerekmektedir (Ward ve diğerleri, 2005). Bu ön koşullar; kültürel çeşitliliğe olan genel kabul hali, az seviyedeki önyargı durumu, kültürel gruplara karşı olumlu tutum ve bütün kültürel grupların ülkeye ait hissetme hali olarak sıralanabilir (Berry, 1997). Bu ise, ülkenin göçmenlerin uyumuyla ilgili uyguladığı politikayla ilgilidir (Ward ve diğerleri, 2005). Ülke; çoğulcu bir ideolojiden yana olup göçmenlerin genel kurallara uyup, ülkenin dilini bilip bazı kültürel özelliklerinin farkında olmalarını ancak aynı zamanda köken dile ve kültürü yaşamak konusunda saygı duyabilir. Ayrıca karşılıklı kültürel uyumu sağlamak adına pratiklere bütçe ayrılır. Veya ülke, yurttaş bir ideoloji uygulayabilir. Buna göre göçmen bireylerin kendi kültürlerini yaşama hakları varsa da kültürel uyuma dair bir uygulamalar bütünü yoktur. Üçüncü bir seçenek ise, asimilasyon ideolojisi: Göçmenlerin dili ve kültürel farklılığından vaz geçmelerini ve hakim kültürün dilini ve kültürünü benimsemesini kanıksar. Son olarak, etnik ideoloji ise; kendi etnisitesinden olan insanları göçmenlerden üstün gören ve göçmenlerin özel hayatında kültürlerini yaşama konusunda onlara karışma hakkı bulan ideolojidir.

Bireylerin kültürel uyumu, aynı zamanda bir süreci içerir. Bu süreç; sırasıyla balayı evresini, kriz evresini, toparlama ve alışma evresini, son olarak da adaptasyon ve kültürel uyum evresini içerir (Winkelman, 1994). Bahsedilen evreler birbiri ardından geldiği gibi döngüseldir. Öyle ki kriz ve ardından gelen toparlama evresi, kültürel uyum evresine kadar iki kere veya farklı sayılarda da yaşanabilir. Balayı evresinde, kişi yeni kültüre yeni adım atmıştır ve bu evre kişinin heyecanını, ilgisini, olumlu halini içerir. Her ne kadar stres olsa da kişi bunu olumlu bir şekilde ele alabilir. İkinci evre, kişinin geline

kültürde alışmadığı unsurları fark etmesi ve bununla ilgili kaygı, sabırsızlık ve hayal kırıklığı dolu duygusal ve olumsuz krizleri yaşadığı evredir. Bu evrede, en küçük olumsuzluklar büyük kriz sebepleri olabilir. Hatta duygusal yük, fiziksel veya psikosomatik belirtiler olarak yansıyabilir. Üçüncü evre ise kişinin kültürel şoku nasıl çözeceğini öğrendiği ve kültürle uyum konusunda kendi stratejilerini benimsediği evredir. Bu evrede kişi içinde bulunduğu kültürü anlayıp kabul edebileceği gibi izole olmayı da seçerek kendine ait alışma stratejisini bulabilir. Bu evrede her ne kadar kişinin baş ettiği problemler son bulmasa da kişinin problemleri ve krizleri çözmek için olumlu bir tutumu vardır. Son evre ise kişinin kültüre tamamen alıştığı ve çok kültürlü kişiliğini edindiği evredir.

Kişinin kültürel uyum konusunda yaşadığı olumsuzlukların bireysel düzlemde birçok nedeni olabilir (Berry, 1997). Bunlar ilk bakışta; yeni bir ortama girmenin getirdiği stres, kişinin daha önce edinmediği bir kültürü öğrenmeye çalışırken yaşadığı zorluklar, kişinin sosyal anlamdaki kimliğini yeniden inşa etmesi durumu ve bunun getirdiği kafa karışıklığı, bir önceki ortamda edindiği sosyal çevresini özlemesi, kişinin kendi kültürüyle alıştığı kültür arasında uzaklık olması, geçiş sürecinde alışacak veya güvende hissedecek bir unsur bulamaması, ekonomik ve fiziksel anlamda yeni dinamiklere alışmakta zorlanması, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanması, yeni dile geçişteki zorluklar, güvende hissettiği aile bireyleriyle olan bağının kopması, kişinin başa çıkma becerilerinin gelişkin olmaması olarak sıralanabilir. Bunun dışında kişinin yaşadığı yabancılık, yalnızlık, boşluğa düşmüşlük, özlem, aidiyetsizlik, dışlanmışlık, suçluluk veya ön yargıya uğramış hisleri de bu süreci olumsuz etkileyen duygular arasında olabilir (Berry, 1997; Erol ve Ersever, 2014; Ward ve diğerleri 2005). Bununla beraber; yaş, eğitim ve psikolojik hal de etkileyen faktörler arasındadır. Temel nedeni tam olarak bilinmese de, ergenliğe kadar, kişi ne kadar genç göç ederse daha kolay uyum sağlamaktadır (Berry, 2014). Ergenlikte, benlik algısının sürecin içine girmesi, akran etkisi ve sosyal faktörler uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Eğitim ise, ne kadar yüksekse o kadar az uyum stresi sürecin içine girer. Bunun temel nedenleri kişinin kendini eğitim yoluyla tanımış olması ve problem analizi ve çözme konusunda hali hazırda becerilerinin olması, eğitimle beraber dil ve göç edilecek kültürü bilme şansının artması ve iş konusunda sosyal ağlara sahip olmasıdır. Son olarak kişinin göç etmeden ve ederken içinde bulunduğu psikolojik hal de, uyum sürecini etkilemektedir. Özellikle de kişinin iyilik hali ve tatmin durumu uyum süreciyle ilgilidir.

Yukarıda bahsi geçen kültürel uyum süreci, mültecilerin göç etme durumu dahilinde de model olarak sunulmuştur. Bu model dört evreden oluşur: İrtibat öncesi evre, irtibat evresi, çatışma evresi ve adaptasyon evresi (Wand ve arkadaşları, 2005). İrtibat öncesi evre, genellikle önceden göç eden kişiler veya göç edilecek yerle bilgi almak anlamında irtibata geçmeyi ve kişilerin göç etmeye karar vermesi sürecidir. İrtibat evresinde ise, kişiler ülkeye göç ederler ve hakim kültürle iletişim halindedirler. Çatışma evresinde; değerlerin uyuşmazlığı, göç eden kişilerin krizleri ve her iki kültür arasında çıkan çatışmalar ve olumsuz tutumlar yaşanır. Modelin son evresinde ise bütün bu yaşananlar çözüme ulaşırsa kültürel uyum gerçekleşir. Ne var ki bu süreç; göçmenlerin yaşadıklarından çok daha zordur çünkü ilk aşamadan göç etmeye zorlanırlar ve genellikle adaptasyon adına hiçbir hazırlıkları yoktur (Wand ve arkadaşları, 2005). Bununla beraber geldikleri ülkede temel ihtiyaçlarını karşılamak konusunda zorlukları varken, stres seviyeleri bir göçmene göre çok daha fazlasıdır. Öyle ki, kamp zamanlarında; depresyon ve anksiyete ile baş ediyor olmaları muhtemelken şiddet ve cinsel taciz gibi birçok sosyal problemle de baş ettikleri gözlemlenmiştir. Kamplarda bulunmayan mülteciler ise, araştırma sonuçlarına göre genellikle ve başlıca ; aile bireylerinden ayrılma, acılı savaş anıları, evi özleme, finans, iletişim, asıl kültürün nefretiyle başa çıkamama sorunları yaşamaktadır.

Mültecilerin kültürel uyumunda, tıpkı göçmenlerde olduğu gibi, kültürel uyum sürecini farklı faktörler söz konusudur (Wand ve arkadaşları, 2005). Bunlardan ilki yaşıdır. Ergenliğe kadar olan yaşlarda, mülteciler ergen ve daha yaşlı mültecilere göre daha kolay uyum sağlamaktadır. Bunun nedeni, genç kuşakların daha ileri odaklı olmasıyken daha ileri yaşlarda kişilerin geçmiş ve nostalji odaklı olup vatanlarını özlemeleridir. Ergenler ise mültecilik konusunda en büyük risk gruplarından çünkü ergenliğe kadar edindikleri değerle yeni sosyal çevredeki değerler, onlar henüz öz algısını oluşturamamışken, çatışmaktadır ve onlar, bu çatışmayı anlamlandırıp çözememektedirler. Bir başka faktör ise sosyal desteğin varlığıdır. Ailesiyle, hayat eşiyle veya daha büyük gruplarla iltica etmiş mültecilerin olumsuzluklarla baş edebilme durumu daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, geldikleri toplum tarafından somut ve kültürel anlamda destek almayan mültecilerin ise psikolojik anlamda (depresyon, anksiyete, çoklu kişilik bozukluğu ve ileriki yaşlarda şizofreni) daha yoğun risk grubunda olduğu gözlemlenmiştir. Başka bir faktör ise kişilerin iyileşme anlamında stratejilerinin olup olmaması durumudur. Kişilerin; dini, psikolojik veya benzeri anlamda başvurdukları bir

iyileşme stratejilerinin olması onların kültürel uyum anlamındaki sürecini daha kolaylaştırdığı görülmüştür.

Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler

Suriye’de çıkan iç savaş sebebiyle Nisan 2011’de Türkiye’ye ilk defa kabileler halinde gelen Suriyeli mülteciler için öngörülen, krizin kısa süreceği ve kişilerin geri döneceğiydi (İçduygu ve Şimşek, 2016). Dolayısıyla, gelecek kişi sayısı olduğundan daha da az öngörülerek, açık kapı politikası uygulanmıştı. 252 kişi olarak gelen kabile, 2014’e kadar bir buçuk milyonu bulmuştu. Kişiler kamplara yerleştirilmişti ve en yoğun oldukları şehirler; Şanlıurfa, Kahramanmaraş ve Kilis idi. Gelme sebepleri ise yüzde altmış oranla güvenlik problemleri, on altısı siyasi, yedisi ekonomik, dördü sağlık ve geri kalanı başka nedenlerdi (AFAD, 2014). Gelenlerin yarısı pasaportsuz gelmişken, yüzde kırkı illegal sınırlardan ülkemize giriş yapmıştır; öyle ki yüzde 30’nun hiçbir kaydı yoktu. 2014’e kadar gelen kişilerin yüzde elli biri erkek, kırk dokuzu kadındı. En yoğun yaş aralığı 19-54 arasında (yüzde kırk sekizlik bir dilimle) ve 2-18 yaş aralığındaydı (yaklaşık yüzde kırklık bir dilimle). Bu kitlenin sadece yüzde sekizi üniversite mezunu, on biri lise mezunu idi. Bununla beraber, yüzde on beşi okur yazar değilken, on dördü okur yazardır ve otuz dördü ilköğretim, yirmi ikisi ortaokul mezunu idi. Çalışanların yüzde 56’sı son bir ayda, 249 dolar ve daha az, kırkı ise 250-499 dolar arasında kazanmakta idi. Son bir ayda çalışmayanların sayısı ise yüzde doksandı. Yüzde kırk yedisinin evi çok hasarlı veya tamamen yıkılmışken, yaklaşık yüzde yirmisinin haberi bile yoktu. Mültecilerin yarıya yakını yakınlarıyla ya hiç görüşmemekte ya da birden fazla ayda bir görüşebilmekte idi. Yüzde otuzunun yakınlarından biri yaşamını kaybetmişken diğer yüzde otuzu yaralanmıştı. Yüzde otuzluk bir dilimi ise ailelerinin bütün bireyleriyle gelememişti. Bunun en dikkat çekici nedenlerinden biri bireylerin savaşmak için Suriye’de kalmaları veya ölmüş olmalarıydı

2014-2017 arası dönemde ise Suriyeli mülteci sayısı 2.8 milyona çıkmıştır ve bu sırada Türkiye’de doğan bebek sayısı 82bine çıkmıştır (AFAD 2017) . Bu dönem, siyasi olarak Suriye’deki krizin uzadığı ancak mültecilerin önünde sonunda evlerine döneceği veya geçici koruma statüsünde oldukları için başka bir ülkeye gidecekleri öngörüsüyle nitelendirilebilir. Avrupa’nın yeterince destek göstermediği düşünüldüğü için eleştirildiği bir dönemdir. Bu dönemde hukuki olarak yukarıda bahsedilen geçici koruma yönetmeliği

geliştirilmiş ve Avrupa Birliği ile mali desteği içeren mütabakat imzalanmıştır. 2017'den itibaren ise ülkemizin misafir politikası, mültecilerin kalıcılığına doğru yön değiştirmiştir. 3.6 milyonu aşan mülteci sayısı 450bini aşan Türkiye'de doğan bebeklerle, Türkiye göç politikasına ilişkin yeni birkaç adım atmıştır. Bunlardan ilki AB yardım programı için AB'yi zorlamak ve AFAD'ı İçişleri Bakanlığı'na bağlamaktır.

2017 itibariyle, değişen bir Suriyeli mülteci demografisinden bahsedilebilir. Öncelikle mülteciler geldikleri Türkiye şehirlerinden başka kentlere (İstanbul, Ankara ve Adana'ya) daha yoğun dağılım göstermiştir. Bu sürede ülkeye gelen pasaportsuz veya illegal giriş yerlerini kullanan mültecilerin sayısı yüzde sekiz civarında artmıştır. Ülkeye güven nedeniyle ve dini sebeplerden geliş sayısı yüzde on beşe yakın bir artış göstermiştir. Yaş aralığı aynı olmakla beraber 19-54 yaş aralığı daha da artmıştır. Ortaokul, lise ve üniversite mezunu olma sayısı azalmışken okur yazar ve okur yazar olmama sayısı artmıştır. Evli olma oranı ise yüzde yirmiye yakın bir düşüş göstermiştir. Son bir ay içinde kazanılan para ortalaması artmıştır ve buna göre kişilerin yüzde ellisi son bir ayda 250-499 dolar arası, yüzde on beşi ise 500-999 dolar arası kazanmaktadır. Son bir ayda çalışmayan sayısı ise, yine yüksek bir rakam olmakla beraber, yüzde 90'dan 76'ya düşmüştür.

Mültecilerin- en güncel verilere göre- psikolojik durumları hakkında ise, belirli birkaç bulgudan bahsedilebilir. Öncelikle, AFAD'ın 2017 raporuna göre, Suriyeli mültecilerin, yüzde 41'i psiko sosyal desteğe ihtiyacı duyarken, 59'u duymadığını düşünmektedir. Aynı kapsamdaki 2014 raporunda da benzer verilere rastlanırken, aynı raporun sağlık kısmında mültecilerin; baş ağrısı, ishal ve karın ağrısı dolayısıyla da sağlık hizmetlerine başvurduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenlerin, depresyonun fiziksel semptomları olduğu göz önünde bulundurulursa, mültecilerin psikosoyal desteğe ihtiyacı yok diyen çoğunluğunun bunu neye göre dediği açık değildir. Bununla beraber, mültecilerin yüzde on ikisi gelecekte umutluyken, otuz beşi umutlu, yirmi ikisi kararsız, yirmi beşi umutsuz ve dörde yakını ise oldukça umutsuzdur. Dolayısıyla umutlu olma ve umutsuz olma durumu, umutlu olma ağır bassa da neredeyse yarı yarıya yoğunlaşmaktadır. Uyum konusunda ise, yüzde otuza yakını uyum sağlayamamışken, elliye yakını sağlamış ve otuza yakını kararsızdır. Bu dağılımda da yoğun bir uyum sağlama yüzdesinden bahsedilememektedir. Uyum sağlayamayanların yüzde altmışı bunun nedeninin büyük yoğunlukla savaşın yarattığı psikolojinin uyum konusunda engel teşkil ettiğini ve maddi yetersizlikler olduğunu düşünmektedir. Mültecilerin yarısı başka ülkeye gitmek istemezken, otuzu gitmek istemekte ve yirmisi de kararsız durumdadır. Bu

ise, az olmayan bir çoğunluğun göç sürecini burada tamamlayamadığını ve transit göç davranışını göstermek istediği konusunda yorumlanabilecek bir bulgudur. Öyle ki, kültürel ayrışma ve gruplaşma konusundaki gerçeklik de bu yorumu destekleyebilir. Köyüstü ve Tutuk'un araştırmasına göre (2018), Suriyeli mültecilerin daha çok sosyoekonomik durumu düşük muhitlerdeki gecekondualarda oturmaları, Suriyeli kadınların maddi çıkar olarak görülmesi, Suriyeli işçilerin garantisiz ve çok daha ucuza çalıştırılmaları, çocukların işçiliği ve istismara uğramaları, kültürel ayrışmayı arttırmakla kalmamakta, Türk halkının mültecilere uyguladığı göç şiddetini göstermektedir. Dolayısıyla, mültecilerin psikolojisi anlamında da, içinde bulundukları toplumla olan ilişkileri anlamında da, bir uyumdan bahsedilemez.

Uyum problemi, eğitim alanına da yansımaktadır. Öyle ki, bir milyona yakın öğrenci MEB'e bağlı eğitime kayıtlı iken, 28 bine yakın kişi ise yüksek öğrenime kayıtlıdır (Erdoğan ve Çorabatır, 2019). Ne var ki, öğrencilerin bir kısmının çok uzak okullara yazılmış olması, ailelerin ekonomik durumu, öğrencilerin okula gitmek yerine çalışmak durumunda olması, önceki eğitim seviyesinin niteliğinin yeterli olmaması ve dil yetersizliği, eğitim sürecindeki uyumu engelleyen faktörler arasında sayılabilir. Bununla beraber, Suriyeli öğrenciler etiketlenerek dışlanmakta, Arap oldukları için dalga geçilmekte ve bununla ilgili yerli öğrencilerle kavgalar yaşamakta, ülkelerinden kaçmış olma durumuyla suçlanmaktadır (Altıntaş, 2018).

Sanatta ve Sanat Odaklı Araştırmalarda Anlatının Kullanımı

Bu bölümde, anlatı kavramının sanattaki karşılığı ve sanat temelli bilimlerde, sanat odaklı araştırmalarda anlatı deseninin nasıl kullanıldığına ilişkin bilgiler sunulacaktır.

Fisher'a göre (2009) insan, kendini hikayelerle ifade eden ve hikayelerle insanlık durumunu açıklayarak daha anlamlı bir yaşam algısı inşa edebilmek için hikayeleri kullanan bir türdür. Anlatı formuyla iletişim kurar ve anlatı formuyla karşı tarafı anlar. Dolayısıyla insan, bir hikaye yaratıcısıdır. Öyle ki, Fisher'a göre tarihte bulunan ve bilinen hiçbir topluluk hikaye anlatan bireyleri olmadan var olamamıştır. Anlatı, insanın yaşamını devam ettirilebilir kılar. Bütün bu anlamıyla Fisher, insanı homo-narran tanımıyla açıklamaktadır: Anlatan ve anlatıyla etkileşimde bulunan insan tipi olarak...

Fisher’a göre, anlatının konusu ne olursa olsun, ister kişinin hayatına dair ve kişi tarafından anlatılan ister daha öncesinde anlatılmış ve daha çok hayali öğelere yer veren hikayeler, anlatının formu aynıdır. Anlatı, içeriği ne olursa olsun bir kişinin herhangi bir hikayeyi, insanın başına gelen olayları karakterize etmesi ve bunları bölümler halinde ifade etmesidir. Bu anlatıda hep bir icracı vardır; bu sadece bir sanatçının seyirciye anlatımını içinde barındırmaz ve çok daha fazlasıdır: Yaşama sanatına dair anlatan bir icracıdır. Yaşama dair anlatı icra eden insan tezin ikinci kavramsal çerçevesinde incelenmiştir. Tezin bu kısmında ise, seyirciye icra edilen anlatı pratikleri incelenecektir.

Performansa dayalı anlatılar incelendiğinde, anlatının yoğun bir şekilde yer aldığı alanın hikaye anlatıcılığı olduğu söylenebilir. Öyle ki hikaye anlatıcılığında, hikaye anlatılan mekanda seyirci ve birkaç nesneden başka bir şey olmamasına rağmen, anlatıcı; hikayesini kendi karar verdiği bölümler (ister kronolojik, ister mekanlara göre ve benzeri) halinde, seyircisinin anlattığı hikayeyi imgelem dünyasında canlandırabilmesi için öncelikle sözlerini kullanmaktadır. Sözlerini nasıl kullandığının yanı sıra; müzik, ritim ve nesneleri de kullanarak anlatısını etkili bir biçimde seyirciye geçirmeyi amaçlar (Pilavcı, 2018). Anlatılarında bir bölümden diğerine geçerken tekerlemeler veya geçiş cümleleri olan formelleri kullanabilir, bir nesne arayıcılığıyla geçiş yapabilir, müzik veya bedenlerini kullanarak da geçiş etkisini verebilirler. Anlatıcının dikkat ettiği bir başka unsur ise hissiyattır. Öyle ki, anlatıcının hikayedeki duyguyu önce kendisi hissetmesi, fark etmesi ve bu hissi nasıl aktaracağını bilmesi gerekir çünkü anlatı aynı zamanda duyguların aktarımıdır (Arslan, 2010). Bununla beraber, hikyedeki bütün karakterlere ait sesleri ve taklitleri vardır. Anlatıcının bahsi geçen bu unsurları kullanmak adına birkaç hale büründüğü söylenilebilir. Öncelikle hikayeyi anlatan kişi olduğu bir hali vardır. İkinci halde ise hikyedeki kişilere ses ve beden verdiği durumdur (Gürkan, 2019).

Yukarıdaki unsurları icrasında kullanan anlatıcının, kişisel özelliklerinin de bu unsurları kullanarak bir anlatı yapabilmesini sağlayan birtakım kişisel özellikleri olduğu söylenebilir. Anlatıcının anlatısını etkili bir biçimde gerçekleştirebilmesi için masalı içten bir şekilde sevmeli, sürükleyici bir anlatma yeteneğine sahip olmalı, kendini başkalarına açabilen, içinde bulunduğu toplum ve durumu iyi analiz edebilen ve toplumuna bağlı bir kişi olması gerekir. (B-Benjamin, 2016).

Anlatıcının kendisi dışında, anlatının dinleyicisi ve metni de anlatı konusunda unsurlardır. Öyle ki, masalın dinleyicisi anlatımı genellikle kendi talebiyle başlatandır. Onun dinleme sürecinde verdiği tepkilere göre, anlatıcı hangi ritimle ve hangi unsurlara daha çok ağırlık vereceğine karar verir ve anında uygular. Anlatının metni ise dinleyen

ve anlatan kişinin olduğu her zaman anlatılabilecek bir türdür. Daha fazla yere veya koşula ihtiyaç duymaz.

Hikaye anlatan ve anlatısını birçok unsurla harmanlayan anlatıcılar, kültür ve zamanda varlık göstermişlerdir. Hindistan’da harikatha, İngiltere de minstrel, İran’da kıssa-han, Afrika’da griot ve Türk kültüründe Ozan veya Meddah olmak üzere birçok hikaye anlatıcı kimliklerinden bahsedilebilir (DeCraft, 2002; Pilavcı, 2018). Bu anlatıcılar, yukarıda bahsi geçen unsurları kendilerine özgü kullanırlar. Örneğin ozan, anlatısını kopuzuyla ve şiiriyle beraber icra eder. Meddah ise hikayesini anlatırken sopası ve makramesiyle geçişler yapar ve tekerlemeleri kullanır. Değneği nesneleri ve insanları temsil etmek için de kullanabilirken, mendilini ses veya karakter değişimini temsil etmek için de kullanır. Türk geleneğinde ayrıca destan anlatan kişiler ise cırav, baksı, olonghosut, toolcu ve kaycı gibi isimlerle anılırlar (Sekmen, 2015). Bu anlatıcılar; ritüelleri, müzik aletleri, şiirleri, alkışları, duaları, taklit, jest ve mimikleriyle destanlarını anlatmışlardır.

Türk kültüründeki bir başka anlatının gerçekleştiği yer ise divanhanelerdir. Köylerde kurulan bu divanhaneler, orada yaşayanların uğrak yeri olmuştur. Onlar, bu divanhanelere masal dinlemeye gelse de bulundukları köyün yardımına da koşmayı öğrenirlerdi. Gıdık verilme yönetimiyle, yardıma ihtiyacı olanlar divanhaneye gelen topluluğa duyurulur ve bu kişiler için yardım toplanırdı. Böylece köydeki bütün sorunlar bilinir ve köy halkıyla imece usulü yardım toplanırdı. Gıdık verilmeden sonra başlayan anlatı ise ziyaretçi aşıklar tarafından icra edilirdi. Aşğın hikayesine kendini kaptıran kişiler, hikayenin devamı için ısrar edip bekleyecek kadar etkilenirlerdi. Ertesi gün büyük bir heyecanla gelirler ve hikayeyi öğrendikten sonra eve gidip çocuklara anlatırlardı. Bu özelliğiyle divanhanelerin toplum içerisindeki iletişim rolü, kolektif hareket etme bilinci, kültürel gelişim olanağı sağlaması, yardımlaşma kültürü yaratması, halk anlatı kültürünün gelişimine ve sürdürülebilmesine yardımcı olması gibi işlevleri olduğu söylenebilir (Sekmen, 2015).

Yukarıda bahsi geçen sanata yönelik anlatının, toplum anlamında birçok işlevi olduğu söylenilebilir. İnsanın hayatında yaşadığı zorluklar ve mücadele yöntemlerini, umutlarını ve beklentilerini, hikayelerinin olaylarına ve kahramanlarına yükleyerek anlatan insan, gelecek nesilleri uyarmaya, eğitmeye ve yaşama dair hazırlamaya çalışmışlardır. Bu anlamda dinleyiciler, anlatıyla kim olduğunu bir kez daha hatırlar ve bulunduğu topluluk üyeleriyle birbirine bağlanır (Pilavcı, 2018). Aynı zamanda bir milletin kültürünün aktarımında, o kültürün değerlerinin kabul edilmesinde, nesilden

nesle geçen bilgilerle topluma faydası dokunabilir. Bu anlamda hikayeler bir halkbilgisi ürünüdür, bir geleneğe bağlı olarak kültüre veya o geleneğe ait insanın yaşayışına dair bilginin devam ettirilebilmesini sağlar.

Anlatının yukarıda bahsedilen işlevlerinin, nitel araştırmacılar tarafından da kullanıldığı söylenebilir. Bu araştırmalar, anlatı araştırması gibi anlatıyı merkez alan araştırmalar değil, araştırma sorusu dahilinde, katılımcıların anlatılarını da kullanan araştırmalardır. Birkaç kategoride bahsedilebilecek olan bu araştırmalar için ilk kategori, katılımcı tiyatro pratiklerinin kullanıldığı araştırmalar olabilir. Örneğin, Kaptani ve Yuval-Davis'in yaptıkları bir eylem araştırmasında (2008), mültecilerle, onların zorlandığı göç deneyimleri üzerine odaklanmış ve araştırmaları için playback tiyatrosu ve forum tiyatrosu tekniklerini kullanmışlardır. Playback tiyatrosunda, her katılımcı hikayesini anlatmıştır ve oyuncular bu hikayeleri canlandırmıştır. Forum tiyatrosu da yine katılımcılar daha spesifik deneyimlerini (katılımcıların geldiği ülkede devlet kurumlarıyla yaşadıkları gerginlikler gibi) anlatmıştır. Bu uygulamalardan sonra, katılımcılara deneyimleri odak grup mülakatlarıyla sorulmuştur. Bu mülakatlar hariç bütün veri toplama süreci katılımcıların, katılımcı tiyatro pratiklerinde anlattıklarıyla toplanmış ve veriler söylem analizi ile incelenmiştir. Araştırmacılara göre, katılımcıların farklı yollardan kendilerine ait hikayelerini anlatmaları, anlatının çok boyutlu bir şekilde biçimlenmesine ve katılımcıların kendilerini lineer bir anlatı veya sorulan sorulara cevap verme zorunluluğundansa istedikleri şekilde ifade edebilmesini sağlamıştır.

Anlatının yoğun bir şekilde kullanıldığı ikinci araştırma kategorisi ise bir nitel araştırma yöntemi olarak son 20-30 senede yerini almış olan etnotiyatro araştırmaları olabilir. Bu yöntemde, katılımcıların hayat hikayeleri; mülakat ve gözlem gibi birçok nitel veri toplama yöntemiyle toplanır. Bu veriler bir dramatik oyun metni yazmak için kodlanır ve oyunun başlığından son cümlesine kadar her cümle verilere dayanır. Bu süreçte araştırmacı aynı zamanda yazardır ve oyunun akışı için sanatını da kullanır. Saldana'nın (1998) öncüsü olduğu bu yöntem, kişilerin anlatılarını onların seslerini duyurabileceği ve içinde bulunabilecekleri bir oyun haline dönüştürürken, bunu nitel araştırma yoluyla yapabilme yöntemi sunar.

Etno-tiyatro araştırma yönteminin kullanıldığı bir araştırma örneği olarak Jani'nin 2018 yılında yürüttüğü, etno-tiyatro ve anlatı araştırma desenlerini birleştirdiği ve bu desenleri insan kaçakçılığına uğramış kişilerin iyi halini güçlendirmek için yaptığı çalışma verilebilir. Katılımcıların hayatları, anlatı odaklı terapilerle, anlatı formatında kaydedilmiştir. Bu anlatılar, profesyonel tiyatro sanatçıları ve psikolojik danışmanlar

eşliğinde, travmatik yaşam deneyimlerini olumlu bir perspektiften ele alarak bir tiyatro oyununa çevrilmiş ve oyuncular tarafından sahnelenmiştir. Bu oyunları izleyen katılımcılarla, oyun sonrası odak grup mülakatları yapılmıştır. Bu mülakatlarda, etno-tiyatro ve anlatı odaklı terapinin; katılımcıların yaşadıkları deneyimlere dair sorunlarını daha detaylı bir şekilde irdelemelerini, kendi deneyimlerini ve özel yaşamlarını açmalarına gerek kalmadan deneyimlerini oyundaki karakterler ve olaylar üzerinden anlatarak kendilerini açabilmelerini sağlamıştır.

Anlatının yoğunlukta kullanıldığı son kategori için sanat odaklı tematik nitel araştırmalar açıklanabilir. Bu araştırmaların odağı yine anlatı olmasa da katılımcıların anlatıların toplanan verilerin odağında olduğu söylenebilir. Örneğin Millman, 2010 yılında yaptığı doktora tezi araştırmasında, İngiltere'deki kanal manzaralarına ait kartpostallardan yola çıkarak katılımcıların anlatılarını dinlemiş ve katılımcıların anlatılarını, onlar kanalda yürürken kaydetmiştir. Ona göre yöntemi, katılımcıların anılarını hatırlaması konusunda uyarıcı olduğu gibi; katılımcıların, manzaraya ait kişisel anlamlarını ve hangi manzarayı neden seçtiğiyle ilgili bilgi de üretmiştir. Benzer bir şekilde Fels, lisans öğrencilerine verdiği bir ders kapsamında, sanat odaklı araştırmaya bir örnek teşkil edebilmesi için, öğrencilerine, içinde bulundukları dersin nasıl gittiği hakkında kartpostallar yazdırmıştır (2015). Öğrenciler, bu kartpostalları akranlarıyla paylaşmak üzere yazmışlardır. Bu kartpostallarda; bir tane alıntı, öğrencileri etkileyen bir an ve bir görsel bulunması, Fels tarafından gerekli kılınmıştır. Fels'e göre, dersinde bu süreci kullanmanın, öğrencileri için öğrenmelerine dair bir yansıtma fırsatı sunarken, kendisinin öğrencileriyle yakın bir diyalog kurmasına yardımcı olmuştur.

Son kategoriye bir başka örnek ise, Ketelle'in 2010 yılında yaptığı araştırma örnek verilebilir. Anlatı araştırma desenini kullandığı çalışmasında, araç olarak fotoğrafları kullanmıştır. Ketelle, araştırması kapsamında, 8 okul müdürünün iki yıl boyunca fotoğrafını çekmiş ve bu fotoğrafları onlara, belirli aralıklarla göstermiş ve bu fotoğraflardan yola çıkarak hikaye yazmalarını istemiştir. Fotoğraflarda sorduğu soru ise bir okul müdürü olmanın katılımcılar için ne anlama geldiğidir. Bu anlatıları, anlatı araştırması çerçevesinde ele alma nedeni ise çalışmasıyla ilgili kolektif bir hikaye anlatma şansı olacağı gibi fotoğraflar aracılığıyla retrospektif bir anlam inşa etme sürecine gidebilecek olmasıdır. Fotoğraflarda yazanları da kişi bazlı incelemiş ve öne çıkan temalara bakmıştır. Fotoğrafların anlatıyla birleşmesinin, gerçekliği ve fotoğrafın arkasındaki kişisel anlamı çıkardığı sonucuna ulaşmıştır.

Bir başka çalışma örneği ise Mcelearney'in doktora tezi kapsamında yaptığı araştırması olabilir (2018). Bu konuda anlatı, kanserle savaşan ergenlerin deneyimlerini açıklayabilmek için, öncelikle araştırmacının kendi performas odaklı (şiir ve kompozisyon odaklı) anlatılarını anlatı yoluyla tematik bir yolla incelemesi, ikinci aşamada ise kanserli ergenlerin internet üzerinden yayımladıkları videoları kritik yansıtmacı etnografik yolla inceleyip kolektif bir hikaye bulmayı amaçlamıştır. Kritik yansıtmacı etnografik yöntem, araştırmacının, başkalarının anlatılarını kendi deneyimleriyle bağdaştırarak incelemesini içerir. Bu örnekte, her ne kadar somut bir nesne yoluyla yapılan bir anlatıdan bahsedilemese de; şiir, kompozisyon ve videolar anlatıya yol açan materyaller olarak değerlendirilebilir. Mcelearney'e göre, sonuç olarak, anlatının odak olduğu her iki yöntemin de öncelikle deneyimlerin çok boyutlu bir şekilde anlatılabilmesine ve bu gibi çalışmalarda, katılımcıların savaşının kendisinin bir performans olduğunu fark edebilmesine yol açmıştır.

Son olarak, yukarıdaki araştırma kategorilerinin dışında, anlatının, sanat odaklı topluma hizmet projelerinde de kullanıldığı söylenebilir. Örneğin, Glynis Clacherty'nin, Afrikalı mülteci çocuklar üzerine yaptığı projede, katılımcılar, altı aylık süreçlerle kendi hayat hikayelerini temsil edecek valizleri kendi çizimleriyle doldurmuşlardır (2006). Bunu yaparken, katılımcılardan; çocukluk anıları, göç yolculuğu, göç edilen ülkedeki hayat ve ileriye yönelik planlar olmak üzere dört tema üzerinde yoğunlaşmaları istenmiştir. Bu valizleri anlatırken, kendi hayat hikayelerini de anlatmışlardır. Birçok katılımcıyla yapılan bu çalışma, seneler sürmüştür. Katılımcılar, bu yolun, kendi anlatmak istediklerini, özgür bir şekilde ve seslerini istedikleri gibi duyurabilecekleri bir şekilde anlatabildiklerini beyan etmişlerdir. Clacherty'e göre ise bu yol, psiko-sosyal destek anlamında, katılımcıların hayatlarında bir şeyi çözmek zorunda olmalarından ziyade, kendi kişisel kaynaklarını keşfedebilmelerini sağlamıştır.

Clacherty'nin izlediği valiz hikayeleri (orijinal dilinde: suitcase stories) yolu, başka platformlarda da kullanılmaktadır. Örneğin, International Institute of New England, valiz hikayeleri uygulamalarını, halka açık etkinlikler halinde düzenlemektedir. Bir uygulamalarında, katılımcılardan bir yola çıkıyormuş gibi düşünüp bavul yapmasını ve bu bavulu kapatmadan önce, bavula onlar için anlamlı olan bir nesne koymalarını ister. Yine katılımcılardan, nesnenin ne olduğu, neden katılımcılar için önemli olduğunu ve onlara ne çağrıştırdığını, sevdikleri birine anlatmaları istenir. Bu gibi uygulamalarla ortaya çıkan anlatılar, anlatının sahibi tarafından sahnede, bir topluluğa anlatılır (Institute of New England Suitcase Stories, 2021).

Sanat Eğitimi ve Anlatı Çerçevesinde Uygulama Üzerine Sonuçlar

Tezin bu kısmında, anlatı araştırmasının sanat eğitimi çerçevesinde, seçilen mülteci grupla gerçekleştirebilmesi adına, önceki kavramsal çerçeve bölümlerinden yola çıkarak çıkarımlar yapılacaktır.

Mülteci Grup Adına Çıkarımlar

Çıkarım 1: Mültecilerle ilgili alan yazına bakıldığında, onların genellikle isteyerek göç etmemiş, göç etmek zorunda kalmış olduğu söylenebilir. Siyasal baskılar nedeniyle kitlesel olarak göç etmeye zorlanmış olma ihtimalleri vardır. Göç yolunda birçok travmatik deneyimden geçmiş olabilirler.

Çıkarım 2: Göç ile ilgili tanımlara bakıldığında göçün, kişinin algısında başlayan, fiziksel yer değişimiyle devam eden bir deneyim olduğu söylenebilir. Bu konuda politik ve bireysel dinamiklerden etkilenilerek karar verilen bir süreçtir. Önemli bir etken ise daha iyi hayat şartlarının istenmesidir. Fakat zoraki göç durumunda, bu evreler kişi tarafından daha zor yaşanır çünkü onlar göçmeye zorlandıkları için genellikle adaptasyon adına herhangi bir hazırlıkları yoktur.

Çıkarım 3: Göçün psikolojik boyutuyla ilgili çalışmalardan yola çıkarak, göç eden kişinin uyum sürecini, sadece kendi mental ve duygusal durumunun değil, bulundukları ülkenin göçmenlere dair politik ve toplumsal tutumları da etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

Çıkarım 4: Göçün psikolojik boyutlarına ait alan yazına göre, göçmenler, yeni geldikleri ülkede yeni ortamlara, yeni bir dile, yeni dinamiklere alışmak konusunda da olumsuzluk yaşayabilirler. Bu konuda, edindikleri bir strateji de yeni bir sosyal kimlik inşa etmeleridir.

Çıkarım 5: Mülteciler üzerine odaklanan çoğu çalışma, onların psiko sosyal anlamda iyi oluş haline olumlu etki eden çalışmalardır. Çoğu araştırma, mültecilerin seslerini nasıl duyurduklarına odaklanmamıştır.

Sonuç: Tezin ve tezin uygulama (veri toplama) kısmının odak konusu olan mültecilerin, göç etmeye karar verme, göç etme süreci ve göç sonrası göç edilen ülkedeki uyum süreçleri dahilinde; psikolojik anlamda zedelenebilir süreçlerden geçmiş bir grup olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, veri toplama sürecinde yapılacak olan uygulamanın, onların

psikolojik olarak zedelenebilir bir grup olduğunu göz önünde bulundurmalıdır. Aynı zamanda bu uygulama, alan yazındaki boşluktan dolayı, mültecilerin direkt olarak iyi oluş halindense onların seslerini duyurmalarına yönelik bir uygulama olabilir.

Anlatı Üzerine Çıkarımlar

Çıkarım 1: Anlatı üzerine yapılan incelemelere bakılınca, insanın hikayelerle ve hikaye anlatma yatkınlığıyla doğduğu; anlatının, insana özgü, insanın doğasında ve iletişim biçemlerinde olan bir form olduğu bilgisi ortaya çıkabilir. Bu sayede anlatı; nesiller boyunca iletişim, kolektif hareket etme ve gelişim olanağı sağlamıştır.

Çıkarım 2: Yapılan literatür taraması sonucunda, sanat odaklı araştırmalarda, anlatının faydaları şöyle özetlenebilir: kişinin öz değerlendirme ve yansıtma yapabilme fırsatı, kişilerin kendi anlatısını kendi istediği şekilde yapabilmesi ve kişilerin anlatı sonrasında anlattıklarına dair olanlara bir bütün olarak bakabilmesi...

Çıkarım 3: Hikaye anlatıcısı, genellikle dinleyicinin talebiyle anlatısına başlar. Dinleyicinin ilgisine göre anlatıcı, anında, anlatısını şekillendirir. Dinleyicinin de bu konuda etkileşimsel anlamda bir görevi vardır.

Sonuç: Anlatının, insana özgü ve insanın her zaman yaptığı, dinleyicisiyle etkileşim halinde olan ve kişilere psiko sosyal anlamda, olumlu etkileri olabilecek bir formdur. Dolayısıyla, mülteci grupla yapılacak olan anlatı uygulamasında, bu form, katılımcılara özgü ve olumlu bir ortamda gerçekleştirilebilir.

Anlatı Araştırması Üzerine Çıkarımlar

Çıkarım 1: Anlatı araştırması üzerine yapılan literatür taramasında anlatı araştırması üzerine bir kategorilendirme sunulabilir. Ana iki kategoride, anlatı araştırmasına özgü evreleri araştırmalarının bazı evrelerinde kullanan ve bütün evrelerinde kullanan araştırmalar yer alır. İlk kategori olarak anlatı araştırmasını bazı evrelerinde kullanan araştırmalar, anlatı araştırmasının belirli evrelerini benimsemiştir fakat tümüyle anlatı araştırmasını benimsemez. Örneğin, bu araştırmaların bir kısmı anlatının; zamansallık, raslantısallık ve nedensellik gibi öğelerinden faydalanarak veri toplama araçlarını şekillendirmektedir. Ancak bu araştırmalarda veri analizinde anlatı araştırmasına özgü

veya anlatı araştırmasının yön verdiği bir analiz sürecinden bahsedilemez, araştırmaların kendine özgü başka nitel veya nicel veri analizi evreleri vardır. Bu kategorideki çalışmalar hem nitel hem de nitel araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Diğer bir kısım araştırmalar ise mülakat, gözlem ve benzeri, anlatı araştırmasının yön vermediği veri toplama yöntemlerini kullanıp veri analizi sürecinde anlatı araştırmasına ait veri çözümleme süreçlerini benimser. Bu kategorideki araştırmalar genellikle niteldir araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Hem veri toplama sürecinde hem de veri analizi sürecinde anlatı araştırmasını benimseyen nitel araştırmalar; sosyal bilimlere, sağlık bilimlerine veya sanat ve performans alanlarına ait araştırmalar olabilir. İkinci ana kategori ise tüm evrelerinde anlatı araştırmasının unsurlarını kullanan araştırmalardır. Bu araştırmalar literatür taramasından veri toplama ve analizi sürecine kadar anlatı araştırması unsurlarını benimserler. Bu kategoride üç tip anlatı araştırmasından bahsedilebilir. İlki olay anlatısına yönelik araştırmalardır. Bu araştırmalar katılımcıların anlatılarında; özet, oryantasyon, muğlak aksiyon, değerlendirme ve koda gibi unsurları ortaya çıkarmak için veri toplayan ve inceleyen araştırmalardır. Deneyim anlatısı ise sentaksa ve anlama odaklanır. Katılımcıların anlatılarındaki olay ve zamanların birbirine bağlılığı ve kişinin, bunlardan çıkardığı anlama kullandığı dil odağında incelenir ve bu perspektife göre veri toplanır. Burada katılımcının anlatırken araştırmacı- dinleyiciyle kurduğu ilişki de incelen bir unsurdur. Sorular söz konusu odakta sorulur. Son olarak performans anlatısı ise katılımcıların hikayesini hangi bağlamda anlattığını, onların hikayesini anlatırken dinleyiciyle nasıl bir ilişki kurduğuna odaklanır. Araştırmacının belirlediği bağlam için veri toplamadan önce edindiği bakış açısı, buna göre veriyi nasıl topladığı ve hangi bağlama göre incelediğini de etkiler. Aşağıdaki tablo da, bu kategorilerin bir özeti olarak sunulabilir.



Şekil 1. *Anlatı Araştırması Kategorileri*

Çıkarım 2: Sanat odaklı araştırmalarda; anlatının bir materyal ve/veya süreç kapsamında gerçekleştiği söylenebilir. Örneğin valiz hikayeleri yönteminde, materyal valiz üzerine çizilmiş kolajlar iken süreç kişilerin bunlardan yola çıkarak bireysel bir şekilde araştırmacıya, anlatısını kesintisiz bir şekilde gerçekleştirmesidir. Veya kartpostalları konu alan çalışmalarda, kartpostal bir materyal iken, katılımcıların bu kartpostallardan yola çıkarak anlatılarını yürüyerek anlatması ise bir süreçtir.

Çıkarım 3: Anlatı araştırmasının en azından iki modelinde (deneyim ve performans), katılımcıların anlatılarını etkileşimsel bir süreçte anlattığı var sayımının hâkim olduğu söylenebilir. Bu varsayıma göre, araştırmacının, veri toplama sürecinde nasıl bir tutumda olduğu ve veriyi nasıl topladığı veri toplamadan önce benimsemesi gereken faktörlerdir. Veri toplanırken katılımcının anlattıklarını kesip kesmeyeceği, soru sorup sormayacağı, katılımcılara anlatılarını anlatması için ne gibi yönergeleri nasıl vereceği ve benzeri unsurlar, araştırmacının belirlenmesi gereken unsurlardır ve aynı zamanda etik bir görevidir.

Sonuç: Anlatı araştırmaları, birçok şekilde yapılabilmektedir. Bu tezin sorularından biri ise mültecilerin, hayatlarını; politik, sosyal ve kişisel bağlamda nasıl anlattığıdır. Söz konusu sorunun, anlatı araştırmasının performans anlatı türüne uyduğu söylenebilir çünkü soru üçüyle ilişkili olduğu düşünölen kavramlara ait bir bağlam dahilinde sorulmuştur. İkinci bir sonuç olarak, sanat odaklı tematik araştırmalara ait örneklerden yola çıkarak, katılımcıların hikayelerini birçok süreç ve materyal olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu tezin uygulama kısmında da yer alacak olan katılımcıların anlatma süreci için birçok yol olduğu söylenebilir. Hangi yolun seçileceği ise, araştırmacının seçmesi gereken etik bir görevdir. Son çıkarıma göre, bu konuda katılımcılar ve tezin kapsamın da belirleyici faktörlerden olduğu söylenebilir.

Sanat Eğitimi Çerçevesinde Anlatının Mülteci Grupla Uygulanması

Yukarıdaki sonuçlara özet olarak şöyle söylenebilir: Psikolojik olarak zedelenebilir ve hassas bir grup olan mülteci grupla, onların seslerini duyurmaya yönelik yapılabilecek bir anlatı araştırması; grubun içinde bulunduğu durumu göz etmeli ve bu anlamda veri toplarken nasıl bir anlatı süreci seçeceğini belirlemelidir. Seçeceği süreç aynı zamanda, tez sorusu kapsamında, bir bağlam odağını da barındırabilmelidir.

Bu tezin, sanat eğitimi alanında yazıldığı da göz önünde bulundurularak, yukarıdaki sonuç kapsamında, sanat odaklı tematik bir anlatı uygulamasının seçilmesinin, birçok faydası olabilir. Katılımcıların, bir kartpostal, kendilerine ait fotoğraflardan, çizimlerden, valiz ve benzeri birçok gibi nesnelerden yola çıkarak hayatını anlatabileceği sanat odaklı tematik anlatılarda, öncelikle katılımcılar ne anlatmak istediğini kendisi seçebilir. Bu konuda, onlara sorulan sorulardan ziyade, onlara verilen tek bir direktif kapsamında, istedikleri yönde seslerini kullanabilirler. Bu aynı zamanda, zedelenbilir ve hassas bir grupta çalışabilmek konusunda da bir yol olabilir çünkü katılımcılar ne anlatacaklarına kendileri karar verebilir ve hoşnut olmayacakları anlatılardan uzak durabilirler. Ayrıca, alan yazında yapılmış diğer çalışmalarda olduğu gibi, katılımcılar hayatlarına bir bütün olarak bakabilme ihtimali bulabilirler.

Taranan sanat odaklı tematik anlatılardan, mülteci grupla uygulanabilmesi uygun olabilecek yöntem, Glynis Clacherty'nin de kullanmış olduğu valiz hikayeleri yöntemidir. Bu yöntemde, katılımcılar valizlerini önceden, kendi hayatlarını yansıtacak şekilde dizayn eder ve hazırlarlar. Genellikle katılımcılar; valizin üzerine yapıştırılan, geçmişten kalan fotoğraflar ve valizin üzerine çizilen çizimlerle valizlerini doldurmuşlardır. Sürecin, bu tezin uygulamasında da bu haliyle sürdürülmesi dahilinde; katılımcıların, yolu simgeleyen bir nesneyle hem göç hem de göç öncesi ve sonrası hayatlarını, bir nesne yardımıyla anlatabilme ihtimalleri vardır. Böylece, uygulamada katılımcılar sorularla kesilmeyebilir ve anlatılarını kendi istedikleri şekilde, o anda müdahale olmadan ve tezin sorusunu cevaplayabilir bir şekilde yapabilirler. Ayrıca, sadece anlattıkları değil, valizlerinde bir araya getirdikleri görsellik de kendi seslerini yansıtabilir.

Bahsi geçen nedenlerden dolayı tezin, veri toplama bölümünde, katılımcılardan hayatlarını kendilerinin görsel bir şekilde düzenlediği küçük valizleri açıklarken anlatmaları istenecektir. Söz konusu anlatılar, performans anlatısı olarak, bağlam kapsamında incelenecektir. Öngörülen bu bağlam ise, kişilerin; kişisel, sosyal ve politik deneyimleridir.

Fraser’ın Anlatı Analizi Ana Hatları

Bu bölümde, bir önceki bölümdeki saptamalar dahilinde karar verilmiş olan, tezin veri analizi kısmında kullanılacak olan Fraser’ın anlatı analizi manuelinden bahsedilecektir.

Arkaplan

Queensland Teknoloji Üniversitesi’nde çalışan Heather Fraser, Sosyal Hizmetler departmanında olup feminist bakış açısı ve anlatı araştırmasında uzmanlaşmış bir akademisyendir. Yıllardır yaptığı anlatı araştırmaları odağında, literatüre kendi anlatı araştırması ve analizi bakış açısını sunmuştur. Fraser, 2004 yılında, “Qualitative Social Work” (Nitel Sosyal Hizmetler) isimli dergide yayınladığı makalesinde, adım adım anlatı araştırması analizinden bahsetmiştir. Kişisel hikayelerin sadece belirli bir bakış açısı ve yapıya göre (döngüsel, kendini tekrar eden veya bir temaya yönelen gibi) düzenlenmediğini, dolayısıyla hikayelerin farklı katmanlarının olduğunu söyler. Bu katmanların ne gibi konular ve nasıl ifade edildiği, araştırmacının hassas keşfine kalır, dolayısıyla anlatı araştırmasının belirli bir formülü ve tarifi yoktur. Bu yüzden, bir formül veya genel geçer şablon yerine, anlatı araştırmasına özgü elementlerden yola çıkarak ana hatlar ortaya sunmuş ve bu hatların, araştırmacının düzenlemesine göre değişebileceğini söylemiştir.

Ana Hatlar

Faz 1: Hikayeleri Dinlemek

Bu süreçte, araştırmacılar, katılımcılardan, hikayelerini, herhangi bir odak olmadan ancak gerçekten, entellektüalize etmeden dinlemelerini dinler. Burada, araştırmacı, hangi görüşmeyi ne zaman yaptığını, gözlemlerini ve ne hissettiğini not alabilir. Sonrasında, ses kaydı alınan materyallerin tekrar dinlenmesi, araştırmacıya nasıl bir bakış açısı sunacağını gösterebilir.

Faz 2: Çözümleme

Bu aşamada, görüşmeler kağıda dökülür. Araştırmacının bu aşamayı kendisinin yürütmesi, bir önceki fazda hikayelerin nereye gittiğiyle ilgili bakış açısını ilerletebilir. Bazı araştırmacılar her anı yazarken, bazı araştırmacılar düzelterek yazmaktadır. Bu konuda, araştırmacı, katılımcılara yazılı materyali gönderip onlardan onay alabilir.

Faz 3: Bireysel Çözümlemeleri-Yorumlamak

Bu aşamada, araştırmacı çözümlemelerin hangi yöne gittiğiyle ilgili spesifik yorumlar yapabilir ve not alabilir. Bu aşamada, katılımcıların anlatıları karışık veya belirli bir yere varmayacak gibi gözükabilir. Bu konuda, araştırmacı; transkriptlerin anlatı dahilinde; bir hikayenin başlangıcı, serimi ve sonucu, ana noktaları, kelimeler, sözel olmayan söylemler, çelişkiler, karakterler ve kronoloji gibi genel anlatı hatlarına bakabilir. Burada, araştırmacı, sadece bunlara bakıp anlatıların bunun dışında giden yönlerini görememe riskini göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca, bu gibi risklerden sakınabilme yöntemi olarak, hikayeleri satır satır incelemek de bir yöntem olabilir. Bu yöntem, aynı zamanda kültürel detayların da fark edilmesine yarar sağlayabilir.

Faz 4: Farklı Deneyim Alanları Odağında Taramak

Araştırmacıların tek bir odakta kalmaması ve hikayeleri pekçok odaktan inceleyebilmeleri için, hikayeleri farklı deneyim alanları odağında inceleyebilir. Bunu yapmanın yollarından biri, hikayelere; kişisel, sosyal, kültürel ve yapısal odaklardan bakmak olabilir. Bu, her ne kadar bir yol olsa da, değiştirilemez bir tarif değildir ancak hikayelerin sosyal rollerine bakmak isteyen ve bir yol izleme konusunda emin olmayan araştırmacılar tarafından kullanılabilir. Kişisel (içsel-intrapersonal) odak, kişinin içsel beden ve zihin yönlü deneyimleri olarak görülebilir. Katılımcıların anlatılarında kendileriyle olan konuşmaları, duygularını açıklamaları, bu odağa örnek olabilir. Sosyal (kişilerarası- interpersonal) odak, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve diğer kişileri içerir. Kültürel odak ise, daha kalabalık bir grup olarak insanları ve kültürel değerleri içerir. Son olarak, yapısal odak ise toplumsal ve sosyal sistemlerle ilgili öğeleri içerir. Yasa, sistemler, sosyal sınıf, bir sosyal organizasyon ve kuralları, cinsiyet gibi...

Faz 5: Kişisel Hikayeyi Politik Olanla Bağdaştırma

Bir önceki aşama ile örtüşen ve hatta bu aşamayı ilerleten bir işleve sahip olarak, beşinci aşamada, araştırmacılar genel anlatıların hangi sosyal eğilim veya toplum

uzlaşmasına uyduğuna bakabilir. Bu aşama, daha çok popüler kültürdeki söylemlerin katılımcıların kullandığı dile ne kadar uyduğu, katılımcıların ne gibi ortak popüler söylemleri kullandığı veya yaşanan zaman, yer ve koşullara ortak ve toplumca bilinen söylemlerin nasıl kullanıldığı veya katılımcıların bu gibi söylemleri ortak paydada hangi deneyimlerini ifade etmek için söylediği ile ilgilidir. Örneğin belirli bir sosyal sınıfa, ülkeye, cinsel yönelime ait katılımcıların ortak kullandıkları ve toplumca bilinirliği olan bir terim veya ifade, politik olanla bağdaşabilir.

Faz 6: Katılımcılar Arasında Benzerlik ve Farklılıklara Bakma

Bu aşamaya kadar henüz belli olmamışsa, araştırmacılar, analizlerindeki farklılık ve benzerliklere bakabilir. Ne gibi temalar ve motiflerin söz konusu olduğu; temalar, hikayeler, karakterler, yerler ve zaman hakkında ne gibi değişiklikler olduğu, farklılıkların sosyal olarak ne anlama geldiği, ne gibi çıkarımlar yapılabileceği gibi hususlara bu aşamada bakılabilir.

Faz 7: Katılımcıların Anlatıları Üzerinden Akademik Anlatıyı Yazmak

Sözlü olanı yazıya geçirip ve bunlar üzerinden belirli bir perspektifte analiz yaptıkları için, anlatı araştırması yapan çoğu araştırmacı, katılımcılardan topladıkları hikayeyi akademik olarak raporlaştırırken, bunun kendi hikayeleri olduğunu da farkındadır. Araştırmanın tutarlı ve güvenilir olması için, araştırmacıların analizlerini ve analizlerin araştırmanın hedeflerini karşılayıp karşılamadığını her an kontrol etmesi gerekmektedir. Bu kontrolü yaparken, araştırmacıların; araştırma sorularının analizlerle ilgili olup olmadığını, analizlerin yeni veya farklı bir odak getirip getirmediğini, yorumların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını, analizlerin kendini tekrarlayıp tekrarlamadığını, analizlerin katılımcılara saygı duyularak yapılıp yapılmadığını, analizlerin ne kadar subjektif olup olmadığını; kendine sorması gerekir.

Çıkarımlar

Tezin, Anlatı ve Anlatı Araştırması isimli kavramsal çerçevesinde belirtilen diğer anlatı araştırması analiz yöntemleriyle (Labov ve Valetzky'nin yapısal analizi, işlevsel analiz, diyalog-performatif odaklı analiz ve diğer tematik analizler), Fraser'in sunduğu ana hatlar; tezin araştırma soruları ve toplanan veri dahilinde karşılaştırıldığında,

Fraser’ın sunmuş olduğu basamakların, bir analiz yöntemi olarak daha uygun olduğu söylenebilir. Öncelikle, Fraser’ın analizindeki üçüncü, dördüncü ve beşinci basamakların, tezin araştırma sorularıyla uyuduğu söylenebilir. Öyle ki Fraser’a göre, üçüncü aşamada, transkriptler ilk inceleme, anlatının (kişisel hikayelerin ana noktaları, karakterler, kronoloji gibi) bazı öğelerine göre yapılabilir. Bu aşama, tezin üçüncü araştırma sorusu olan “Suriyeli Mülteci yetişkinler, hikayelerine ne anlamlar verirler?” sorusuna açıklık getirebilir. Hikayedeki ana noktalar, zaman, mekan ve karakterleri incelemek, mülteci yetişkinlerin, bunları nasıl ve ne anlamda açıkladıklarına açıklık getirebilir. Fraser’a göre, dördüncü aşama ise; farklı deneyim alanlarına göre anlatıları incelemektir. Kendisi buna örnek olarak; kişisel, sosyal ve kültürel alanları vermiştir. Bu, aynı zamanda, danışmanlığını yaptığı bir doktora tezinde kullandığı bir alalar bütünüdür.

Anlatıları, özellikle kişisel, sosyal ve kültürel alanlar bütününde incelemek, tezin ilk araştırma sorusu ve bu sorunun alt başlık soruları olan “Suriyeli mülteci yetişkinler, göç deneyimlerini hikayeler dahilinde nasıl aktarırlar?” sorularına cevap verebilmek anlamında etkin olabilir. Ayrıca, son soru olan politik durumların hikayeleştirilmesi konusunda, Fraser’ın beşinci aşaması olan “hikayeleri politik olanla bağdaştırma” süreci, bu sorunun açıklığa kavuşmasında etkili olabilir. Son olarak, hikayelerin dinlenmesi ve deşifre aşamaları araştırmacı tarafından yapılmıştır ve hikayelerin gittikleri yönün, deneyimlere verilen duygusal anlamların anlatı elementleri dahilinde incelenebileceği ve anlatılanların kişisel, sosyal, kültürel ve politik düzlemler dahilinde incelenebileceği kararına varılmıştır. Öyle ki, katılımcılar Suriye’den Türkiye’ye bir savaşın etkisinde gelmek zorunda kalan kişilerdir. Veriler tekrar dinlendiğinde ve transkriptler okunduğunda, araştırmacı tarafından edinilen ilk izlenim, katılımcıların hikayelerini; zaman ve mekan, kendileri ve ilişkileri, ne düşündükleri ve hissettikleri, ülkeleri ve Türkiye’de olmak dahilinde anladıklarıdır. Bunlar ise, verilerin çözülmesi anlamında, Fraser’ın, üçüncü, dördüncü ve beşinci aşamalarına uyabilir.

BÖLÜM 4

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, tezin bulguları üç ayrı ana başlık dahilinde sunulmaktadır. Araştırmanın birinci sorusu Suriyeli yetişkin mültecilerin anlatılarını yer, olay, kişiler ve durumlar olarak nasıl anlattığı idi. Aşağıda bu soru ile ilgili bulgular açıklanmaktadır.

Anlatıların; Yer, Olay ve Durumlar, Kişiler ve Duygu Durumu Dahilinde İncelenmesi

Yer

Katılımcıların anlatıları, anlattıkları yer kapsamında incelendiğinde ortaya çoğunlukla ve yoğunlukla, Suriye, Türkiye ve Avrupa çıkmaktadır. Anlatılar Suriye’de başlamaktadır. Suriye’de ise Halep ve Şam yoğunlukta olup katılımcıların, Suriye’deki şehirlerde yer değiştirmeleri de söz konusudur. Bu, savaşın başlamasıyla birlikte, katılımcıların, kendilerine daha güvenli bir yer aramaları ile ilişkilendirilebilir. Örneğin, bir katılımcı bu konuyu şöyle anlatmaktadır:

“Sonra üniversite başladım. Başladım bitirdim ne zaman bitirdim 2011. 2011 ne demek? Savaş... Savaş başladı. Annem babam ben Halep’te oturuyorum ama Şam’daki Üniversitede okuyorum. Annem babam istemedi yani göndermek istemedi beni oraya çünkü savaş oradan başladı. Çünkü başlangıç olarak Şam, orada başladı. (...) Biz de Halep’de oturuyoruz. Bıraktım geldim.”

Bir başka katılımcı ise, bu konuyu şöyle anlatır:

“Mesela ben Halepli yim, Halep’de doğdum, Halep’te büyüdüm. Halep’te Savaş Suriye’de 2011’de başladı, Halep’te 2012’de başladı. Halep şehir olarak en son hani o savaş en son Halep’e geldi. Bizim, benim yaşadığım şehre geldi. Orada öğrenciydim en son bıraktığımda. Orada savaş başlamadan önce 6’ya falan gidiyordum. Savaş falan olduğunda biz bir ilçeden bir ilçeden bir ilçeye gittik, bir ilden bir ile gittik savaştan kaç kaç.”

Katılımcıların anlatıları, yer olarak, Suriye’den sonra, Türkiye ile devam etmektedir. Türkiye ile ilgili anlatılar, Suriye’ye göre çok daha fazla yer tutmaktadır. Türkiye ile ilgili anlatılar, Türkiye’nin birkaç şehrinde devam etmektedir. Bu, göçün aniden olması ve göç sürecinde bir arayışta olduğu için göçün birden fazla durakta yapılması ve yerleşme sürecinde birden fazla şehirde bulunulması durumları ile açıklanabilir. Buna örnek olarak, bir katılımcının anlatısı verilebilir:

“Ondan sonra, biz babam gittikten sonra, bir hafta sonraya kadar yani 5 gün sonra biz de gidip peşinden Türkiye'ye. (...)Sonra Halep'ten yürüdük. Yani bizim bölgeden sınıra 7 saat yürünüyordu. Yani biz önce Kilis'e gittik. Kilis'te biraz önce hatlarda kaldık sonra tabii yetkililer falan biz babamı aradık. Başta aradık gittik kanal ondan bize haber geldi. 15 gün sonra babam Malatya'ya gitmiş, oraya götürmüşler, o da yoğun bakımda ölmüş hayatını kaybedip bir şey de olmuş. Babamı Malatya'da defnettik. Babam da ölünce annem dayımı aradı. Zaten o zaman Ankara'da kalıyordu o. Onlan konuştuk, o bize bir şekilde para gönderdi. Oradan otobüs falan biletleri de alıp biz önce dayımın yanına gelecek onun evinde kaldım böyle bir hafta 2 hafta falan.”

Yerle ilgili son olarak, katılımcıların fiziksel olarak bulunmasalar da, ileriye veya hayallerine yönelik bir yer olarak Avrupa ülkelerinden ve yine Suriye’den bahsettikleri gözlemlenmektedir. Yaşadıkları yerde hayatını inşa etmek isteyen katılımcılar çoğunluğu oluşturmaktadır. Katılımcılar imkanları olsa Avrupa’ya gitmek istemekte veya savaşın bitmesi halinde Suriye’ye dönmek istemektedirler. Tezin ilerleyen yerlerinde daha çok değinilecek olursa da, bu durum, katılımcıların Türkiye’deki imkanlarından pek hoşnut olmaması, çevreleri tarafından kabul edilmemeleri veya ülkelerinden zorunlu olarak çıkmaları ve ülkelerini özlemeleri nedenleri ile ilişkilendirilebilir.

Olay ve Durumlar

Katılımcıların anlattıkları olay ve durumlara bakıldığında, öncelikle dikkat çeken bulgu, katılımcıların, savaş öncesi olaylarını, birkaç cümle ile açıklamaları ve anlatılarındaki ilk olayı savaşın başlaması ile açıklamaları olabilir. Savaşın başlaması ise katılımcılar tarafından, genellikle; üniversite eğitimi, temel eğitim, istenilen bir işte çalışma gibi süreçlerin savaş nedeniyle yarıda bırakılması ve genellikle göç kararlarına neden olan bir tranmatik nedenle anlatılır.. Bu nedenler şöyle sıralanabilir: Bir aile bireyini savaşta kaybetmek, bombalanmaya veya yangına maruz kalmak, aile bireylerinin

savaş nedeniyle birbirine düşman olma ihtimali veya bir aile bireyinin ülkeyi terk etmesi... Bu bulguya, aşağıdaki gibi birkaç anlatı örnek verilebilir:

“En son durumlar bayağı gelişti. Akrabaların yarısı farklı farklı taraflara taraftar oldu. Birçok taraftar oldu. Orada bir şey yapamadık yani bizde taraftar olacaktık babam izin vermedi. Tabi bizi yurtdışı etti. (...) Ben de Suriye’de kalsaydım, ben şu an Suriye özgür ordusundaydım. Babam da askerde, Suriye Esad'ın askerinde olurdu. Benim bir babam bir amcam Esat askerinde taraf tutuyor. Diğer 5 tane amcam, dayılarım, ben dahil Suriye özgür ordusu, fikir olarak.”

“Neyse, bizim şey arasında köprü var, yani Esed'in tarafı ve sol tarafı arasında bir köprü var. Oraya mesela şöyle düşünün Sıhhiye köprüsü var ama uzun, uzun yani biraz bir 20 dakika yürüme mesafesi var. Yürürken Esad ne yapıyor, bomba atıyor, bilmem ne yapıyor, şey insanlar ölüyor, yani ölürken görüyorum zaten ben. (...) Yani sadece oturuyorum. Mezun oldum çalışmıyorum, çalışmıyorum ve orada annem babam müsaade etmiyorlar. Karar verdim. Ben bir başka bir yere, başka bir ülkeye gideceğim, dedim. (...) Çıkmayın siz orada oturun öyle, Azrail'i bekleyin, ya da şey öyle yemek yiyorsunuz yatıyorsunuz kalkıyorsunuz korkarak, korkuyorsunuz. Ama ben böyle bir yaşamı hak etmiyorum yani dedim.”

Katılımcılar, anlatılarında, genellikle ikinci olay olarak göç süreçlerinin başlamasından bahsetmektedir. Bu konuda, nasıl geldiklerinin detayını fazla vermemekte ve daha çok Türkiye’ye yerleşme süreçlerinden bahsetmektedirler. Dolayısıyla, katılımcılara dair, ne gibi yollardan geldikleri ve yolda başlarına ne geldiğiyle ilgili bir anlatıdan söz etmek mümkün değilken, katılımcıların yerleşme ve alışma süreçlerine dair anlatılardan bahsetmek daha mümkündür. Türkiye’ye geldikleri andan itibaren katılımcılar; hangi şehre nasıl geldiklerini, ilk başta temel gereksinimlerini maddi olarak karşılama konusunda ne kadar zorlandıklarını, bunun için iş bulmaya çalıştıkları ve zorlu işlerde çalıştıklarını anlatmaktadırlar. Ayrıca bu konuda, kurdukları ilişkilerde yanlış yönlendirilmişlerdir. Örneğin, bu konuda bir katılımcı şöyle der:

“Türkçe bilmediğim için anlaşılamadım. Yani suriyelilerle konuşmak istedim, burada bir adam var, Suriyeli dedi ki ben bir ev kira alayım siz de ödersiniz. Ben de dedim, tamam. Her şeyi aldı bizden; tazminat, sigorta, ev kirası, bilmem ne... Aldı gitti. (...) Sonra ev sahibi geldi kapıya. Sonra ben konuşamıyorum, yani iki gün, üç gün oldu, dedim ki buyurun. Sonra dedi ki para istiyorum. Ben para deyince anladım. Anladığım kadarıyla o adam parasını aldı gitti. Ama ben, ağabeyim dedim, ben eğer kalan parayı size ödersem biz aç kalırız. (...)“Banane?” dedi, “Bana ne?”. “Ben bilmiyorum, paramı istiyorum.” dedi. Neyse ben ne varsa verdim tekrar. 100 lira kaldı sadece. “

Bir başka katılımcı ise, bu durumu şöyle anlatır:

“ Dayımda zor kaldık mecburen. İş falan aradım bir tane. Önce şeyde boyacı buldum sitelerde. Orada biraz boyacılık yaptım sonra biraz orada kaldım. Geldiğimiz zaman 300 lira kira veriyorduk yani bizim verdiğimiz 300 lira ama ben de 600 kazanıyordum, yani kazandığının yarısını zaten kiraya veriyorum. Biz geldiğimizde bayağı zor zaman geçtik, öyle ev bulmak biraz zor oldu bizim için.”

İlk alışma sürecinden sonra, katılımcıların anlatılarında genel olarak kurdukları ilişkilerde yargılanmaları ve “sırttan vurulma”ları yer almaktadır. Öyle ki, katılımcılar ya mülteci oldukları için çevreleri tarafından yargılayıcı bakışlara maruz kalmışlardır ya da kurdukları arkadaşlık veya romantik ilişkilerinde aldatıldıklarını düşünmüş ve hayal kırıklığına uğramışlardır.

İlişkilerle ilgili olay veya durumlardan sonra, katılımcılar anlatıları aileyi konu alır. Bu, ya katılımcıların aileye olan özlemlerini anlatmaları, ya da diğer aile bireylerinin katılımcıların yanlarına, yani Türkiye’ye gelmelerini konu alır. Aileleri yanlarına gelen katılımcılar, diğer aile bireylerine dair özlemlerini dile getirmekteyken hiçbir aile bireyi yanına gelmeyen katılımcılar aile bireylerine dair, onları uzun zamandır göremedikleri için yabancılaştıklarını dile getirmektedirler. Ailesinin de kendinden sonra yanına gelen bir katılımcı, bu süreci şöyle anlatmaktadır:

“Ondan sonra ailem geldi işte. Aslında ben de Avrupa'ya gidecektim. Belki de Türkiye'den bir beklentim yoktu. Avrupa'ya gidecektim hani abimin yanında, o çağırıyordu beni. Yalnız annem falan var şimdi babam izin vermiyor bizimkilerin buraya gelmesine. (...) 2017/2018 de ailem geldi. Sadece annemle kardeşlerim geldiler. Annemi kaçak getirdik işte kardeşlerimle buraya yerleştik. Bu kadar. Babam şu an orada. Babam emekli asker. "Orada, hani orada kalayım, orada öleyim çıkmayın buradan"

Hiçbir aile bireyi yanında olmayan bir katılımcı ise, yabancılaşma sürecini şöyle anlatır:

“ Ailem, benim tüm ailem Suriye'de kaldı. Annem, babam, diğer abilerim, abilerimin yani çocukları, yengem diyebilirim. Onların hepsi çoğu zaten çoğunu tanımıyorum. Çoğunu tanımadım, abilerimin çocuklarını tanımıyorum. Çünkü orada evlendiler Ben buradayken, orada evlendiler. O yüzden çocukların tanımıyorum. Hepsini sadece görüntülü konuşurken, WhatsApp üzerinden konuşuyoruz tanışıyoruz. Bu kadar yani. Ama o yüzden acı bir şey, çok acı bir şey, üzücü bir şey, özlüyorum yani tabii ki... Özellikle annem babam.... Ben şöyle düşünüyorum, yani ayrılmış vaziyetteyim, yani ayrılmış gibi bir şeyim ailemden. Çünkü yedi buçuk yıl oldu, hiç görüşmedik.”

Anlatılarında, katılımcılar, uzun bir süre için Türkiye’de olduklarını ve bundan ne kadar hoşnut olup olmalarına rağmen bunu kabullenmiş olma ve hatta hayatlarında daha

olumsuz bir durum olmamasından (başka bir aile bireyini kaybetmemiş olma, savaşta kalmamış olma ve benzeri) duydukları şükür haliyle devam ederler. Bazılarının eğitimlerine devam etme süreçleri, bazılarının istedikleri işi bulma süreçleri, bazılarının sevdikleri aile bireyleriyle beraber olma durumları yarım kalmıştır ve bu yarım kalmışlık onları hayal kırıklığına uğramış hissettirse de, bu duruma alışmışlardır. Yaşadıkları negatif duygulara eklenir bir şekilde, çoğu kaynağa ulaşamıyor veya kaynaklara ulaşmaları ve ailelerini geçindirmeleri için çok çalışıp iş hayatı dışında kendilerine zaman ayıramıyor olsalar da, hayatta elinde olanlar konusunda müteşşekkirdirler. Bu kısım ile ilgili, katılımcılardan birinin anlattıkları şu şekilde örnek gösterilebilir:

“ Burada oturuyorum, çalışıyorum, para kazanıyorum. Anneme babama işe ihtiyacı kalmadı da. Onların ihtiyacını alıyorum. Ama bazen insan oturuyor ve üzüyor, yani hayat ne zaman nereye kadar, yani nereye gidiyoruz belli değil...Döneceğiz Suriye'den, Türkiye'de ne olacak yani? Türkiye de belli bir dönem yaşıyor...Yani artık yani korkarak yaşıyorum hayatta artık korkmaktan, kaybetmekten, insanlardan, kötü insanlardan. (...) Yani güçlüyüm ama bir yandan da böyle, mahvoldum gibi, yıkıldım gibi oluyor, ama o da sadece akşam ve geceler. Odamda sabah uyandığım zaman başka bir gün, başka bir hikaye, başka bir gelecek, başka bir başlangıç diyorum kendi kendime. Hani bir şeyler yapalım, ailem için, hayat için. Bitmez öyle, devam ediyorum yani... “

Katılımcıların anlatıları, olay veya durum anlamında, onların geleceğe yönelik kurduğu hayallerle sonlanır. Bu planlar veya hayaller ; düzenli ve gelir düzeyi daha yüksek bir iş bulup ailelerini daha iyi geçindirebilme, kendi işlerini kurabilme, romantik anlamdaki eşleriyle tanışıp kendi ailelerini kurabilme, barış ve huzur içinde yaşayabilme ve eğer mümkünse Suriye'ye dönebilme olarak sıralanabilir.

Özetle, katılımcılar anlatılarına savaştan önceki hayatlarına kısaca değinerek başlar. Sonrasında anlatıları, savaşın başlaması, onların hayatlarında uğraştıkları işleri yarım bırakmasına ve travmatik olaylardan geçmelerine neden olmuştur. Bu olaylarla birlikte göç etmeye karar vermişlerdir ve dolayısıyla anlatılarında göç süreçlerinden kısaca bahsedeler. Anlatılarının büyük bir bölümünü kapsayan göç sonrası Türkiye'ye alışma süreci ise, birçok yeniden deneme hali, zorluk ve hayal kırıklığıyla anlatılır. Türkiye'ye alıştıktan sonra katılımcılar, burada kurdukları ilişkilerde ya yargılanmış ya da sırttan vurulmuştur. İlişkiler düzleminde devam eden anlatılar, katılımcıların aile bireylerinin de Türkiye'ye gelmesi veya gelmeme durumunda onların ailelerinden yabancılaşacak hale gelmelerini kapsar. Anlatılarının son kısımlarında ise katılımcılar, Türkiye'deki hayatlarından hoşnut olsalar veya olmasalar da bunu kabullenmişlerdir. Son olarak ise, geleceğe yönelik hayal ve planlarından bahsederler.

Kişiler

Katılımcıların anlatılarında çoğunluklu olarak, bahsettikleri kişiler anlamında, ben kişisi, anne, baba ve aile bireyleri görülür. Ben kişisi, daha çok üstesinden geline olaylar, hoşnut olmasa da geçmiş olan süreçler ve hayaller konusunda kullanılır. Anne, baba ve diğer aile bireyleri ise katılımcılar tarafından; özlem, onlar adına korku, onları kaybetmek dolayısıyla korku ve savaşın getirisiyle onlarla olan ilişki dinamiklerindeki değişim konularından bahsedilirken kullanılmaktadır.

Katılımcıların diğerleri olarak ve daha az yoğunlukta bahsettiği kişiler ise, ya belgisiz zamirleri (herkes, hiç kimse gibi) ya da kısa süreliğine tanışılmış ve hayatlarında bir daha görülmemiş kişileri (kiracı adam, Suriyeli adam, İzmir'deki arkadaş, halk eğitimdeki kadın gibi) içermektedir. Katılımcılar, geçici kişileri olayları detaylandırmak adına kullanmaktadır ve genellikle bu kişilere dair anlattıkları bir duygu yoktur. Belgesiz zamirler ise, genellikle hayal kırıklığına bağlı bir durum, kızgınlık veya mülteci olmanın yargılanması durumuna karşın bir savunma ve savaşla ilgili maruz kalınan zor durumları anlatma söz konusu olduğunda kullanılmıştır. Mülteci olmanın yargılanmasına karşı görüşlerini anlatan iki katılımcının anlatı örneği aşağıdaki gibidir.

“Ben her dönem 3000 veriyorum, harç parası veriyorum, her dönem, her sene değil her dönem... Yüksek lisans bitti ama o kadar para verdim ki anlatamam. Tez için, çeviri için yani, 7000-8000 verdim. Yani harç parasının dışında tabii ki... Sonra diyorlar ki bedava oturuyorsunuz.... O kadar zor bir hayat hiç kimse anlamıyor bizi.”

“ O yüzden de mecburen buraya geldik. Buradan belki tekrar düzelirse yani, istiyoruz tabii biz de yani inşallah biter savaş biz de geri döneriz, kendi vatanımıza. Herkes ister kendi vatanında yaşamayı falan. Tabii kimseye başkasının evine sığmaz yani. Burada zor şeyler çok yaşadık biz. “

Duygu Durumu

Katılımcılar, anlatıların başlangıcında Suriye’de, savaştan önceki hayatlarından bahsederken umut, geçmişe dair mutluluk veya bıkkınlık dolu olsa da hayatın olağan akışı ve sakin bir rutinlerinden bahsetmektedir. Örneğin bir katılımcı, bu durumu kısaca şöyle anlatır:

“Benim çocukluğum bir sıkıntı bir şey yaşamadım. Yaşamadığım için hatırlamıyorum bir şey çünkü orada Suriye’de çok mutluydum. İyi bir çocukluk

dönemi geçirdim şükür yani, o yüzden ben aklıma bir şey gelmiyor çocukluk döneminde. Sadece şöyle ne zaman başladı...”

Savaşın başlamasından, göç kararına kadar olan süreçte ise, katılımcılar; korku, zorluk, kaybetme hissi ve hüznün üzerine konuşur. Örneğin, savaş sırasında girdiği üniversitedeki son sınavını anlatan bir katılımcı, şöyle der:

“Ben o kadar korktum ki her şeyi unutmuşum yani ama bitti. Bitirdim o seneyi, mezun oldum çok şükür. O sene çok yani çok kötü bir sene...”

Anlatılarının devamında, Türkiye’deki yaşamlarının ilk safhalarında, katılımcılar hayal kırıklığından, sabırlarından ve sınanmış olma hislerinden bahsederler. Bu, ya yeniden bir hayat kurma, ya temel gereksinimler için yaşamak ve bir aileye bakmak zorunda olma, iş ve eğitim konusundaki düzensizlikler ve kaynak eksiklikleri, etraf tarafından kınanma ve geride bırakılanları hatırlamak ile ilgilidir. Katılımcılar, Türkiye’deki hayatlarının devamı için, daha çok olumsuz olanı olumsuz olarak kabul etmekle gelen bir kabullenme, Türkiye’de hayatlarını devam ettirirken yapacaklarına dair bir kararlılık ve zorlu süreçlerden sonra hala hayatta, ellerinde ve/ya yanlarında olanlarla (aile, para kazanabilme, hayatını kaybetmemiş olma gibi) şükür duygu durumlarını kullanır. Son olarak, geleceklerine yönelik plan ve hayallerinden bahseden katılımcılar, huzur ve sevgi istemiyle bahsetmişlerdir. Buna, birkaç katılımcının anlatısı şöyle örnek verilebilir:

“İnşallah evleneceğim kişiyle, evleneceğim kadınla, anlayışı gösteren bir kadın olsun, çok güzel olsun veya olmasın çok önemli değil. Onlar önemi yok bende.”

“Hayalini kurduğum, benim aslında hayal kurduğum şey yani nasıl diyeyim ben sana hani barış bir şekilde yaşamak, hani çok iyi bir şekilde yaşamak, yani o kadar. Pek de bir hayal kurduğun falan yok, hani küçükken hani belki vardı hayal ondan da bahsediyorsan hani bir hani doktor falan olmak isterdim. (...) savaş bitse, savaş sadece bitsin yeter.”

Anlatıların; Kişisel, Sosyal ve Politik Temalar Dahilinde İncelenmesi

Araştırmanın ikinci sorusu katılımcıların anlatılarının kişisel, sosyal ve politik temalar çerçevesinde incelenmesi idi. Aşağıda bu soru kapsamında bulgular açıklanmaktadır.

Kişisel Temalar

Yeniden Başlama Durumu. Katılımcılara göre, Türkiye’ye geldiği andan itibaren, hayatlarına yeniden, en baştan başlamışlardır. Yeniden başlama hissi, onlar için zorlu bir süreci ifade etmektedir. Çoğu, Suriye’deki işini veya eğitim hayatını yarıda bırakmıştır. Türkiye’de ise, Suriye’de bıraktıkları süreçlerine; ya maddi nedenlerden ya da iki ülkenin sistemlerinin farklılığı nedeniyle, kaldıkları yerden devam edememiştir. Dolayısıyla, ekonomik koşullarının veya isteklerinin doğrultusunda, Türkiye’deki süreçlerine yeniden başlamaları gerekmiştir.

Örneğin, katılımcılar genellikle, ortaokul ve lise öğrenimlerine, ailelerini geçindirmek adına devam edememiş ve iş hayatına en baştan başlamışlardır. Suriye’de hukuk okuyan bir katılımcı, Türkiye’de bu öğrenimine devam edememiş ve en baştan üniversite sınavına girip başka bir bölümde okumaya başlamıştır. Yeniden başlamakla ilgili, şöyle söz eder:

“Aslında... Göç...ıııhh... İşte.. Nasıl söyleyeyim, yeni başlamak işte yazdığım gibi... Her şeye yeniden başlamak sıfırdan başlıyorsunuz. Her şeye, her şeyi sanki re-start veriyorsunuz... Sıfırdan hiçbir zemininiz, ıııh, hiçbir kaynaklarınız yok, sıfırdan başlıyorsunuz. Suriye’de benim durumum, farklı burada çok farklı. Yeni baştan zor, ıııh, temelleri yapıyorsunuz, yeniden kuruyorsunuz. Yani nasıl anlatsam zor bir süreç tabii ki yeni başlamak. “

Özlem. Suriye’de kalanlara dair özlemlerin, katılımcıların, anlatılarında çoğunlukla bahsettiği bir duygu durumu olduğu söylenebilir. Katılımcılar, öncelikle Suriye’de yarım kalmış olan hayatlarını özlemektedir. Hafta sonları yaptıkları arkadaş maçları, gittikleri okulları, yürüdükleri sokakları, okullarını, işlerini ve bayramlarını, oradaki hayatları için kurdukları hayallerini, katılımcıların Suriye’de kalan ve özlediği hayatlarının birer parçası olarak örnek verilebilir. Katılımcılar, özlemlerini anlatırken, bıraktıklarının üzerinden geçen zamana ve Suriye deki koşullarının şimdikinden daha iyi olmasına vurgu yapmaktadır.

Katılımcılar, anlatılarında, ikinci olarak Suriye’de kalan aile bireylerine dair özlemlerinden bahsetmektedirler. Katılımcılar tarafından, aile bireylerine olan özlem, Suriye’de kalan hayatlara göre daha fazla anlatılmaktadır. Aileleri Türkiye’ye gelmeyen katılımcılar, onları yedi ile on bir sene arasında görmemişlerdir. Çoğu katılımcı, bu durumu özlemle birlikte bir yabancılaşma durumu olarak anlatır. Bir katılımcı, bu durumu şöyle anlatır:

“Burada bitiyor. Aileyi özlemek, kırık kalp çünkü ailemi yaklaşık 7 yıldır göremedim. Ben tek başımayım bütün burada. (...)Ben şöyle düşünüyorum, yani ayrılmış vaziyetteyim, yani ayrılmış gibi bişeyim ailemden. Çünkü yedi buçuk yıl oldu, hiç görüşmedik görüşemedik. Annem babam, yaşı, tabii ki Allah uzun ömürler versin ama ne zaman görüşeceğiz, görüşebilecek miyiz belli değil. Sadece uzaktan dua ediyorlar. O kadar yani.”

Korku. Birinci bölümde daha detaylı bir şekilde bahsedildiği gibi, katılımcılar, anlatılarının Türkiye’ye gelmeden önceki bölümlerinde, belirli bir travmaya maruz kaldıklarından bahsetmişlerdir. Yakın bir aile bireyini savaş dolayısıyla kaybetmenin ise, katılımcıların korkularını tetikleyen travmalardan biri olduğu söylenebilir. Öyle ki, çoğu katılımcı, içlerinde hala birini kaybetme korkusunu yaşadıklarını anlatmaktadır. Örneğin, bir katılımcı bu durumu şöyle tasvir eder:

“Bir de şey var, abimi kaybettikten sonra kaybetmekten korkmaya başladım. Sürekli annem bir yere gidince ben korkuyorum. Nereye gidiyorsun, yapma, gitme.. (...) Kaybetmek var ama bir şey oldu sanki, yani içimde, her anda bir şey olabilir, her anda yani... Nasıl bilmiyorum ama, her anda bir kişiyi kaybedebilirim yani. Türkiye’de olsa, savaşta olsa, sıkıntı yani...”

Birilerini veya bir şeyi kaybetme korkusu gibi, katılımcıların anlatılarında bahsettikleri başka bir korku ise belirsizliğe olan korkudur. Katılımcılar, Türkiye’de uzun yıllar geçirmiş, hatta bazılarının planları da olsa, geleceklerine dair belirsizlik hissetmekte ve başlarına gelenlerin (özellikle savaş sonrası bir ülkede mülteci olmanın) etkisinin hayatlarında ne kadar süreceğini bilmemenin korkusunu yaşamaktadırlar. Örneğin; evlerinde gelir kaynağının sadece kendileri olmaları, Suriye’deki hayatlarında yarım bıraktıkları ve dönemedikleri asıl meslekleri, eğitimleri, yaşam stillerinden uzun süredir uzakta olmaları, yabancılaşacak kadar çok özlem duymaları, onlara göre kendilerini— kabul etmeyen ve bunu hissettiren bir ülkede yaşamaya çalışmaları, ülkelerindeki savaşın ne zaman bitecek olduğunu ve bir gün dönüp dönemeyeceklerini bilmiyor olmaları ve bunlar gibi, katılımcıların eski hayatından çok daha farklı olan ve onların normal yaşamlarını etkileyen faktörlerin daha ne kadar devam edeceğini bilmiyor olmalarının, katılımcıları korkuttuğu söylenebilir. Bir katılımcı, bu durumu şöyle anlatmıştır:

“Anneme babama işe ihtiyacı kalmadı da. Onların ihtiyacını alıyorum. Ama bazen insan oturuyor ve üzülüyor, yani hayat ne zaman nereye kadar, yani nereye gidiyoruz belli değil... Ne zamana kadar, ne zamana kadar bitecek? (...) Ve anneme babama söylemiyorum ama oturuyorum gecelerde oturuyorum konuşuyorum kendi kendime ve ne zamana kadar nereye gidiyoruz, burada mı

kalacağız? Döneceğiz Suriye'den, Türkiye'de ne olacak yani? Türkiye de belli bir dönem yaşıyor...Yani artık yani korkarak yaşıyorum hayatta artık korkmaktan, kaybetmekten, insanlardan, kötü insanlardan... “

Başa Çıkma Yolları. Katılımcıların; hayatlarında zorlandığını belirttiği anlardan sonra, genellikle anlatılarını olumlu bir tonda devam ettirdikleri söylenebilir. Öyle ki, katılımcılar, genellikle anlatılarında, savaşa daha kısa değinip Türkiye’ye geldiklerinde ne gibi durumlarda zorlandıklarını daha uzun süreyle anlatmışlardır. Bu bağlamda, katılımcılar zorlandıkları noktaları anlatmayı bitirdiklerinde; genellikle şükür ettikleri, yaşadıklarını kaderin bir parçası olarak görüp kabullendikleri, yaşadıklarını kimlik inşa süreçlerinin bir parçası olarak gördükleri, duygularını daha az yoğunlukta yaşayıp normalleştirdikleri veya duygularını yaşamaya izin verip sonrasında gelecekleri için yapmaları gerekenlere koyuldukları ve ailelerine olan sorumluluklarını hatırlayıp kendilerini meşgul ettikleri işleri ile ilgili durumları anlatmışlardır. Dolayısıyla, katılımcıların savaşa ve sonrasında yeni bir ülkede mülteci olarak yaşamlarına başlama süreçlerinde yaşadıkları duygusal zorluğun; şükretme, hayatın veya kimlik inşa sürecinin bir parçası olarak kabullenme, normalleştirme, hedeflerine veya ailelerine odaklanma gibi yollarla başa çıktıkları söylenebilir. Buna yönelik, katılımcıların farklı başa çıkma yolları ifadeleri şöyle sıralanabilir:

“ Ama şükürler olsun, biz kardeşlerimle birlikte bir evde yaşıyorum- Çoğu insan ailesini hep kaybetti. Ben de kaybettim ama yapacak bir şey yok, bu kader.

Görüldüğü üzere, bu katılımcı yaşadıklarını hem kaderinin bir parçası olarak hem de elinde kalanlara şükrederek kabul etmektedir.”

“ Aslında tabii değiştirdi. Mesela ben, ben olamazdım mesela şunların hepsini yaşamasaydım, hani tek başıma falan hani çocukluğumdan falan hani, belki aklım o kadar falan gelişmemiş olurdu. Hani çok görünce aklı falan geliyor, bayağı insan tanıyınca falan. Tabii belki kötü bir şeyler de oldu, iyi bir şeyler de oldu, her zaman kötü düşünmemek lazım. İyi bir şeyler de oldu hani benim için. Çok şükür hani benim ailemden falan bir kayıp olmadı. En büyük şey, en büyük iyi benim için olan; kayıp falan olmadı.”

Bu katılımcı ise, öncelikle bütün yaşadıkların kendini nasıl geliştirdiğini, iyi gördüğü şeylerin de var olduğunu ve diğer yaşantılara göre olumsuz olarak daha fazlasının olmadığını ve buna şükür duyduğunu belirtmiştir.

“Tabii çok acı hissettiriyor. Farklı bir şeyler hissettiriyor. Tabii artık ben, nasıl diyeyim ben sana? Artık biziz yani hani göçmüş gitmiş, artık hani onlar bizim için

çok ufak şeyler. yani hani düşünmüyoruz onları. Savaşın etkisi bir şey hissettiriyor artık. Hani yolda mesela hani misal söyleyeyim; yolda falan yürürken cinayet görürsün hiçbir şey hissetmezsin, için bayağı soğuk yani.”

Aynı katılımcı, aynı zamanda hissizleştiğini ve savaşın etkisini normalleştirdiğinden bahsetmektedir.

“Ağlıyorum. Ama ben bu geleceği mahvedemem yani. Ağlıyorum, bitiriyorum, bitti mi diyorum, hadi tamam bitti, haydi tamam tez yazalım... O zaman çünkü ayrı bir şey. Yok. Geleceğim ayrı bir şey, kimse yüzünden geleceğimi kaybedemem, mahvedemem yani kusura bakmasınlar. Yani güçlüyüm ama bir yandan da böyle, mahvoldum gibi, yıkıldım gibi oluyor, ama o da sadece akşam ve geceler. Odamda sabah uyandığım zaman başka bir gün, başka bir hikaye, başka bir gelecek, başka bir başlangıç diyorum kendi kendime. Hani bir şeyler yapalım, ailem için, hayat için. Bitmez öyle, devam ediyorum yani...”

Bu katılımcı ise, duygularını yaşadıkdan sonra, yeni günlerine ve hayatının getireceklerine odaklandığından bahsetmektedir.

Gelecek Planları ve Hayalleri. Katılımcıların, anlatılarının sonlarına doğru, gelecek hayalleri ve planlarından bahsettikleri gözlemlenmiştir. Bu konu, bazı katılımcılar tarafından umut dolu bir şekilde anlatılmışken, diğer katılımcılar tarafından daha umutsuz bir tonda anlatılmıştır. Genellikle umutlu bir tonda anlatan katılımcılar; daha fazla imkanlarının olduğu düzenli bir hayatı, kendi kurdukları bir işi, aile kurmayı, Türkiye’deki eğitimlerini bitirip daha elverişli kaynaklara ulaşmayı hayal etmekte ve/ya planlamaktadır. Bununla ilgili, farklı örnekler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

“Yani yani-ilerideki ben bir şey istiyorum. Şimdi çalışıyorum, çalışıyorum-mesela araba almak için, mesela evlenmek için, mesela ev almak için anladın mı ben mesela para topluyorum çalışıyorum para topluyorum evet.”

“Eğer bir param varsa şöyle güzel bir şey açarım bir okul. Arapça öğretirim. Çünkü gelen insanların çocukları çok küçük. Büyüyorlar Türkiye’de, geliyorlar, Türkçe öğreniyorlar, Arapçayı unutuyorlar. Arapça bilmiyorlar. Evet ve Türkçe zaten kursları var ve Türklerle yaşıyorlar. Evet Türkçeyi hemen öğrenebilir aslında çünkü çocuk. Ailesi burada olduğu için fark etmiyor, farkında değil, o çocuk Arapça anadilini unutacak yavaş yavaş... Bazı kişiler gördüm, Arapça kitaplarını okuyamaz. 10 yaşında, 11 yaşında, 12 yaşında, okuyamaz çünkü Arapça öğretmediler maalesef. Okulda Arapça yok. Ana dili o...Ben de Arapça öğretmen olduğum için böyle bir keşke diyorum, öyle bir gücüm varsa, öyle bir okul açarsam ve özel dersler veririm öyle bir şey de düşünüyorum gelecek için .Yani bilmiyorum hayat gösterecek artık bize... Ama öyle şeyler düşünüyorum, şu an yardım ediyorum yardımla ilgili...”

“ Belki, inşallah, bu üniversiteyi bitirdikten sonra daha iyi bir iş, daha güzel bir iş bulma şansımız olabilir. O açıdan iş için, umudum var diyebilirsiniz.. Umutla ders çalışmak...Yani öyle diyebilirim...(...) başka hayaller.. Ya, başka hayaller açıkçası, aile kurmak. Yani ben bu yaşa geldim açıkçası 30 yaşındayım, aile kurmak yani. Hayal ediyorum yani, hatta 2 sene 3 sene önce bu hayal başladı 27 yaşındayken. Hayal başladı ama çok maddi imkanım olmadığı için gerçekleştiremedim, inşallah gerçekleştirebileceğim.”

Geleceklerini daha umutsuz bir tonla anlatan katılımcılar ise, savaşın bitmiş olmasını ve dönmeyi, aileleriyle birlikte huzur içinde yaşayabilmeyi veya başka bir ülkeye gidebilmeyi hayal etmektedir. Bu hayallerin, hayallerini daha umutlu bir tonda anlatan katılımcılara göre, daha genel, huzur veya daha farklı hayat koşulları isteyen hayaller olduğu söylenebilir. Öyle ki; bu katılımcıların, ileride açılacak bir iş yeri, bitirildiğinde avantaja dönüşebilecek bir eğitim hayatı, daha detaylı anlattıkları bir eş hayalleri yoktur. Daha ziyade; içinde yaşayabilecekleri daha huzurlu veya elverişli bir ortamdan (gerek aile, gerek ülke olmak üzere) bahsetmektedirler. Bu konuda, aşağıdaki ifadeler örnek oluşturabilir.

“Tamam biraz alıştık duruma ama istemez yani, hiç kimse de buna alışmak. Biz orada savaş olana kadar kalmıştık başta, sonra biraz tabii şartlar değişti. Zaten şimdi kalmadı yani Halep, hepsi yıkıldı. Bir daha dönmek isterse yani savaşın bitmiş olmasını daha isteriz. Buradan belki tekrar düzelerse yani, istiyoruz tabii biz de yani inşallah biter savaş biz de geri döneriz, kendi vatanımıza. Herkes ister kendi vatanında yaşamayı falan. Tabii kimseye başkasının evine sığmaz yani.”

“ Kimse savaş olsun istemez yani. Kötü bir insan değilse eğer istemez kimse savaş olsun. Bizim gibi insanların bir kazancı olmaz savaştan. Benim yani hayalim kardeşlerim okusun, güzel bir evimiz olsun, birlikte yaşayalım. Ben de güzel bir iş isterim, sonra yine toplanalım isterim. Yani kardeşlerim ben ailemizin yanında olalım hep birlikte bayramları yine beraber olalım isterdim. Ayrı olmasın isterim aile. Şükür şu an birlikteyiz, inşallah da hep birlikte oluruz bunu isterim.”

“Ya hayalini kurduğum, benim aslında hayal kurduğum şey yani nasıl diyeyim ben sana hani barış bir şekilde yaşamak, hani çok iyi bir şekilde yaşamak, yani o kadar. Pek de bir hayal kurduğun falan yok, hani küçükken hani belki vardı hayal ondan da bahsediyorsan hani bir hani doktor falan olmak isterdim. Yani tabii değişik bir şey psikiyatri falan. Hani milleti falan okumayı severim, çok da iyiyim bu konuda.”

Sosyal Temalar

Göçün Aile İlişkileri Üzerindeki Etkileri. Katılımcılar anlatılarının Suriye’den Türkiye’ye gelme kararından gelene kadarki sürecinde, kişi olarak, daha sıklıkla aile bireylerinden bahsetmişlerdir. Anlattıklarına göre katılımcılar, savaş öncesinde herhangi bir olumsuzlukla bahsetmedikleri aile bireyleriyle ilişkilerinin dinamiği, Türkiye’ye göç etme kararlarıyla beraber değişmiştir. Bazı aile bireyleri katılımcıların göç kararında onları desteklemiş, bazıları ise bu kararı desteklemeyip Suriye’de kalmıştır. Göç kararındaki anlaşmazlığın ise, katılımcılar tarafından gergin bir tonla anlatıldığı söylenebilir. Dolayısıyla göç sürecinin aile ilişkileri üzerindeki ilk etkisi, karar verme sürecinde ailenin destek olup olmamasına göre şekil alan, aile üzerindeki bir gerginlik olduğu söylenebilir. Bir katılımcının anlatısı, bu duruma örnek olabilir:

“Sonra 2015... Karar verdim. Ben bir başka bir yere, başka bir ülkeye gideceğim, dedim. Annem dedi ki, nereye gideceksin, biz ülkemizden çıkamayız dedi. Ben, çıkmayın siz orada oturun öyle, Azrail'i bekleyin, ya da şey öyle yemek yiyorsunuz yatıyorsunuz kalkıyorsunuz korkarak, korkuyorsunuz. Ama ben böyle bir yaşamı hak etmiyorum yani dedim. Annem dedi ki nereye gitmek istiyorsun.... Çünkü ben hastalandım, öyle düşünün yani, ben hasta oluyorum. Yani sürekli neden bu hayat, hak etmiyorum.... Öyle bir hayat istemiyorum. Ben geleceğim için bir şeyler yapmam gerektiğini söylüyorum ama onlar oradan bakınca çok üzülüyorlar. “

Göç sürecinde ise, bazı katılımcılar ailelerinden ayrılmamış ve aileleriyle göç etmiş, bazı katılımcılar aileleriyle göç fikrinde anlaşılamadığı için aile bireylerinden ayrı gelip sonrasında aile bireylerinin yanlarına gelmelerini sağlamış, bazı katılımcılar ailelerini Suriye’de bırakıp gelmiş, bazı katılımcılar ise Türkiye’ye gelen aile bireylerini takip ederek gelmiştir. Ayrıca, bazı aile bireylerinin Suriye’de kalma, bazılarının ise katılımcıların yanına gelme durumu da olmuştur. Dolayısıyla göç, aile ile olan yakınlığı etkileyen ve ülkeler arasındaki hareketliliği başlatan bir unsur olmuştur. Bazı aileler yakinken, bazı aileler dağılmıştır. Aşağıda, hem dağılan hem de bir araya gelen aile bireyleriyle ilgili bir katılımcı ifadesi, örnek olarak verilebilir.

“ Bir kardeşim vardı Lübnan'da. Ben Türkiye'ye geldim. O zaman ailenin yarısı Suriye'de, bir abim Almanya'da, öbürü de Lübnan'da, ben de burada tek başımaydım. 2016'da gelmişim buraya. (...) 2017/2018 de ailem geldi. Sadece annemle kardeşlerim geldiler. Kaçak girme durumu falan olmadı bende. Ben ilk önce Lübnan'a geldim. Lübnan'dan uçakla buraya geldim. Annemi Kaçak getirdik işte kardeşlerimle buraya yerleştik. Bu kadar. Babam şu an orada.”

Son olarak, katılımcılar için, ailelerinin yanlarına gelmesi, aile içindeki rollerini değiştirmiştir. Suriye’deki yaşamlarında ailelerini geçindirmek gibi bir görevleri yokken, Türkiye’deki yaşamlarında ailelerine bakan tek kişi onlardır. Bazı katılımcıların, ailelerine bakan (baba gibi) figürleri yitirmesiyle, ailelerine karşı sorumlulukları daha da artmıştır. Dolayısıyla, göçün, katılımcılar adına aile içindeki sorumluluklarını arttırdığı söylenebilir.

Türkiye’de Kurulan İlişkiler. Katılımcılar, Türkiye’ye geldikleri ilk zamanlarda, tanıştıkları kişiler, arkadaşları veya romantik ilişki adayları tarafından ihanete uğradıklarını anlatırlar. Genellikle anlatılarının bu kısmını, daha çok hayal kırıklığı ile tonlarlar. Öyle ki, katılımcılar ya ilk geldikleri zaman paralarını emanet edip güvendikleri kişiler tarafından dolandırılmış ya da ilk kurdukları arkadaşlık ilişkilerinde, onların da söylediği şekilde sırtlarından vurulmuştur. Aşağıda, bu konuyla ilgili örnek ifadeler bulunabilir.

“Yani Suriyelilerle konuşmak istedim, burada bir adam var, Suriyeli dedi ki ben bir ev kira alayım siz de ödersiniz. Ben de dedim, tamam. Her şeyi aldı bizden; tazminat, sigorta, ev kirası, bilmem ne... Aldı gitti. Tamam dedik. Sonra ev sahibi geldi kapıya. Sonra ben konuşamıyorum, yani iki gün, üç gün oldu, dedim ki buyurun. Sonra dedi ki para istiyorum. Ben para deyince anladım. Dedim ama ben ödedim ki nasıl olur şey dedim. Anlamıyorum dedi. Sonra bir program var, çeviri programı, ben ses kaydediyorum, o da anlıyor, sonra o da aynı şeyi yapıyor. Anladığım kadarıyla o adam parasını aldı gitti.”

Görüldüğü üzere, bu katılımcı, kendi dilini bilen ve hemşehri olarak gördüğü biri tarafından dolandırılmıştır.

“ Karşılaştım insanlarla. Bazıları sırttan vurdu, sırttan vurdu nasıl manevi olarak, tabii ki.. Yani şey olarak değil maalesef... Bazılarına yardım ediyorsun, dertlerini düşünüyorsun. Yardım etmeye çalışıyorsun, mümkün olduğunca ama maalesef bunlar onun kıymetini bilmiyor. Var evet, yani senin hakkında kötü konuşuyorlar. Üstelik inkar ediyorlar, sanki yaptığın yardımlar yaptığın iyilikler görevin. Yanlış düşünüyorlar işte. Sen şey yapıyorsun sabır edebiliyorsun.”

Bu katılımcı ise, Türkiye’ye geldiğinden itibaren edindiği arkadaşlıklarda, iyi niyetinin karşılığını alamadığını düşünmektedir.

Ne var ki, bazı katılımcılar, Türkiye’de daha çok zaman geçirdikçe daha çok arkadaş ve çevre edinip daha samimi insanlarla da tanışmıştır. Bazı katılımcılar özledikleri geleneklerini, zaman geçtikçe komşularıyla paylaşmaya başlamışken, bazı

katılımcılar daha iyi niyetli olduğunu düşündükleri arkadaşlar edinmiştir. Örneğin aşağıda örneğini verilebilecek olan katılımcı, zaman geçtikçe Türkiye’de aynı zamanda onun adına çok iyi olan arkadaşlarından da bahsetmiştir.

“ (...) Türkiye’de bazı insanlar, hepsi değil, çok iyi bazıları çok iyi. Benim elimi çok tuttu, yardım etti ve bazı arkadaşlar o kadar samimi oldu ki benimle. X, üzülme diyorlar. Hepimiz yabancıyız bu hayatta, o bizim ülkemiz, senin ülken değil.(...) Suriyeli arkadaşım yok, hep bu Türkler, hep o kadar iyi insanlarla tanıştım ki... Tamam üzüldüm, olabilir. Bazı insanlar üzdüler beni ama aksine çok iyi insanlarla tanıştım, çok memnun oldum yani onlarla tanıştığım için.”

Son olarak, bazı katılımcıların hayatlarında ise, arkadaşlığa veya ilişkilere yer yoktur. Onlar, ailelerini geçindirmek adına tüm gün çalışıyor ve ilişkiler adına maddi ve manevi anlamda imkan bulamıyorlardır.

Politik Temalar

Savaşın Etkileri. Katılımcılar; anlatılarında savaşla ilgili neler hatırladıklarından ve savaşın günlük yaşamları ve aile bireyleri üzerindeki etkilerinden bahsetmişlerdir. Savaşla ilgili ilk hatırlananlar ise; daha öncesinde değinildiği gibi, bomba, patlama, yıkılan binalar, sokaklarda yatan ölümler, kargaşa ve benzeri travmatik görsellerdir. Bununla beraber, katılımcıların hatırladıklarına göre, temel kaynaklar da günden güne azalmış, elektrik veya su gibi kaynaklar ulaşılamaz olduğu gibi, bazı katılımcıların yaşadıkları evleri de savaştan dolayı büyük hasar görmüştür. Ailesine gitmek için bir köprüden geçmesi gereken bir katılımcı, hatırladıklarını şöyle anlatmaktadır:

“Oraya mesela şöyle düşünün Sıhhiye köprüsü var ama uzun, uzun yani biraz bir 20 dakika yürüme mesafesi var. Yürürken Esad ne yapıyor, bomba atıyor, bilmem ne yapıyor, şey insanlar ölüyor, yani ölümler görüyorum zaten ben. Aileme gidiyorum ben hafta sonu ama o hafta sonu bu hafta sonu büyük köprüden geçmem lazım. O köprü var ya, gerçekten Azrail var ya, her dakika görüyorum ve ben insanlar koşarak gidiyoruz. Ben koşarken insanlar nasıl düşer ve nasıl ölüyorlar gördüm yani ve kalbim duruyor. Kaç defa oraya gitme gitmesi için çok şey yaşadım, yani ölüyoruz gibi, her dakika ölebilirsin yani. “

Savaşın, bütün katılımcıların anlatısına göre, öncelikli etkisinin, yaşamlarındaki engellenmeler olduğu söylenebilir. Öyle ki, çoğu gelecek hedeflerine ve günlük yaşamda yapmaktan keyif aldığı hiçbir aktivitesine devam edememiştir. Bazı katılımcılar uzun süre içinde bulunmak için çalıştıkları eğitim süreçlerini ve mesleklerini yapamaz hale

gelmiştir. Diğer katılımcılar ise, savaşta zarar görmekten korktukları için, arkadaşlarıyla vakit geçirememiş ve hatta yaşadıkları yerden, savaşın o yere ilerleme durumuna göre farklı yerlere (şehirlere veya köylere) gitmek durumunda kalmışlardır.

Savaşın bir başka etkisinin de aile bireyleri üzerinde anlaşmazlığa yol açması olarak irdelenebilir. Öyle ki, savaşın yarattığı politik gerilim, aile bireylerini de bölmüştür. Katılımcıların ailelerinde, ailesi tarafından desteklenmese de savaşa giden ve savaşta hayatını kaybeden bireyler mevcuttur. Aynı zamanda, aile bireyleri arasında, savaşın yaşandığı iki kutuptan, farklı kutupları destekliyor olmak da bir ayrılığa yol açmıştır. Örneğin, bir aile bireyinin babası başka bir kutbu, amcası ve amcasının çocuklarının diğer kutbu desteklemesi ve bu yüzden aralarının açılmasına neden olmuştur.

Göç Süreci.

“Resmi olarak geldim buraya, kaçak olarak gelmedim ben buraya, bavulumla geldim Şam’dan. Lübnan’dan pardon, Şam’dan Lübnan’a, Lübnan’dan Mersin’e, Mersin’den Ankara’ya geldim. Böyle 3 gün kaldım yolda.”

“ Pasaportla geldim işte yasal bir şekilde geçtim, kara sınırından geçtim. Yani şurası şey yapıyor, şeyim yok, nasıl diyeyim ..ııııh...Yani zorlanmadım, o dönemde zorlanmadım, girerken yani açıkçası çok kolay bir şekilde girdim. 2014’te pasaportla girebiliyordum rahat bir şekilde.”

“ Yani bizim hayat ondan sonra 2013 Halep’ten çıktı ben köye gitti, köyden sonra abim Türkiye’de çıktı İstanbul’a gitti. 3 4 ay sonra falan da beni çağırmış. Gel İstanbul’da diyor ben sana iş buldum.Çanta topladık Türkiye’de gidelim dedim anladın mı? Ondan sonra yürüyerek Türkiye tarafında gittim kilis’e kadar, ondan sonra Türkiye’de geldi.”

Türkiye’deki Kaynaklar. Katılımcıların, Türkiye’ye yerleşmelerini anlattıktan sonra daha çok değindikleri konu Türkiye’deki kaynaklardır. Ekonomik anlamda, eğitime ve hakları anlamındaki kaynaklar konularını, katılımcılar hayal kırıklığı ve bazen öfkeyle anlatırlar. Öyle ki, bahsettikleri çoğu kaynak, ellerine geçmeyen veya sınırlı olarak ve zor yollardan geçmiş olan, yokluğunu daha çok yaşadıkları kaynaklardır.

Katılımcıların, ilk başta bahsettikleri kaynaklar, Türkiye’ye alışma sürecinde bulamadıkları kaynaklardır. Öncelikle, maddi anlamda hiçbir destekleri olmadan gelmişlerdir ve bir işe başlamak için en azından gerekli olan Türkçe’yi konuşamıyorlardır. Katılımcıların bazıları için kurslar pahalı gelmişken, bazıları kursa

gitme ihtimalini bile düşünmemiştir. Hiçbir katılımcı ise Türkçe'yi bir kursa giderek öğrenmemiştir. Bununla beraber, Türkiye'nin sistemine ve kültürüne alışmak için de herhangi bir kaynaktan beslenmemişlerdir. Dolayısıyla, katılımcıların Türkiye'ye alışma sürecinde herhangi bir kaynakları olmadığı ve kaynaklara ulaşma konusunda maddi imkanları da olmadığı söylenebilir. Katılımcılar, genellikle alışma sürecinde işe başlamak durumunda kalmıştır.

Yaşı fark etmeksizin katılımcılar, eğitimlerinin devamı konusunda herhangi bir kaynak bulamamıştır. Öyle ki, göçmeden önce Suriye'de ortaokula veya liseye devam eden katılımcılar, Türkiye'de temel öğrenimlerine devam etmek yerine, ailelerine bakabilmek için iş hayatlarına başlamak durumunda kalmışlardır. Eğitim hayatlarına devam etmek isteyen katılımcıların ise, kendi dillerinde eğitimlerine devam edememeleri ve yabancı öğrenci statüsünde eğitimlerine devam etmek ise finansal anlamda onları zorlamıştır.

Katılımcıların, Türkiye'ye gelmelerinin üzerinden yıllar geçmiş olsa da, onlara göre çalıştıkları işler maddi anlamda geçinmelerine yetmemektedir. Çoğunlukla, eğitimlerinin veya hayallerinin dışındaki işlerde, kafede, tercüme işlerinde veya onlara göre geçici olan işlerde çalışmakta ve aynı zamanda ailelerine baktıkları için maaşlarını yetiştirememekte, geçinemediklerini söylemektedirler. Bu konuda, gelecekte daha elverişli ve kalıcı işler için, çoğu Türk vatandaşı olma şartını karşılayamadığından bahsetmektedir.

Irkçılık Konusundaki Deneyimler ve Görüşler. Katılımcılar, anlatılarının sonlarına doğru, genellikle, Türkiye'de onları tanımayan ve konuştukları insanların, ırkçı olarak nitelendirikleri sorular ve davranışlarını hem üzgün hem de öfkeli bir tonla anlatırlar. Öncelikle, kendilerine sorulan sorularına olan şaşkınlıklarından bahsederler. Kendilerine, neden Türkiye'de oldukları ve ülkelerini nasıl bırakabildikleri soruları sorulmuş ve bu sorulara başlarda şaşırılmışlardır. Ayrıca, etraflarının onlara olan bakışlarından da Türkiye'de mülteci olarak yaşadıkları için yargılandıklarını düşünmektedirler. Bu konudaki ifadeleri, aşağıdaki gibidir.

“Türkiye adam tanıştık mesela adam seni tanımıyor. Adam insanlık mesela yok. Sana ne diyor? Sen savaştan nasıl, Suriye'de nasıl bıraktın buradan geldin? Ben keyfimden bırakmadım. Ben şimdi Suriye'de savaş bitti mesela Eset gitti Savaş kalmadı ben yarın sabah giderim mesela.”

“Zor oluyor bazen burada, yani insanların bakışları falan. Bizi bazen kötü bakan oluyor, her yerde olur. Böyle biz burada göçmen olarak geldiğimiz için bunu anlayabiliyorum yani. Çok diyorlar siz niye savaşmadınız, neden senin ülkenizi savunmadınız... Biz onlara bir şey demek istemiyoruz. Ama ben hep şey düşünüyorum: Biz zaten babanın ölmesi gelmezdi. Bir de şey de yani, biz düşman işgali değil yani. Bizim kendi ülkemiz kendimizle savaş o yüzden kalmak da bizde pek bir şey olmazdı. Yani kardeşle kardeşi orada zaten düşman ediyor.”

“Ama bazı insanlar çok kötü, olanlar da yaşıyorsunuz Türkiye’de. Çünkü gerçekten beni çok üzüyor. Çünkü ben o kadar hassas bir insanım ki anlatamam... Bir Hanım, bana dedi ki, “Sen burada ne yapıyorsun?” Ben öyle olay bir yaşadım Çankaya’da. Yani böyle bakıyorum. “Sizin ülkenizde okul yok mu? Hadi gidin oraya.” filan... Dedim, ne diyeyim ona, anlatamadım. Bir de her şey bedava, maaşlar... Bunu nasıl anlıyorlar, nereden çıkarıyorlar, bilmiyorum. (...) Orada- ne diyorlar? Biz olursak oradan çıkamayız diyorlar. Ben düşünerek, konuşarak, söylüyorum yani eğer başına böyle bir şey gelirse ilk onlar kaçarlar. Neden? Çünkü öyle oturuyorsun her gün, bir kişiyi kaybediyorsun. Böyle insan izleyebilir mi bu manzarayı ya? İzleyemez yani. Can en önemli hayata. İnsan... İnsan- ne için yaşıyoruz zaten? Can...Kendini kurtarmak için. Niye içiyorsun bu su? Çünkü yaşamak için. Niye yiyorsun? Çünkü yaşamak için. Şimdi ölmek var orada, kalabilir misin? Ben inanmam bu söylediklerini. Ama gerçekten ben, herkes güzel bir hayat, yani ayrımcısız, ırkçısız yaşamak istiyorum.”

İfadelerden de anlaşıldığı gibi, katılımcılar kendilerine sorulan soruları anlamsız bulmakta ve bu insanlara; gidecek başka bir yerleri, başka bir çareleri olmadığı, yerlerinde kim olursa olsun aynısını yapacağını söyleyerek cevap vermektedirler. Ayrıca, çoğu katılımcı, bu bağlamda, savaşın bittiği gün evlerine dönmek istediklerini ve Türkiye’de kalmak istemediklerini anlatmaktadır. İçlerinde sadece bir katılımcı, Türk’lerin mültecilere olan bakış açılarının bir kısmının mültecilerin davranışlarından da kaynaklandığını düşünmektedir. Şöyle ifade eder:

“Burada göçmen bir mülteci olarak yaşamak çok zor benim için, hem diğer göçmenler için. Çünkü her zaman sokakta gördüğünde hadi başka bir bakan insanların başka bir bakışı var. Tabii bizim de bazı insanların suçu var onların da. Hani onlar mesela bazısı yapmadığı şeyleri yapmasaydı biz bunu belki yaşamazdık. Ama çok eleştiri falan oluyor, ben de mesela herkese benzemesen de o şeylere maruz kalıyorum mesela. Göçmen olduğunda her zaman farklı bir gözle falan bakılıyor hemen farklı bir düşünceler düşüyor insanın aklına. Ben söylemediğim hariç anlayan olmuyor ama. Ben söylediğimde mesela bazı şeyler alıyorum mesela, internetten bir şey alacağım işte, "ah kardeşim falan işte nerelisin?" diyorum. Suriyeli falan deyince orada insan bir susuyor.”

Anlatıların, Sanat Odaklı Tematik Araçlar Dahilinde İncelenmesi

Araştırmanın üçüncü sorusu katılımcıların anlatılarının sanat odaklı tematik araçlarla incelenmesi idi. Aşağıda bu soru kapsamında elde edilen bulgular açıklanmaktadır.

Katılımcılar, anlatılarını, onlara verilen ve üzerini istedikleri gibi kolajladığı karton bavullar aracılığıyla anlatmışlardır. Bu aşama, yaklaşık yarım saat almıştır. Katılımcılara, renkli gazlı, pastel, kuru kalem, yapıştırıcı ve kağıtlar verilmiştir. Öncesinde getirmeleri istenen, kendi hayatlarına ait fotoğrafları da kullanabilecekleri söylenmiştir.

Bu aşamada, öncelikle araştırmacının dikkatini çeken durum, katılımcıların hiç fotoğraf getirmediği olmuştur. Onlara, araştırmacı tarafından gösterilen bavul örneği dikkatlerini çekse de, verdikleri ilk tepki çizim konusunda iyi olmadıkları ve kimliklerini çizimle aktarmak istemediklerini söylemeleri olmuştur. Birkaç katılımcı, onların Türkiye’de olmalarına rağmen, yapacakları en ufak bir kimlik açılımının, onların Suriye’de kalan aile bireylerini etkileyeceğini ve dikkat etmeleri gerektiğini söylemiştir. Dolayısıyla, bavulları şekillendirme konusunda bir çekingenlik söz konusu olmuştur.

Katılımcılar, bavullarını şekillendirmeye başladığında, onlara masanın üstünde sunulan kalem çeşitlerinden sadece gazlı kalemleri tercih etmişlerdir. Siyah, kırmızı, yeşil ve mavi renkleri ağırlıkta kullanılmışken, sadece bir katılımcı turuncu rengini tercih etmiştir ve diğer renkleri hiçbir katılımcı tercih etmemiştir. Katılımcılar genellikle, iki boyutlu çizimler yapmışlardır ve bu çizimler genellikle sembol ağırlıklıdır. Yazılar ve rakamlar daha az yoğunlukta tercih edilmiştir. Bu semboller ağırlıklı olarak bavulların ön ve arka bölümlerine çizilmiş, bavulların yan kısımları ise daha az yoğunlukta kullanılmıştır. Sadece bir katılımcı bavulun yalnızca ön kısmını kullanmıştır. Çizilen semboller ise; kitap, insan ve yan yana, el ele tutuşan insanlar, uçak, köprü, pasaport, tank ve bomba, birbirine kenetlenmiş eller, okul, kitap, kapı, kırık kalp, masa, televizyon, anahtar, araba, futbol sahası, ambulans ve binalardır.

Savaş öncesi dönemi anlatırken, katılımcılar genellikle bavulların; kitap, el ele tutuşan insanlar, okul, masa, televizyon ve futbol sahasının üzerinde bulunduğu bölümü kullanmıştır. Bu figürler; katılımcıların savaş öncesi hayatlarını yansıtır olabilir. Çoğu katılımcı savaş öncesi hayatlarında ortaokul, lise veya üniversite seviyesinde bir öğrenimi devam ettiriyordur ve savaşla beraber bu öğrenimlerini yarıda bırakmışlardır. Katılımcılar savaş öncesindeki sosyal hayatlarını da geride bırakmışlar ve çevrelerindeki insanlarla

paylaştıkları sosyal aktiviteleri özlediklerini belirtmişlerdir. Bu durumda yarım kalan öğrenim hayatları adına kitaplar ve yarım kalan ilişkilerinde geçirdikleri vakitler adına masanın etrafında toplanmak ve futbol oynamak gibi aktiviteler çizilmiş olabilir.

Savaş dönemini anlatırken; katılımcılar, genellikle bavulun belirli bir tarafına bakmışlardır. Bu tarafta ise yukarıda bahsi geçen figürlerden; tank, köprü, ambulans ve bomba figürleri vardır. Bu figürler, katılımcıların savaşla ilgili hatırladıklarını temsil ediyor olabilir. Öyle ki anlatılarında da, düşen bombalardan ve yanan yerlerden, içinden geçtikleri zorlu köprülerden bahsetmişlerdir.

Katılımcılar, anlatılarında son olarak göç dönemini ve göç döneminden sonra Türkiye'ye alışma süreçlerini anlatmışlardır. Bu konularla ilgili, katılımcıların çizdikleri figürler içerisinde; öncelikle pasaport ve uçaktan bahsedilebilir. Öyle ki, çoğu katılımcı Türkiye'ye pasaportlarıyla giriş yapabilmiş ve uçakla gelmiştir. Türkiye'ye nasıl geldikleri konusunda da, göç yolunda yaşadıklarını anlatmak yerine fiziksel olarak nasıl geldiklerini anlatmışlardır. Dolayısıyla, pasaport ve uçak sembolleri bu anlatılar için, yeterli olmuştur. Kırık kalp ve bavulların belirli yerlerinde bulunan insan figürleri ise, katılımcıların Türkiye'ye geldikten sonra yaşadıkları özlem duygusunu belirtmek için çizilmiştir. Öyle ki, kırık kalbi açıklarken, Suriye'de bıraktıkları kişileri özlediklerinden bahsetmişler ve çizdikleri kişilerin aile bireyleri olduklarını söylemişlerdir. Kapı ve anahtar figürleri ise, katılımcıların gelecek hayalleri ve planlarını yansıttığı olabilir. Öyle ki, kimisi üniversiteye gitmenin onlara bir kapı açacağını anlatmışken kimisi de gelecek planları için bir anahtara (gerek Avrupa'ya gitmek, gerek yeni ve daha elverişli bir iş gibi) ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Son olarak, bir katılımcı birbirine kenetlenmiş iki el çizmiştir. Bu figüre, gelecekte yardım etmek istediği insanları anlatırken bakmıştır.

İki katılımcı, bavullarına yazılar da eklemiştir. Bu yazılar şöyle sıralanabilir: “lise, umut ve iyimserlikle hayatta kalmak”, “göç, her şeye yeniden başlamak”, “umutla üniversite kazanmak ve başlamak”, “umut ve iyimserlikle hayatta kalmak”, “aileyi özlemek”, “her zaman sevgi ve yakınlaşmak çok önemli”, “aşk ile koşan yorulmaz”, “okumak ders çalışmak”, “Hayat kaybettiğin yerden başlar”, “aile her şey” ve “yardım”. Bu yazıların, aileyi özlemek ibaresi dışında, genellikle katılımcılara umut veren ve onları hayatta tutan yazılar olduğu söylenebilir. Öyle ki, her iki katılımcı da bu yazıları yazarken, telefonlarından, günlük hayatta ilham aldıkları kaynakları bulmuş ve bunları bavullarına yazmışlardır.

Katılımcılar, genellikle bavullarını çizdikten sonra, araştırmacıyla hazır olduğunu söylemiş ve anlatılarına başlamışlardır. Bu konuda, anlatılarını bavulun aracılığıyla

gerçekleştirme konusunda, katılımcılar farklı yollar izlemişlerdir. Bir katılımcı bavulunu önüne koyup neler çizdiğini açıklarken hayatını anlatmıştır. Bir katılımcı, öncelikle sessizlikte bavuluna bakmıştır ve sonrasında anlatısına başlamış ve başladığı andan itibaren bavuluna hiç bakmamıştır. Diğer üç katılımcı, bavuluna aralarda bakmıştır, fakat anlatılarında sözlü olarak bavullarına referansta bulunmamışlardır. İzlenen her yol birbirinden farklı da olsa, bavullara bakma ve anlatma davranışı ortaktır.

Katılımcıların anlatılarını hem bavullar dahilinde hem de sözel olarak gerçekleştirmelerinin duygusal anlamda da onlarda birkaç etki bıraktığı söylenebilir. Öncelikle, katılımcıların, anlatılarının bazı yerlerinde, farklı duyguları yoğunlaştırmıştır. Örneğin üç katılımcının, hem Suriye’de verdikleri kayıpları, hem de Türkiye’de yaşadıklarını anlatırken gözleri dolmuştur ve bir katılımcı ağlamıştır. Bu süreçte daha çok es vermişlerdir. Bir katılımcı, duygusal yoğunluğunu, hatırlamanın kendisine ne kadar iyi gelip gelmediği konusunda tereddütlerinin olduğundan söyleyerek belirtmiştir. Diğer iki katılımcının duygusal yoğunluğunun ise, daha çok öfkeden yana olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye geldikten sonra olan süreçlerini anlatırken, öfkeli tonlarının şiddetlendiği gözlemlenmiştir. Bu arada, “Anladın mı?”, “Zaten ne olabilir ki?” gibi soruları daha çok sordukları görülmüştür. Ne var ki, duygusal yoğunluğunun hangi yönde olduğu fark etmeksizin her katılımcı, anlatısını daha sakin bir tonda ve geleceğe yönelik hedeflerle bitirmiştir. Bu konuda; anlatılarında geçmişe dönmüş olsalar da, şimdiye dair çizdikleri figürleri sonlara doğru anlatmanın, onları daha çok şimdi ve burada kıldığı ve daha zorlu zamanları atlattıklarını fark etmelerine etkisi olduğu söylenebilir. Öyle ki, bazı katılımcılar anlatılarını, hayatlarında, şükür ettikleri konuları açıklayarak bitirirken, diğer katılımcılar bavullarına bakıp ne kadar çok şey yaşamış olduğunu ve geleceğe dair umutlarının olduğunu belirtmiştir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde; tezin sonuçları analiz edilecek, tezin literatüre katkıları, sınırlılıkları dahilinde incelenecek ve son olarak gelecekteki araştırmalar ve sanat eğitimi uygulamaları adına öneriler verilecektir.

Bu araştırma, Suriyeli mülteci yetişkinlerin, sanat odaklı tematik anlatı araçları yoluyla hayatlarına dair ne anlattıklarını ve nasıl anlattıklarını anlatı araştırması deseniyle ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın soruları, Suriyeli mülteci yetişkinlerin; hayatlarında, kişisel, sosyal ve politik temalar anlamında ne anlattıkları, sanat odaklı tematik anlatı araçları dahilinde nasıl anlattıkları ve anlatmanın Suriyeli mülteci yetişkinleri duygusal anlamda nasıl etkilediği olmuştur. Bu bağlamda, araştırmanın sonuçları incelenecektir.

Katılımcıların anlatıları; kişisel temalar dahilinde incelendiğinde öncelikle, Türkiye'ye göç etmeleriyle beraber, hayatlarına yeniden başlamak durumunda kaldıkları, Suriye'de yaptıkları ve sahip oldukları hiçbir şeyi devam ettiremeyip en baştan, daha farklı hayatlar inşa etmek zorunda oldukları ortaya çıkmıştır. İkinci tema ise, katılımcıların özlemleriyle ilgilidir. Bu duygu; katılımcıların Suriye'deki hayatlarının, bayramlardan arkadaşlarıyla oynadıkları oyunlara kadar çoğu detayını özleyor olması ve geride bıraktıkları, yıllardır görmedi aile bireylerini onlardan yabancılaşacak kadar çok özleyor olmalarıyla ilgilidir. Her katılımcı, çoğunlukla özlemlerinden bahsetmiştir. Üçüncü bir tema ise, korkudur. Katılımcılar, hem Suriye'deki hayatlarında, hem de şu anki yaşamlarında, kaybetmekten ve belirsizlikten korkmuş ve korkmaktadırlar. Bütün bu süreçlere rağmen; katılımcıların geleceğe dair hayalleri ve planları da bulunmaktadır. Bazı katılımcılar için bu sadece huzur içinde yaşayabilmek olsa da, genellikle düzenli ve sürdürülebilir bir iş ile gelebilecek olan daha elverişli ve kaliteli yaşam stilini aileyle paylaşmak hayaller ve planlar arasındadır. Kişisel temaların sonucu olarak Suriyeli mülteci yetişkinlerin; hayatlarına göçle birlikte genellikle savaş öncesinde yaşamayı planladıkları bir ülkede, yeniden başlamayı, aynı zamanda geride bıraktıklarının özlemini ve belirsizliğin korkusunu yaşarken deneyimlediklerini ve hala bu yaşamlarına dair umutları veya huzur istemlerinin olduğu söylenebilir.

Katılımcıların anlatılarındaki sosyal temalar, onların ilişkileri ile ilgilidir. Bu konuda ilk tema göç sürecinin ailevi ilişkiler üzerindeki etkisidir. Katılımcılar; göç nedeniyle ya ailelerinden ayrılmış, ya aileleriyle gerginlikler yaşamış, ya da ailelerinin peşinden gelerek göç süreçlerine başlamışlardır. Her durumda da, göçle beraber, aile bireyleri arasında yaşanan kısa veya uzun zamanlı bir ayrılıktan söz etmek mümkündür. İkinci tema olan katılımcıların Türkiye’deki ilişkileri ise, genellikle katılımcıların Türkiye’de kurduğu ilişkilerinde başlarda hayal kırıklığına ve ihanete uğramış olması, sonrasında bazı katılımcılar için iyi ilişkilerin karşılıklarına çıkması ve bazı katılımcılar için, içlerinde bulundukları temel ihtiyaçlarını karşılama zorluğundan dolayı hiçbir şey ifade etmemesi ile açıklanabilir. Sonuç olarak, katılımcıların gerek ailevi gerek ise arkadaşlık, gündelik veya romantik ilişkileri, göç öncesi ve sonrasında, hayatlarında zorlanıyor olabildikleri bir alana dönmüştür.

Anlatılardaki politik temalardan ilki, savaşın katılımcılar üzerindeki etkisidir. Bu tema, her katılımcının, bir toplumun parçası olarak, ülkelerinde yaşananlar dolayısıyla birlikte deneyimlemiş olduğu etkileri kapsamaktadır. Öyle ki, her katılımcı ülkesindeki savaş nedeniyle sevdiği birini kaybetmek veya fiziksel tehlikeye maruz kalmak gibi bir travma yaşamış ve hayatının olağan akışından olmuştur. Bu olayların nasıl olduğu, katılımcıların hayatlarının hangi evresinde olduğu, kiminle olduğu veya kişileri duygusal anlamda nasıl etkilediği fark edebilirken, ne gibi olayların olduğu katılımcılar tarafından aynı şekilde anlatılmıştır. Diğer sözlerle, bu temaya, savaşın bir toplumu ve o toplumun olağan akışını nasıl etkilediği ve bunların, katılımcılar tarafından tam olarak ne anlama geldiği olarak bakılabilir. İkinci bir tema ise, göç sürecidir. Bu tema, katılımcıların, göç süreçlerinin, göçün politik anlamdaki (örneğin, Suriye ve Türkiye’nin mültecilerin göçü anlamındaki anlaşmaları, sınır kapısından giriş ve saire) tanımları anlamında açıklanması olabilir. Öyle ki, bu temada, katılımcıların göç ederken hepsinin genellikle izledikleri rotanın birkaç durak noktası olduğu ve üç gün sürdüğü, çoğu katılımcının sınır kapısından resmi olarak geçerken, bazı katılımcıların onlardan sonra gelen aile bireylerinin resmi olmayan yollardan geldiği saptanmıştır.

Katılımcıların, Türkiye’deki kaynaklarla olan deneyimleri ve görüşleri ise, politik anlamdaki üçüncü temanın konusudur. Katılımcılar, Türkiye’ye geldikten sonra; yaptıkları işlerin, bu işlerden kazandıkları paraların, eğitim konusunda geçmiş kazanımlarının devamındaki fırsatların ve sosyal yaşam anlamındaki kaynakların yeterli olmadığını düşünmektedir. Buna örnek olarak, genellikle günün büyük bir kısmında çalıştıkları işlerden gelen aylık kazançlarının çoğunu, ailesiyle beraber oturduğu evin

kirasına ve bu ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamaya ancak yetirdiği ve dolayısıyla, ne Suriye’de bıraktıkları eğitimi ne de eski sosyal yaşamlarını idame ettirmeye maddi güçlerinin olmadığını, ayrıca hiçbir konuda (eğitimsel veya mesleki) denklik bulamadıklarını, dil öğrenmek konusunda bile yeterli kaynakların olmadığını verilebilir. Son tema olan ırkçılık için ise, katılımcıların çoğunlukla ırkçılığa maruz kaldıklarını ve bu konuda, anlatılarına devam ederken, onlara neden evlerine dönmedikleri ve nasıl evlerini bırakabildikleri gibi sorular soran, yargılayıcı bir biçimde bakan kişilere, aslında göç etmekten başka bir çözümlerinin olmadıklarını genellikle öfkeli bir vurguyla cevapladıkları söylenebilir. Politik anlamdaki temalarda, sonuç olarak, katılımcıların bir toplum olarak savaşta neler deneyimledikleriyle başlamakta, göç sürecini nasıl geçirdikleriyle devam etmekte, göç ettikten sonra bulundukları ülkenin kaynakları konusunda yine bir topluluk olarak fırsatlar bulamadıklarını ve ayrıca bu ülkede ırkçılığa maruz kaldıklarını düşünmeleri gibi bir olaylar döngüsüyle açıklanabilir.

Anlatılar, yer dahilinde incelendiğinde, Suriye’de başlayıp, Suriye’nin birkaç şehriyle devam edip, fiziksel anlamda bulunulmasa da hedef olarak gösterilen yer olarak Avrupa veya tekrar Suriye olarak ilerlediği söylenebilir. Bu, katılımcıların, hem savaşın başlamasıyla, savaştan kaçmak adına birçok şehri gezmesi ile hem de Türkiye’deki kaynaklar konusunda hayal kırıklığına uğradıkları için gerek eski koşullarıyla kendi ülkelerini gerekse başka bir ülkeyi hayal ediyor olmalarıyla açıklanabilir.

Anlatılar, olaylar dahilinde incelendiğinde, katılımcılar tarafından hayatlarındaki savaş öncesi olayları anlatılmayıp genellikle anlatı başlangıcı olarak savaşla başlamaları ilk bulgudur. Bu süreçten sonra savaşa değinilirken, göçün fiziksel ve sürece bağlı kısmı anlatılmayıp daha çok göç sonrasındaki zorlu alışma süreci anlatılmıştır. Kişilerin ve öznelere, katılımcıların anlatılarda nasıl kullanıldığı incelendiğinde; ben kişisi ve öznesinin genellikle zorlukların üstesinden gelen, aile bireylerinin genellikle özlem, korku, kaybetme ve bağlılık durumları anlatılırken ve belgesiz zamirlerin (kimse, herkes gibi zamirlerin) ise öfke ve hayal kırıklığını yansıtırken kullanıldığı fark edilmiştir. Son olarak; katılımcıların, anlatılarında duygu durum olarak; belirli evrelerden geçtiği görülür. Katılımcılar, hayatlarını, savaş önceki kısmında geçmişe dair genellikle olumlu (umut, mutluluk veya hayatın normal akışına dair kabullenmiş bir hal) duygularla anlatırken, savaşı korku, hüznün ve kaybetme gibi olumsuz ve katılımcıları zorlayan hislerle, göç ve sonrasını hayal kırıklığı, sınanmışlık ve sabırla, en son kısmını ise kabullenmişlik ve şükürle anlatırlar.

Katılımcıların, sanat odaklı tematik anlatı araçlarını kullanarak anlatması konusunda ise birçok bulgunun bulunduğu söylenebilir. Özetlenecek olursa, ilk nokta olarak, katılımcıların karton bavulları her ne kadar benzer renkler ve benzer sembollerle boyasalar da, her birisinin hayatlarına dair kendi istediklerini anlatmak adına farklı yollara başvurduğu söylenebilir. Her katılımcı, ya sadece anlatısına başlamadan önce bavuluna bakarak konuşmuş, ya her seferinde bavuluna atıfta bulunup ve bakarak anlatmış, ya çizmiş ve bakmamış, ya da anlatısının aralarında bakmıştır. Söz konusu farklılığın, süreçte araştırmacının da soru sorma biçimine yardımcı olduğu söylenebilir. Örneğin, her zaman bavuluna atıfta bulunan bir katılımcıya, anlattıkları daha kısa olduğu için, bavuluna bakarak soru sorarken; bavuluna bir kere bakıp kesintisiz bir şekilde hayatını anlatan katılımcıya iletişim içerisinde çok daha az soru sormuştur. Sorulan sorular, katılımcıların çizimleri ve bu çizimler üzerinden anlattıklarına dair olduğu için, soruların daha az varsayımsal ve katılımcıları dinleyen sorular olduğu söylenebilir. Bütün bunlar, katılımcılara verilen görevin, onlara özgü bir yaratım süreci olduğuna ve her katılımcının da kendi yolunu bularak anlatabileceği araçlar olmasına yorulabilir. Bir başka nokta ise, katılımcıların çizimlerinde, daha koyu ve skalası az renkler kullanıp sembollere ağırlık verdikleridir. Son olarak, katılımcıların ülkeleriyle olan politik bağlarının onları hala bir baskıya sokuyor olması nedeniyle, hayatlarına ait herhangi bir fotoğraf paylaşmamaları da araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir.

Sanat odaklı tematik araçlarla hayatlarını anlatma sürecinin, katılımcıları belirli anlamda etkilemiş olduğu da bulgular arasındadır. Öncelikle, katılımcıların hayatına geçmişe dönerek bakıp anlatılarını şimdiki zamanda bitirmesi, hayatlarında üstesinden gelebildikleri zorlu durumları görebilmesine ve umutlu veya şükür dolu hissetmelerine yardımcı olmuştur. İki katılımcı bunu direkt yolla anlatılarının sonunda bavullarına bakarak, ne çok yoldan geçtiğini ve ilerisi için umutlu olduğunu söylerken; diğer katılımcılar gelecek isteklerinden ve hayatta yine de elinde olanlara dair olan şükür dolu hislerinden bahsetmiştir. Ayrıca, bazı katılımcılar belirli duyguları (hüzün ve öfke olmak üzere) derinlemesine yaşamıştır. Hatta bir katılımcı, yaşadığı derin hüzünden ve kendini açıyor olmasının farkında olduğunu ve bunu çok uzun süredir yapmadığı için tedirgin olduğunu da dile getirmiştir.

Alba ve Holdaway'e göre, göçmenlerin öncelikli sorunlarından biri, gittikleri ülkede daha düşük statüde olmaları ve ülkelerin, göçmenlerin kültürü ve diline uygun yeterli kaynaklara sahip olmamasıdır (2017). Mülteciler ise, eğitimlerine zaten devam edemiyorlardır çünkü bu konuda ayrıca maddi kaynakları yoktur (Ferris& Winthrop,

2010). Bu durum, çoğu katılımcının anlatısında ortaya çıkmıştır. Öyle ki bu bilgi, eğitimine devam edememiş olan, Suriye'deki mesleğini Türkiye'de devam ettiremiyor olan, Türkiye'deki kaynaklarla geçinmiyor olan birçok katılımcının durumunu özetlemektedir.

Alan yazına göre, mülteciler, genellikle siyasi bir tehdit sebebiyle memleketinden kaçmak durumunda kalan kişilerdir. Bu kişiler, genellikle birçok taranmaya maruz kalmış, yüksek seviye korku yaşamış, birçok kayıp vermiş, ailelerinden ayrılmış ve hayata birçok varlığını kaybederek yeniden başlamıştır (Ahmadzadeh ve diğerleri, 2014). Göç ettikleri ülkeye karar verirken, genellikle ülkenin yakınlığı kararlarını etkileyen bir faktördür. Geldikleri ülkede ise, kültürel anlamda uyumsuzluklar, dışlanma ve etiketlenme ile baş etmektedirler. Bu alan yazın bulgularına benzer şekilde, bu araştırmanın bulgularına göre de katılımcılar; bombalanmaya maruz kalma, aile bireylerini savaşta kaybetme ve benzeri travmatik nedenlerden dolayı ülkelerini bırakmıştır. Ülkelerinden Türkiye'ye gelmelerinin sebebi, Türkiye'nin yaşayabilecekleri en yakın ülke olması veya Müslüman bir ülke olmasıdır. Ayrıca, kişisel temalarda da hayatlarındaki korkularından, göçle beraber yeniden başlama hislerinden ve aileye olan özlemlerinden bahsetmişlerdir. Son olarak, araştırmanın bulguları içinde olan politik temalarda ise, katılımcıların ırkçılıkla ilgili görüşleri yer almaktadır. Onlar, insanlar tarafından dışlayıcı ve etiketleyici bakışlara maruz kaldıklarını, buradaki ilişkilere alışamadıklarını ve etraflarından onları dışlayan, onları anlamayan yorumlara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bulgularının, AFAD'ın 2017 tarihli raporuna göre, benzerlik gösteren yanları olduğu söylenebilir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin büyük bir yoğunluğu ülkelerindeki iç karışıklık bitmeden ülkelerine dönmeyi düşünmemektedir. Bu araştırmadaki katılımcılar da, genellikle iç karışıklık biter bitmez ülkelerine dönmek istediklerini belirtmişlerdir. Ahmadzadeh ve arkadaşlarının raporunda ise, mültecilerin küçük bir kısmının, savaşta ideolojik olarak yer aldıklarının ve terör örgütlerine dair sempatiilerinin olduğu belirlenmiştir. Bu bilgi, bu araştırmanın bulgularına da uzak değildir. Öyle ki, araştırmanın küçük bir payını oluşturan iki katılımcı, Suriye'deki savaşta örgütlenmeye dair belirli görüşlerinin olduğunu ve bunun onları aile bireylerinden ayırma noktasına getirdiğini, ve ülkelerinde kalsalardı savaş ordusunda olacaklarından emin olduğunu dile getirmiştir. Son olarak, rapordaki kişilerin yarısının umutlu, yarısının umutsuz hissettiği ortadadır. Bu araştırmada da, katılımcıların hepsinin gelecek planları ve hayalleri de olsa, ikisi bu konularda umut beslerken diğer üçü sadece huzur istediğini söylemiştir.

İnsan hakları bildirgesine göre, herkes kültürel yaşama serbestçe katılma, sanat, bilim ve öncelikle eğitimden yararlanma hakkına sahiptir. Bu hakkın, hangi ülkede bulunduğu fark etmeksizin mültecileri de kapsadığı söylenebilir çünkü mültecilerin, bulundukları ülkede hukuki olarak tanınırlıkları olmalıdır. Dolayısıyla, bu araştırma kapsamında, mültecilerin, ulaşamadığı kaynaklar, aslında onların Türkiye’de de hakkı olan kaynaklardır. Etraflarından, Türkiye’deki kaynakları bedavaya kullandıklarını duymaları, henüz eğitim haklarını bile karşılayamadıkları için de onları üzüyor olabilir.

Tezin ikinci kavramsal çerçevesinde, ülkelerin göçmenlerine dair uyguladığı politikalarından bahsedilmiştir. Bazı ülkeler, göçmenlerin kültürlerini koruyup aynı zamanda bulundukları kültüre adapte olmaları için onlara kaynaklar sunarken, bazı ülkeler göçmenlerin sadece bulundukları ülkenin kültürünü edinmeleri hedefler. Bu kapsamda, Türkiye’nin öngörülemez bir Suriyeli mülteci göç akınında, herhangi bir kültürü olmadığı ve bu yüzden katılımcıların da çoğunun kültürel uyumunu sağlayamadıkları söylenebilir. Öyle ki, Wand ve arkadaşlarının mültecilerin göç etme ve uyumu konusundaki dört aşamalı modelde, irtibat öncesi ve irtibat evresinden sonraki çatışma evresi, göç eden kişilerin duygusal krizleri ve her iki kültür arasında çıkan olumsuz tutumları kapsar. Bu çatışmaların çözüme kavuşması, modeldeki bir sonraya evreyi getirirken, kavuşmaması ise uyumun sağlanamaması demektir. Sonuç olarak, hala ırkçılığa maruz kaldığını açıklayan ve bu konuda kızgın söylemlerde bulunan mülteciler için, dolayısıyla, kültürel uyumun sağlanamadığını ve Türkiye’nin de bu konuda politikasının olmadığı çıkarımında bulunulabilir.

Alan yazındaki anlatı araştırmalarının birkaçı; anlatının, katılımcıların hayatına dair yeni bir anlam çıkarıp gelecek hedeflerine odaklanabilmelerine, geçmişlerini şuanda fark edebilmelerine ve geçmişlerinin katılımcıları oldukları kişi yapmakta bir etken olduğunu görebilmelerine yardımcı olmuştur (Burcu ve arkadaşları, 2015; Fobear, 2015). Bu bulgular, bu araştırmadaki katılımcıların anlatılarına baktıklarında nelerin üstesinden geldiklerini fark etmeleri, geçmişte yaşadıklarının onları şuan oldukları kişiler olduğunu fark etmeleri ve bazılarının geleceğe dair umutlu olduğunu söylemesiyle benzerlik göstermektedir. Anlatının, katılımcılar üzerinde söz konusu benzer etkileri gerçekleştirdiği ve bunun, Suriyeli mülteci grup için de geçerli olduğu söylenebilir.

Anlatı araştırması konusunda, bu araştırmanın bulgularının veri toplama sürecine dair de, alan yazınla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Katılımcılarının tiyatro yoluyla hayatlarını anlattıkları Kaptani ve Davis’in eylem araştırmasında; katılımcıların kendilerini sadece mülakatla değil fakat tiyatro yoluyla anlatmalarının, anlatıların çok

boyutlu olarak şekillenmelerine ve katılımcıların, anlatılarını tek bir şekilde, araştırmayıcı cevap vermek için yapmak zorunda hissetmemelerine yardım etmiştir (2008). Bu araştırmada da, araştırmanın beş kişiyle yapılmış olmasına rağmen, ortak temalarda toplanabilecek kadar zengin veri elde edilmiştir. Ayrıca, araştırmacı, katılımcılara soru sorarken, bu soruların bir varsayım içermemesi konusunda her zamanki kadar çok zorlanmamıştır çünkü katılımcıların anlattıkları üzerinden sorular sorabilmiştir. Bu, anlatıların hem lineer ve soru odaklı olmaması, hem de bir araç dahilinde zengin bir biçimde anlatılmasından kaynaklanıyor olabilir.

Son olarak, araştırmanın bazı bulguları ise, alan yazına göre yeni sayılabilir. Katılımcıların, hayatlarına dair en kısa ve detaysız şekilde anlattığı kısmın göç süreçleri olmasının, literatürde daha önce bahsedilmediği söylenebilir. Bu, göç sürecinin aslında sadece fiziksel bir süreç olmaması ve sürecin, Wand ve arkadaşlarının da geliştirdiği modele göre, irtibat öncesi evre ile mental olarak başlamasıyla, göçün, başlangıcı kadar süreciyle de ilgili olduğuyla açıklanabilir. İkinci olarak, katılımcıların anlatılarında ben kişisini zorlukların üstesinden gelen, aile bireylerini özlenen, kaybedilen veya korku duyulan, belgesiz zamirler ise öfke ve hayal kırıklığının yansıtıldığı kişi olarak kullanmaları, yeni bir bulgudur. Bu, anlatının kişilere, nelerin üstesinden geldiklerini göstermede yardımcı olmaları ve mültecilerin psikolojik durumu ve uyum durumuyla ilgili olabilir. Öyle ki, aileye karşı özlem, kaybetme korkusu ve yüksek düzeydeki korku, mültecilerde genellikle görülen duygu durumlarıyken; dışlanmalarıyla birlikte, çoğunlukta olan halka olan öfkelerini belgesiz zamirlerle açıklamaları mümkün olabilir.

Bütün yeni bulguların, sanat eğitimi alanına olan katkılarını belirtmekle beraber, yapılan bu araştırmanın sınırlılıkları da söz konusudur. Öncelikle, bu araştırma beş katılımcının oluşturduğu bir grupta yapılabilmektedir. Bir nitel araştırma kapsamında, bu beş katılımcının verisinin, doyum noktasına ulaşp ulaşamadığına, her ne kadar ortak temalar çıkmış olsa da, emin olunamamıştır. Beş kişilik grupta dahi her katılımcının farklı deneyimlerinin olduğu göz önünde bulundurulursa, her ne kadar bu deneyimler aynı çatı altında toplanmış olsa da, daha farklı deneyim ve daha farklı tematik boyutların, araştırmanın bir parçası olup olmayacağı bir soru işareti olmuştur. COVID19 virüsü ve Türkiye'deki ekonomik gerilemenin, öncelikle tezin uzun bir süre Suriyeli mülteci yetişkinlere ulaşılmasına neden olmuştur. Öyle ki, çoğu mülteci evlerinde çevrimiçi olarak yapılabilecek ve dolayısıyla kendilerini duygusal olarak açtıkları bir etkinliğe çekingen bakmıştır ve diğer bir çoğunluk mültecinin buna ait teknik yeterliliği yoktur. Yüz yüze verilerin toplanması ise, hedeflenen kitlenin eskiden daha sık gittikleri

merkezlere artık hem maddi hem de COVID19 sonrasındaki mental hallerinden dolayı daha az uğradığı, çoğu etkinliğe katılacağını söyleyip katılmadığı zamanlara denk gelmiştir. Daha uzun sürelerle de toplanılabilecek olan veriler, hem tek seferde toplanmak durumunda kalınmış hem de daha küçük bir grupta gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, COVID19 virüsünün, veri toplama sürecine verdiği ara ile birlikte, Türkiye’deki ekonomik gerilemelerin Suriyeli mülteci yetişkinler üzerindeki yansımaları, bir araştırma için hedef kitleye ulaşmayı gün geçtikçe zorlaştırmıştır ve beş katılımcıya ulaşılabilmektedir. İkinci bir sınırlılık ise, katılımcıların ikinci dilinde bir anlatı yapmış olmaları ve araştırmacının, katılımcıların ilk diline ve bu dilin ikinci dilleri üzerine etkilerinin neler olabileceğine hakim olmamasıdır. Uygulama süresince, katılımcılar bazen hatırlayamadıkları kelimeleri emin olmak için araştırmacıya sormuş ve bazı zamanlarda söylemek istediklerini birkaç farklı cümleyle ifade etmek istemişlerdir. Dolayısıyla, hakim oldukları ve kendilerini ifade etmek için gramatik yapılar konusunda daha fazla düşünmeyecekleri ana dillerinde bir anlatı yapmanın, katılımcıları daha çok anlatılarının içine sokup solmayacağı bir soru işaretidir. Ayrıca, onların ana diline ve ne demek istediğine dil açısından da hakim olabilecek bir araştırmacıyla ne gibi farklı anlatıların paylaşılacağı da bilinmemektedir.

Bulgular açısından tartışılabilir olan bir başka sınırlılık ise, sanat odaklı tematik araç olan kolaj yapılmış bavulların ne gibi bir analiz aracıyla çözümlenebileceği veya çözümlenmesinin bir anlatı araştırması deseni bağlama ne kadar uyduğunun, henüz literatür anlamında bilinmemesidir. Bu araştırmada, bavullar asıl anlatılar için bir araç olmuş, onların kullanımı dahilinde anlatıların ne olarak ve nasıl olacağı irdelenmiştir. Dolayısıyla, kendilerine bir veri olarak bakıldığında, anlatılara göre daha çok destekleyici bir veri kaynağı olmuştur. Katılımcıların aynı zamanda, kendilerini daha uzun süreli bir şekilde ifade edebileceği kolajlar, araştırmadan daha öncesinde pilot çalışması yapılmış belirli bir veri analiz aracıyla incelenip bir anlatı bağlamında nasıl kullanılabilir olacağı, yine bir soru işaretidir. Aynı zamanda, veri inceleme sürecinin ana bölümünü oluşturan Fraser’in anlatı el kitabı, daha öncesinde herhangi bir Türkçe anlatı araştırmasında kullanılmamış olup bu araştırmada ilk defa denenmiştir. Dolayısıyla, bu manüelin ne gibi farklı yöntemler dahilinde de kullanılabileceği, özellikle mülteci kitle için nasıl bir yol izlendiğinde anlatıların her satırının bir veri kaynağı olarak nasıl inceleyebileceği bir soru işaretidir. Bu araştırma için geliştirilen yöntem, deneme yanılma ve Fraser’in diğer araştırmalarındaki yolundan inisiyatif alma yordamıyla ortaya çıkmıştır.

Bütün bu sınırlılıklarla beraber, araştırmanın, öncelikle Türkiye’deki mülteci yetişkinlerin hayatının, anlatı deseniyle açıklanması konusunda bir ilk olduğu söylenebilir. Bu konudaki öneriler ve geleceğe dair fikirler, aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Aynı araştırma, daha büyük sayıda bir grupla yapılabilir. Bu konuda ne gibi kişisel, sosyal, kültürel ve politik temaların neler olacağı araştırma sorusu olabilir.
- Aynı araştırma, sadece bir ülkeden gelen mülteci grubuyla değil, farklı ülkeden gelen gruplarla da yapılabilir. Bu konuda, farklı ülkeden gelen mültecilerin anlatılarının ne konuda benzerlik ve farklılık gösterdiği araştırılabilir. Aynı şekilde, belirli bir seneden önce gelen göçmenlerle, belirli bir seneden sonra gelen mültecilerin, yaşamlarında ne gibi farklılıklar olduğu da araştırılabilir.
- Aynı araştırma, farklı yaş gruplarıyla yapılabilir. Özellikle çocukların, ergenlerin ve belirgin yetişkinlerin; içinde bulundukları gelişimsel evreler dahilinde, neler anlattıkları araştırılabilir. Bu konuda, aynı zamanda, farklı yaş gruplarının neler anlattıkları hakkında bir karşılaştırma araştırması yapılabilir.

Aynı zamanda araştırma, Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin, anlatılarını, sanat odaklı tematik araçlar dahilinde yapılması konusunda da bilindiği ve tarandığı kadarıyla, bir ilk örnek teşkil etmektedir. Bu konuda, aşağıdaki öneriler ve sorular, araştırmanın ilerlemesine yön verebilir.

- Araştırma dahilinde, sanat odaklı tematik araçlarla toplanılan veriler, daha uzun sürelerle toplanabilir. Bu konuda, kolaj sürecinin daha uzun sürmesi ve hem kolaj hem anlatı sürecinin, bir grup dahilinde yapılması, verileri daha da zenginleştirebilir. Gelecek araştırmalarda, anlatıyı bir grup dahilinde gerçekleştirmenin ve kolaj sürecinin nasıl geçtiğinin ve kolajların da bir amaç olarak incelendiğinde neler temsil ettiğinin de cevaplanması söz konusu olabilir.
- Farklı bir sanat odaklı tematik araçla, ne gibi verilerin ve dolayısıyla temaların ve anlatı stillerinin ortaya çıkacağı, gelecek araştırmalar için bir yön olabilir. Örneğin, mülteci grubun ülkelerinde bıraktıkları bir bireye yazacakları ve dizayn edecekleri, göç ettikten sonra hayatlarında neler olduğuyla ilgili yazacağı mektuplar, günlükler, sevdikleri ve tercih ettikleri bir kutu oyunu

dahilinde düzenlenebilecek araçlar ve benzeri birçok fikir de veri toplama aracı olabilir.

Son olarak, araştırmanın veri toplama sürecinin, marjinal gruplarla çalışma konusunda farklı metodolojilere yer verebilir. Öneri örnekleri aşağıdaki gibidir;

- Sanat öğretmeni, öğrencilerini tanıması ve sürecinin başında buz kırma etkinlikleri olarak farklı sanat odaklı tematik araçları kullanabilir. Bu, hem öğretmenin öğrencileri, hem de öğrencilerin birbirini çok boyutlu bir şekilde tanımalarına, grubun ısınmasına ve hayatını açıklayan öğrencinin, kendi istediği şekilde ve düzeyde açıklama konusunda rahat olmasına yardımcı olabilir.
- Tiyatro eğitiminde, sanat odaklı tematik araçlar, oyun kurma ve oyun çıkarma sürecinde bir kaynak olarak kullanılabilir. Öyle ki, bavullardan başlayan bir süreç, bavulların yine araç olarak kullanıldığı ve katılımcıların hayatını konu alan bir kolaj oyununa evrilebilir.
- Söz konusu araçlar, bir ülkedeki iki kültürün (dominant kültür ve marjinal grubun kültürü olmak üzere iki kültürün) birbirlerine daha olumlu bir tutum ve anlayış geliştirebilmesi için, halka daha açık performans etkinliklerde kullanılabilir. Örneğin, farklı kültürden kişilerin bir araya gelip birbiriyle bavullarını ve dolayısıyla hayatlarını paylaştığı interaktif müzeler, farklı tematik araçlarda yazarların bir radyo tiyatrosu oyununa çevrilmesi ve benzeri gibi süreçler; karşılıklı kültürel anlayışı geliştiren uygulamalar olabilir.

KAYNAKLAR

- “About.” Suitcase Stories, 1 Aug. 2021, <https://suitcasestories.org/about/>.
- “Postcards.” Postcards from the Chihuahua Border, 2019, pp. 27–52., <https://doi.org/10.2307/j.ctvr43jw9.7>.
- Adıgüzel, Ö & Yalçınkaya, O (2019). Okulöncesi Dönemde Anlatı Tiyatrosu ile Alıcı Dil Gelişimi. *İlköğretim Online*, 18(2), 563-583. doi: 10.17051/ilkonline.2019.562017
- AFAD (2017). *Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı
- Ahmadzadeh, H. Çorabatır, M. Husseini, J. Hashem, L. & Wahby, S. (2014). *Ensuring quality education for young refugees from Syria*. Oxford: Refugee Studies Centre, Oxford Department of International Development, Oxford University
- Akıncı, B. , Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul . *Göç Araştırmaları Dergisi* , (2) , 58-83 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/gad/issue/43299/526432>
- Alba, R., & Holdaway J. (2017). *Göçmen Çocukların Okul Halleri*. İstanbul, Türkiye: İKÜ Yayınevi
- Altıntaş., M. E. (2018) “DKAB Öğretmenlerine Göre Suriyeli Çocukların Devlet Okullarında Karşılaştıkları Sorunlar (Nitel Bir Araştırma).” *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, vol. 18, no. 2, 2018, pp. 469–499., <https://doi.org/10.33420/marife.460366>.
- Berry, J. W. (2006). Acculturation: A Conceptual Overview. In M. H. Bornstein & L. R Cote (Eds.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* (pp. 13–30). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Casey, B., Proudfoot D, Corbally M. Narrative in nursing research: an overview of three approaches. *J Adv Nurs*. 2016 May;72(5):1203-15. doi: 10.1111/jan.12887. Epub 2016 Jan 8. PMID: 26749518.
- Cecile, R. , Lacroix L. (2006). Playing with identities, transforming shared realities: school theatre workshop for immigrant and refugee adolescents. *The Arts in Psychotherapy*, 32(2005), 13-27. doi: n.d.
- Cenevre Deklerasyonu (Birleşik Krallık, Türkiye ve Yunanistan) 1974- halen
- Clacherty,3 G., and Diane W. The Suitcase Stories: Refugee Children Reclaim Their Identities. Double Storey Books, 2008.

- Cortazzi, M. (1994). Narrative analysis. *Language Teaching*, 27(3), 157-170. doi:10.1017/S0261444800007801
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2014). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Crul, M., Holdaway, J., De Valk, H. A. G., Fuentes, N., & Zaal, M. (2013). Educating the children of immigrants in old and New Amsterdam. In *The Children of Immigrants at School: A Comparative Look at Integration in the United States and Western Europe* (pp. 39-83). New York University Press.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi . Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , (17) , 67-91 .
- Demirhan, Y. & Aslan, S. (2016). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi . Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi , 5 (1) , 23-62 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/birtop/issue/29486/316343>
- Elliot, J (2005). *Using Narrative in Social Research*. London: Sage Publications, Inc.
- Erol, M. & Ersever, O. G. (2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale . Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 24 (1) , 47-68 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/khobilim/issue/34212/378196>
- Ferris, E. & Winthrop, R. (2010). *Education and Displacement: Assessing Conditions for Refugees and Internally Displaced Persons Affected by Conflict*. UNESCO
- Fobear, K. (2015). "I Thought We Had No Rights" – Challenges in Listening, Storytelling, and Representation of LGBT Refugees. *Studies in Social Justice*, 9(1), 102-117, doi: n.d
- Fraser, H. "Doing Narrative Research." *Qualitative Social Work*, vol. 3, no. 2, 2004, pp. 179–201., <https://doi.org/10.1177/1473325004043383>.
- Gilbert, K. R. "Taking a Narrative Approach to Grief Research: Finding Meaning in Stories." *Death Studies*, vol. 26, no. 3, 2002, pp. 223–239., <https://doi.org/10.1080/07481180211274>.
- Hill, C. E. (2001). *Helping skills: the empirical foundation*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Horghagen, S. Josephson, S. (2010). Theatre as liberation, collaboration and relationship for asylum seekers. *Journal of Occupational Science*, 17(3), 168-176. doi: 10.1080/14427591.2010.9686691
- İçduygu, A. & Şimşek, D. (2016). *Syrian Refugees in Turkey: Towards Integration Policies*. Ankara: Turkish Policies Quarterly
- İnce, Celal. "Göç Kuramları Ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme." *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2019, <https://doi.org/10.26466/opus.546737>.

- John,S. (2008). Drama ve İyi Oluş: Anlatı Kuramı ve Ruh Sağlığı Bilincini Arttırmada İnteraktif Tiyatronun Kullanımı. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(5), 116-127.
- Kaptani, Erene, and Nira Yuval-Davis. "Participatory Theatre as a Research Methodology: Identity, Performance and Social Action Among Refugees." *Sociological Research Online*, vol. 13, no. 5, 2008, pp. 1–12., <https://doi.org/10.5153/sro.1789>.
- Keleş,S. Oddgeir F., Thormod I, Sirin,S. Brit O. (2018). Resilience and acculturation among unaccompanied refugee minors. *International Journal of Behavioral Development*, 42(1), 52-63, doi: 10.1177/0165025416658136
- Kentli, F. (2016). İdeal Öğretmenlerin Disiplin Modelleri: Bir Anlatı Çalışması . Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 12 (1) Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/mersinefd/issue/17399/182062>
- Ketelle, D. (2010). The Ground They Walk On: Photography and Narrative Inquiry. *The Qualitative Report*, 15(3), 535-568. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2010.1164>
- Kirişçi, K. (2014). *Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going Beyond Hospitality*. Washington: Brookings Institution
- Leitch, R. "Limitations of Language: Developing Arts-Based Creative Narrative in Stories of Teachers' Identities." *Teachers and Teaching*, vol. 12, no. 5, 2006, pp. 549–569., <https://doi.org/10.1080/13540600600832270>.
- Lenette, C., Cox, Lenoie, &Brough, M.. (2015). Digital storytelling as a social work tool: learning from ethnographic research with women from refugee backgrounds. *British Journal of Social Work*, 45(3), pp.988-105. doi: 10.1093/bjsw/bct184
- Matthews, B., & Ross, L. (2010). *Research Methods*. Harlow, United Kingdom: Longman.
- Miller, D. C. & Salkind, N. J. (2002). Narrative research. In *Handbook of research design & social measurement* (pp. 148-151). SAGE Publications, Inc.,<https://www.doi.org/10.4135/9781412984386>
- N. Sunderland, L. Istvandity, A. Lakhani, C. Lenette, B. Procopis & P. Caballero (2015). They [do more than] Interrupt us from Sadness: Exploring the impact of participatory music making on social determinants of health and wellbeing for refugees in Australia. *Health, Culture and Society*, 8(1), 1-20, doi: 10.5195/hcs.2015.195
- Overcash JA. (2004). Narrative research: a viable methodology for clinical nursing. *Nurs Forum*. Jan-Mar;39(1):15-22. doi: 10.1111/j.0029-6473.2004.00015.x. PMID: 15098321.
- Özer, S. Sirin, S & Oppedal, B. (2015). *Bahçeşehir Study of Syrian Refugee Children in Turkey*. Bahçeşehir Üniversitesi Pilavcı, G. (2018). Farklı Anlatı Temsilleri Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

- Pilavcı, G. (2018). Farklı Anlatı Temsilleri Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kadir Has Üniversitesi, İstanbul
- Saban, A. & Sarıçelik, S. (2018). İçedönük Bir Çocuğu Anlamak: Bir Anlatı Araştırması . Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi , 6 (1) , 225-252 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/enad/issue/36482/413972>
- Saban, A., & Ersoy A. (2017). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara, Türkiye: Anı Yayıncılık
- Saldaña, J.. (2016) “Ethnotheatre.”, <https://doi.org/10.4324/9781315428932>.
- Sekmen, M. (2015). Yaratıcı Drama ve Oyunculuk Etkinliği Olarak Hikâye Anlatımı. İstanbul: Pagem Akademi.
- Suárez-Orozco, C., Martin, M., Alexanderson, M., Dance, L., & Lunneblad, J. (2013). Preparing Children of Immigrants: Promising Schools in New York and Sweden. In R. Alba, & J. Holdaway (Eds.), *The Integration Imperative: The Children of Third-World Immigrants in the Schools of the U.S. and Western Europe* New York University Press.
- Şahin, M.C. , Aydemir, S. . "Zorunlu-Kitlesel Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği". Dini Araştırmalar 21 / 53 (15-06-2018) (Haziran 2018): 121-148 . <https://doi.org/10.15745/da.421604>
- Taylor, P. (2003). What is “Cinderella” Hiding? Paper Presented at Arizona State University. 2-19
- Taylor, S. C. & Sidhu, Kaur,R. (2011). Supporting refugee students in schools: what constitutes inclusive education? *International Journal of Inclusive Education*. n.d. doi: 10.1080/13603110903560085
- Torrissen W, Stickley T. Participatory theatre and mental health recovery: a narrative inquiry. *Perspect Public Health*. 2018 Jan;138(1):47-54. doi: 10.1177/1757913917723944. Epub 2017 Aug 21. PMID: 28825360.
- Urk, M. (2010). Göç olgusu bağlamında mülteciler,sığınmacılar ve insan hakları / A case of immigration in the context of refugees asylum seeker and human rights (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uştuk, E. (2016) “Aşk Örüntüleri Üzerine Bir Anlatı Analizi.” *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, pp. 59–70., <https://doi.org/10.18037/ausbd.390344>.
- Walter R. F. (1984) Narration as a human communication paradigm: The case of public moral argument, *Communication Monographs*, 51:1, 1-22, DOI: 10.1080/03637758409390180
- Walter, B. et al. Walter B. (2005) *Selected Writings*, Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA, 2005.

- Ward, C., Bochner, S., & Furnham, A. The Psychology of Culture Shock. *The Psychology of Culture Shock*, 182–205. <https://doi.org/10.4324/9780203992258>
- Waters, M., Heath, A., Tran, V.C & Boliver, V. (2013). Second generation attainment and inequality: primary and secondary effects on educational outcomes in Britain and the US. In R.Abla & J.Holaway (Eds), *The Children of Immigrants at School: A Comparative Look at Integration in the United States and Western Europe*. New York University Press.

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 30/10/2020
Toplantı Sayısı : 7
Karar Sayısı : 143

143-Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi **Derya Ağaoğlu**'nun "Suriyeli Mülteci Yetişkinlerin Göç Deneyimlerini Anlatı Tiyatrosu Tekniğiyle Hikayeleştirilmesi Üzerine Bir Anlatı Araştırması " başlıklı tezi ile ilgili "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi **Derya Ağaoğlu**'nun "Suriyeli Mülteci Yetişkinlerin Göç Deneyimlerini Anlatı Tiyatrosu Tekniğiyle Hikayeleştirilmesi Üzerine Bir Anlatı Araştırması " başlıklı tezi ile ilgili, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Ek 2. Aydınlatılmış Onam Formu

Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Yüksek Lisans programı kapsamında hazırlanan bu tezin ismi, “Suriyeli Mülteci Yetişkinlerin Göç Deneyimlerini Anlatı Tiyatrosu Tekniğiyle Hikayeleştirilmesi Üzerine Bir Anlatı Araştırması”dır. Bu kapsamda, araştırmaya katılımcı olarak davet edilmiş durumdasınız. Araştırmada yer almak için, araştırmayla ilgili bilgileri okuyup, araştırmayı detaylı bir şekilde anlayıp buna göre katılım gösterip göstermeyeceğinize karar vermeniz gerekmektedir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyup varsa sorularınızı size bu formu veren araştırmacıya sorun.

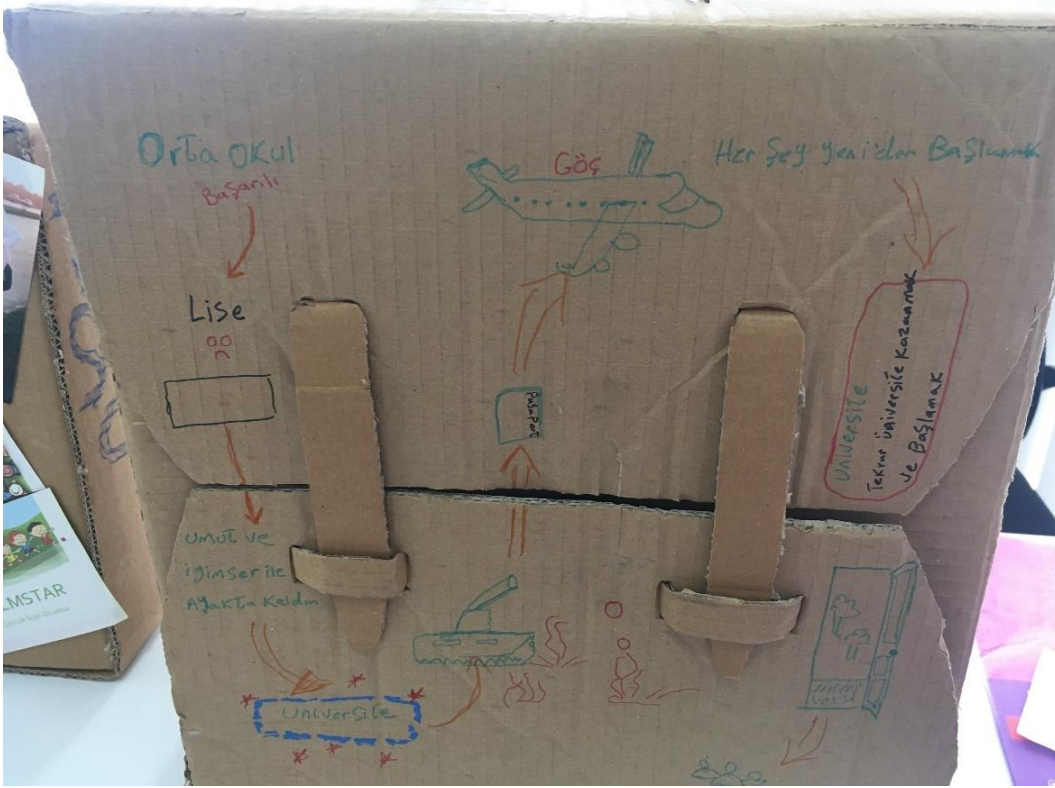
Bu çalışmanın amacı, Suriyeli mülteci yetişkinlerin yaşam ve göç deneyimlerini nasıl anlattıklarını incelemektir. Kişilerin anlattıklarının belirli ögelere göre (kişisel, sosyal, politik ve benzeri) nasıl incelenebileceği araştırılacaktır. Bu çalışmaya katılmak için 18-65 yaş aralığında olmak, Suriye’den Türkiye’ye iltica yoluyla gelmiş olmak gerekmektedir.

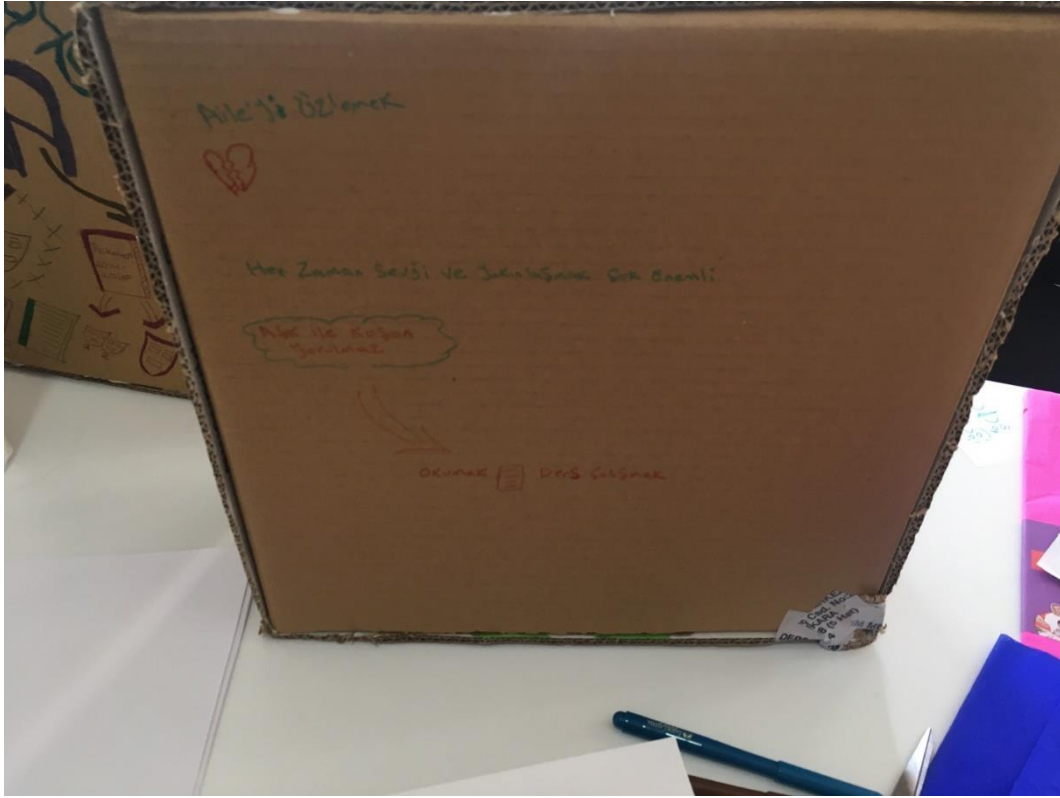
Bu çalışma kapsamında, araştırmacı size üstü boş bavullar verecek ve bu bavullarınızı kendi hayatınızı yansıtacak şekilde doldurmanızı isteyecektir. Bu bavullardan yola çıkarak hayatınıza yönelik anlattığınız hikayeler, araştırmacı tarafından ses kaydına alınacaktır. Süreç sonunda ise, çalışmayla ilgili görüşlerinizi araştırmacıyla paylaştığınız bir grup sohbeti yapılacak olup bu sohbet de araştırmacı tarafından ses kaydına alınacaktır. Üzerini doldurduğunuz bavulların ise fotoğrafı çekilecektir. Bu süreçte, grubunuz, araştırmacı hariç, altı kişiden oluşacaktır. Bütün sürecin vermek istediğiniz aralarla birlikte yaklaşık iki buçuk saat sürmesi planlanmaktadır. Her ne kadar araştırmacı tarafından önlemi alınmış olsa da araştırmaya katılmanız dahilinde, uzun zamandır aklınıza gelmeyen anılarınızı hatırlayabilirsiniz.

Araştırmaya katılmayı kabul etmemeniz veya araştırma sırasında katılmaktan vazgeçmeniz dahilinde herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalmazsınız. Ayrıca verileriniz de araştırmacı tarafından kullanılamaz. Araştırmada yer almak tamamıyla isteğinize bağlıdır. Araştırma verileri sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup araştırma dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Araştırmayla ilgili bilgileri okudum (veya araştırmacı tarafından dinledim). Varsa sorularımı sordum ve tatmin edici yanıtları aldım. Bana sunulmuş olan bütün bilgileri ayrıntılarıyla öğrendim. Çalışmaya katılım için yeterince düşündüm ve hür irademle kararımı verdim. Çalışmaya katılımım kapsamında elde edilecek bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasına, akademik format ve ortamlarda, gizliliğim korunarak paylaşılmasına izin veriyorum.

Ek 3. Katılımcılar Tarafından Kolajı Yapılmış Bir Bavul Örnekleri





BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Suriyeli Yetişkin Mülteciler İle Sanat Odaklı Anlatı Araştırması” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 03-Oca-2022 02:28PM (UTC+0300)
Gönderim Numarası	: 1737083748
Sayfa Sayısı	: 99
Sözcük Sayısı	: 26857
Karakter Sayısı	: 189087
Benzerlik Oranı	: % 3
Savunma Tarihi	: 26.01.2022

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Derya AĞAOĞLU

Tarih:20/01/2022

İmza:.....

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Derya Ağaoğlu

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Asistan	University of North Carolina at Greensboro	2021- halen
Öğretme Sanatçısı	Tatbikat Akademi Sahnesi	2019-2021

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Sanatta Yeterlilik	Gençlik İçin Tiyatro	University of North Carolina at Greensboro	2022
Yüksek Lisans	Güzel Sanatlar Eğitimi	Ankara Üniversitesi	2022
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	TED Üniversitesi	2018

Yayınlar:

Demirutku, K. & Ağaoğlu, D. (2018). Tiyatro İzleyicisinin Akış Deneyimi: Duygudurumların Çeşitliliği, Yoğunluğu ve Değerliği Hipotezlerinin Sınanması. AYNA Klinik Psikoloji Dergisi ,5 (3) , 33-60 . DOI: 10.31682/ayna.424536